

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

RESİM ANASANAT DALI

RESİM SANATINDA DUYGU VE DAVRANIŞIN ANLATISINDA
EL FORMLARI

YUNUS EMRE SARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Doç. NEVİN YAVUZ AZERİ

ANTALYA, 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

RESİM ANASANAT DALI

RESİM SANATINDA DUYGU VE DAVRANIŞIN ANLATISINDA EL
FORMLARI

YUNUS EMRE SARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Doç. NEVİN YAVUZ AZERİ

ANTALYA, 2024

KABUL VE ONAY SAYFASI

Yunus Emre SARI tarafından hazırlanan “Resim Sanatında Duygu ve Davranışın Anlatışında El Formları” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından Resim Anasanat Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir. 28/05/2024

(Not: Sınav sonucu e-imza ile onaylanması halinde, bu belge yerine e-imzalı çıktılar konulmalıdır.)

Jüri Başkanı	DOÇ. Semih BÜYÜKKOL	İmza
Jüri Üyesi (Danışman)	DOÇ.Nevin YAVUZ AZERİ	İmza
Jüri Üyesi	DOÇ. Nazan DÜZ	İmza

Bu çalışma, Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun bulunmuştur.

Doç. Bekir KIRIŞCAN
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışması sürecinde, akademik bağımsızlık kuralları dâhilinde, bana destek veren, yol gösteren, akademik ve entelektüel birikimini benimle paylaşan danışman hocam Sayın Doç. Nevin Yavuz Azeri'ye ve manevi desteklerinden dolayı aileme teşekkürlerimi sunarım.

Yunus Emre SARI

2024

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

Öğrencinin	Adı Soyadı	Yunus Emre SARI
	Numarası	202153002007
	Anasanat Dalı	Resim
	Danışmanı	Doç. Nevin YAVUZ AZERİ
	Tezin Adı	Resim Sanatında Duygu ve Davranışın Anlatısında El Formları

ÖZ

Bu çalışmada, “el” formunun duygu ve davranışının toplumsal, bilimsel, psikolojik, dinsel ve resim sanatındaki varlığına değinilmektedir. İnsanoğlu varoluşundan bugüne anlatma ve anlaşılma arzusu içerisinde olmuştur. Tarihten bugüne insanlar iletişim ihtiyaçlarını gidermek için mağara duvarlarına, sözlü edebiyatına, beden dilline ve modern sanatına başvurarak iletişim kurulmuştur. İnsan iletişim ihtiyacını her geçen gün artırarak yenileşmeyi hedeflemiştir. Tarihsel süreç içerisinde önemli etken olan el ’in imge, simge, sembol ve iletişim aracı gibi birçok duygu ve davranışı yansıtan durumları ortaya koyulmuştur. El formu çalışmada üç bölümden oluşmaktadır.

İlk olarak toplumsal ideal olarak farklılık gösteren el formunun, işleyişini, anatomisini, iletişimini, imge ve simge olarak kavramsal yönünden ifade gücünü “Toplumsal Yaşamda “El” Formunun Kullanımı” adlı başlığı altında incelenmiştir.

İkinci bölümde ise Resim Sanatında El Formunun İfade Zenginliği adlı başlığında farklı dönemde yaşayan sanatçıların, yapıtlarında duygu ve davranışların

anlatımında ortaya koyduğu zaman içerisinde yaşanan drama, mutluluk, üzüntü, emek, otorite, gizil hisleri gibi vb. konu kapsamında el formunu irdelemeyi hedeflenmiştir.

Üçüncü bölümde resim sanatında duygu ve davranışın anlatısına ithafen uygulamalı olarak tuval üzerine yapılarak el formunu yorumlayarak, irdeleyerek ve çözümleyerek deneyimlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Resim Sanatında El, Duygu, El Formu, Davranış

T.R.
AKDENİZ UNIVERSITY
INSTITUTE FINE ARTS

Student' s	Name Surname	Yunus Emre SARI
	Number	202153002007
	Department	Painting
	Supervisor	Doç.Nevin YAVUZ AZERİ
	Thesis Title	Hand Forms in Expressing Emotion and Behavior in Painting Art

ABSTRACT

In this study, the existence of the emotion and behavior of the "hand" form in social, scientific, psychological, religious and painting art is touched upon. Human beings have had a desire to explain and be understood since their existence. From history to today, people have communicated by resorting to cave walls, oral literature, body language and modern art to meet their communication needs. It aims to innovate by increasing the need for human communication day by day. The situations of the Hand, which is an important factor in the historical process, reflecting many emotions and behaviors such as image, symbol, symbol and communication tool, have been revealed. The hand form in the study consists of three parts.

Firstly, the functioning, anatomy, communication, and conceptual expression power of the hand form, which differs as a social ideal, as an image and symbol, were examined under the title "Use of the "Hand" Form in Social Life".

In the second part, under the title of Expression Richness of Hand Form in Painting, artists living in different periods express emotions and behaviors in their works, such

as drama, happiness, sadness, labor, authority, latent feelings, etc. It is aimed to examine the hand form within the scope of the subject.

In the third part, dedicated to the narrative of emotion and behavior in painting, it was applied practically on canvas and experienced by interpreting, examining and analyzing the hand form.

Keywords: Hand in Painting, Feeling, Hand Form, Behaviour

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	İ
TEŞEKKÜR	İİ
ÖZ.....	İİİ
ABSTRACT.....	V
İÇİNDEKİLER DİZİNİ.....	Vİİ
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ.....	İX
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	X
GÖRSELLER DİZİNİ	Xİ
GİRİŞ	17
1. BÖLÜM 1: TOPLUMSAL YAŞAMDA “EL” FORMUNUN KULLANIMI	
.....	19
1.1.Duygu ve Davranışın Anlatısında Eller	19
1.2.Toplumsal Sembollerde “Eller”	25
1.2.1.Politik Göstergede Eller	29
1.3.İmge ve Simge Olarak “Eller”	36
2. BÖLÜM 2: RESİM SANATINDA EL FORMUNUN İFADE ZENGİLİĞİ	
.....	41
2.1. Resimde Dinsel Temaları Güçlü Kılan “El” Formları	41
2.2. Akademik Çözümlemede El Formları	53
2.3.Resim Sanatında Figüratif İfade de Oluşan Deformasyon Eller.....	57
2.4.Tema’nın Duygusunu Güçlendiren “Eller”	64
2.4.1.Hâkimiyet Sahibi Eller.....	90
2.4.2.Emekçi Eller	94
3. BÖLÜM 3: YUNUS EMRE SARI’NIN DUYGU VE DAVRANIŞIN	
ANLATISINDA EL FORMU	98
SONUÇ.....	104
KAYNAKÇA	106

EKLER	123
--------------------	------------

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

Akt.	Aktaran
M.Ö	Milattan önce
Vb.	Ve benzeri
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sıra	Tanımlama	Sayfa
Şekil 1.	El Anatomisi	19
Şekil 2.	Kenetlenmiş Eller	21
Şekil 3.	Çatı	23
Şekil 4.	Tokalaşmak	24
Şekil 5.	El İşareti	27
Şekil 6.	El İfadesi	28
Şekil 7.	Güneş Tanrısı ve Tekerleğin Sembolizmi	42

GÖRSELLER DİZİNİ

Sıra	Tanımlama	Sayfa
Görsel 1.	Adnan Menderes, DP Afişi “Yeter! Söz Milletindir!”, 1950	29
Görsel 2.	Adnan Menderes ,DP Afişi “Büyük Türkiye İçin Desteğinizi İstiyorum”,1954	30
Görsel 3.	O. Taylan, “1 Mayıs Afişi”, 1976	30
Görsel 4.	James Montgomery Flagg, “I Want You For U.S. Army” ,”Seni Amerikan Ordusu İçin İstiyorum Afişi”(1917)	31
Görsel 5.	Uncle Sam, “I Want You For U.S. Army”, (İllüstrasyon ve Fotoğraf Analizi)	32
Görsel 6.	Winston Churchill, ”Temmuz 1941'daki Zafer İşareti”	33
Görsel 7.	Marcus Aurelius’ un Atlı Heykeli, M.S. 164-166	34
Görsel 8.	“Tanrı Bizimle Propaganda Görseli”,1934	35
Görsel 9.	La Trinidad) Sarmal Eller, Üç Nehir Mağarası	39
Görsel 10.	(La Cienega) , Kaya Üzerine İşlenmiş	39
Görsel 11.	El Castillo, El Baskıları, İspanya	40
Görsel 12.	Las Manos Mağarası, El Baskıları, Arjantin	40
Görsel 13.	Pantokrator İsa, 1180-1190, Mozaik, 700 x 1300 cm, Montreal Bazilikası, Sicilya, İtalya (Stephen Farthing, Sanatın Tüm Öyküsü, 2017, s.78	42
Görsel 14.	Fatıma Ananın Eli , Tropen Müzesi, Amsterdam	43
Görsel 15.	Oturan Buda, Gandhara, MS 1.-2. yüzyıl, Tokyo Ulusal Müzesi	44
Görsel 16.	İbrahim ve Üç Ziyaretçisi, San Vitale Kilisesi, İtalya	45

Görsel 17.	Hız.İsa, Aziz Petrus ve Aziz Paulus ,(Detay)	46
Görsel 18.	İsa, Petrus ve Paulus”, M.S. 389, San Pietro Mahzen mezarı, İtalya	47
Görsel 19.	İsa, Petrus ve Paulus”, M.S. 389, San Pietro Mahzen mezarı, İtalya,detay	47
Görsel 20.	Michelangelo Bounarroti, Mahşer, Sistine Şapeli altar duvarı, 1536-1541, Fresk, 1370 x 1220 cm, Vatikan	48
Görsel 21.	Albrecht Dürer, Dua Eden Eller (Praying Hands) 1471 – 1528, Graphische Sammlung Albertina, Viyana	49
Görsel 22.	Albrecht Dürer, Mahşer’ in Dört Atlısı, 1497, ağaç baskı.	50
Görsel.23.	Michelangelo, Adem’ in Yaratılışı, 480 x 230 cm, Fresk, 1508-1512, Vatikan, Roma	51
Görsel.24	Michelangelo, Adem’ in Yaratılışı, 480 x 230 cm, Fresk, 1508-1512, Vatikan, (Detay)	52
Görsel.25.	A.Vesalius, Asılmış AdamOlarak Ekorşe	53
Görsel.26.	A. Vesalius, Kafatası Üzerinde1555, Ağaç Baskı, 39.3x26cm. Düşünen İskelet, 1555,AğaçBaskı.	53
Görsel 27.	Leonardo Da Vinci, Vitruvius’,1490, Kalem, Kahverengi Mürekkep , 34,X24,5 Cm, Venedik Akademisi Galerisi	54
Görsel 28.	Leonardo Da Vinci, Anatomi, Royal Collection, Windsor Castle, İngiltere, 1509, 1510	55
Görsel 29.	Leonardo Da Vinci, Anatomi, Royal Collection, Windsor Castle, İngiltere, 1509, 1510 (Detay)	56
Görsel 30.	Egon Schiele, Siyah Vazolu Otoportre, 1911, ahşap üzerine yağlıboya, Stadt tarihi Müze, Wien, Viyana	57

Görsel 31.	Salvador Dali, “El, Pişmanlık”, 41.3 x 66cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1930, Amerika	58
Görsel 32.	Salvador Dali, “El, Pişmanlık”, 41.3 x 66cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1930, Amerika.(Detay)	59
Görsel 33.	Abidin Dino, “Hastalık Resimleri II”,90x72 cm, Karma Teknik, 1976	60
Görsel 34.	Yüksel Arslan, "El", 1970, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 38.3 x 48.8 cm	61
Görsel 35.	Ergin İnan, “El”, 1997, serigrafi 28x20 cm	62
Görsel 36.	Abidin Dino,” El Dizisi, Parmaklar”, Serigrafi Reprodüksiyon, 35x50cm. 1984	63
Görsel 37.	El Greco, ‘Beşinci Mührün Açılışı ‘ ,2,25 m x 1,99, 1608–1614	64
Görsel 38.	Caravaggio, Emmaus’ta Akşam Yemeği,139x195cm, Londra Ulusal Galeri	65
Görsel 39.	Caravaggio, Emmaus’ta Yemek, 1606, Brera Resim Galerisi, Milano-İtalya	66
Görsel 40.	Caravaggio, Emmaus’ta Akşam Yemeği,139x195cm, Londra Ulusal Galeri (Detay)	66
Görsel 41.	Michelangelo di Lodovico Buonarroti Simoni, “İlk Günah ve Cennetten Kovuluş” 1509- 1510, Fresk, yak. 2.8 x 5,7 cm., Sistin Şapeli La Cappella Sistina, Vatikan	67
Görsel 42.	Michelangelo di Lodovico Buonarroti Simoni, “İlk Günah ve Cennetten Kovuluş” 1509- 1510, Fresk, yak. 2.8 x 5,7 cm., Sistin Şapeli La Cappella Sistina, Vatikan (Detay)	68

Görsel.43.	Francisco Goya, Üç Mayıs Katliamı, 1814, tuval üzerine yağlıboya, 268 x 347 cm, Prado Müzesi, Madrid	69
Görsel 44.	Francisco De Goya, 3 Mayıs Katliamı, 1808, T.Ü.Y.B, Il Prado Müzesi, Madrid,İspanya(Detay)	70
Görsel 45.	Jan Van Eyck ‘‘Arnolfini Portresi’’, 1434 , Meşe Üzerine Yağlı Boya, 82,2 Cm × 60 Cm,Londra Ulusal Galerisi	71
Görsel 46.	Jan Van Eyck ‘‘Arnolfini Portresi’’,Yağlı Boya, 1434 (Detay)	73
Görsel 47.	Eugéne Delacroix, Halka Önderlik Eden Özgürlük, 1830, Tuval Üzerine Yağlıboya, 260x325 cm., Louvre, Paris	74
Görsel 48.	Eugéne Delacroix, Halka Önderlik Eden Özgürlük, 1830, Tuval Üzerine Yağlıboya, 260x325 cm., Louvre, Paris (Detay)	75
Görsel 49.	Käthe Kollwitz , ‘‘. Filizlenecek Tohumlar Gömülmemelidir’’, 1942, Staatliche Museen, Berlin.	75
Görsel 50.	Raffaello Atina Okulu, 1510-11, Fresk, Genişlik 7,72m, Vatikan, Roma	76
Görsel.51.	Raffaello Atina Okulu, 1510-11, Fresk, Genişlik 7,72m, Vatikan, Roma. (Detay)	77
Görsel 52.	Leonardo da Vinci ‘‘Son Akşam Yemeği’’,Yağlı boya, 1497	78
Görsel 53.	Leonardo da Vinci ‘‘Son Akşam Yemeği’’,Yağlı boya, 1497 (Detay)	79
Görsel 54.	Caravaggio ,Tespîh Meryem Ana, 1606- 07, 364,5x249,5 cm, Sanat Tarihi Müzesi Viyana,Avusturya	80

Görsel 55.	Caravaggio , Tespih Meryem Ana, 1606- 07, 364,5x249,5 cm, Sanat Tarihi Müzesi Viyana, Avusturya (Detay)	81
Görsel 56.	Leonardo Da Vinci, Vaftizci Yahya, Ceviz Ağacı Üzerine Yağlı Boya, 69 Cm × 57 Cm, Paris, Louvre Müzesi	82
Görsel 57.	“Jan Vermeer, Beyefendi ve Hanımefendi şarap içiyor”, 1658-60 civarı, 66,3x76,5 cm, Berlin	83
Görsel 58.	Peter Paul Rubens, İki El ve Bir Kol, 44x37 cm, Kâğıt Üzerine Yağlı Boya	84
Görsel 59.	William Blake, “Günlerin Atası”, 23,3 x16,8 cm, Gravür, 1794, British Museum	85
Görsel 60.	Edouard Manet, Olimpia , 130x190 cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1863, Paris	86
Görsel 61.	Edouard Manet, Olimpia , 130x190 cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1863, Paris (detay)	87
Görsel 62.	Leonardo Da Vinci, Meryem’e Müjde, 78 x 219 cm,1472, Floransa Uffizi Galeris	87
Görsel 63.	Leonardo Da Vinci Meryem’e Müjde. 1472 (Detay)	89
Görsel 64.	El Greco, İsa’nın Elbiselerinin Çıkartılması, 285 x 173 cm , Tuval üzerine yağlıboya, 1577-79. Toledo Katedrali, Toledo	89
Görsel 65.	Jacques Louis David “Horace Kardeşlerin Yemini”, 1784, t.ü.y., 330x425 cm, Paris, LouvreMüzesi	90
Görsel 66.	Jacques Louis David “Horace Kardeşlerin Yemini”, 1784, t.ü.y., 330x425 cm, Paris, Louvre Müzesi (Detaylar)	91
Görsel 67.	Jacques Louis David, “Napoleon’un Alp Dağlarını Geçışı” Tuval Üzerine Yağlı Boya, 1801, 221 x 261 cm, Fransa	92
Görsel 68.	Jean Auguste Dominique Ingres, “Jupiter ve Thetis” Tuval Üzerine Yağlı Boya, 1811, 324 x260 cm, Fransa	93
Görsel 69.	Jacques Louis David “Horace Kardeşlerin Yemini”, 1784, t.ü.y., 330x425 cm, Paris, Louvre Müzesi (Detaylar)	94

Görsel.70.	Neşet Günal, Sorun-Sorum I, 125x162 cm, Tuval üzerine yağlıboya, 1991, İstanbul	95
Görsel 71.	Vincent Van Gogh, Patates Yiyenler, 1885, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 82 X 114 Cm, Van Gogh Museum, Amsterdam, Hollanda	96
Görsel 72.	Jean François Millet, Başak Toplayanlar, 1857,Tuval üzerine yağlı boya tekniği, 83.8 cm x 111.8 cm, Orsay Müzesi, Paris	97
Görsel 73.	Yunus Emre SARI, “Pandemi”, 2020, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 90x120	98
Görsel 74.	Yunus Emre SARI, “Mutluluk Halkası”, 2020, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 120x100	99
Görsel 75.	Yunus Emre SARI, “Baskın El”, 2020, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 150x120	100
Görsel.76.	Yunus Emre SARI, “Maraz”, 2022, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 120x100	101
Görsel.77.	Yunus Emre SARI, “Dobi”, 2023, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 90x90	102
Görsel.78	Yunus Emre SARI, “1 Day”, 2024, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 130x90	103

GİRİŞ

Eller, herhangi bir nesneyi kavrayan, aynı zamanda duygusunu ve ruhunu yansıtan somut göstergedir. İnsanlar, yaşamlarını devam ettirmek için birincil ihtiyaç olarak beslenmek, güvenli hissetmek, kişisel temizlik gibi birçok maddi gerektiren ihtiyaçlarla birlikte duygu ve estetik hazları manevi ihtiyaçları da zaman içerisinde çözüm amaçlı olarak uygulamalar yapmıştır. Maddi ve manevi ihtiyaçları çoğunlukla sanatın hissettirdiği duygu ve düşüncelerin yardımıyla giderilmiştir. Ellerin, yaşamın ihtiyaçlarına aracı olmakla beraber duygu ve düşüncelerin sanatsal eylemlerin en önemli parçası olarak bilinmektedir. Ellerin, duygu ve davranışın aktarımı ilk olarak mağara duvarında toz boya ile yapılan eylemle başlayarak günümüze kadar değişmeyen duygu aktarımı ressamın tuvaline uyguladığı fırça darbeleriyle ilk çağdaki insanlarla benzer nitelikte yansıtmaktadır.

Mağara duvarlarından ilerleyen ve gelişen resim sanatı, tapınak duvarlarına, insan bedenlerine ve tuvalere aktarılacak binlerce yıl sanatçıların ellerinden geçerek gelişmiştir. Kuşaktan kuşağa toplumun yaşadıkları kültürel aktarımlar, genetiksel belleğimiz ve ilkel isteklerimiz bir bütünsel olarak davranışlarımıza ve psikolojimize istemsizce etki etmiştir. Geçmişten günümüze insan evrimindeki yaşanan travmalar, psikolojik etkiler, kültürel baskılar ve birçok neticeler bütünsel olarak insanın el ifadelerine istemsizce aktarılmaktadır. Toplumdaki kültürel ihtiyaçlar ve deneyimlerden oluşan davranışlar eller sayesinde hayata aktarılmaktadır.

Kültür, toplum içerisinde yaşanmış ve bir dönem etkin halde uygulanmış deneyimlerdir. Kültürün bir dönemde yaşaması için toplumun kabul etmesi ve kazanımların gelişmesiyle kültürden faydalanması gerekmektedir. Kültürün ürettiği sanat ise dönemden döneme toplumdaki topluma sürekli değişim içerisinde başkalaşarak farklı alanlarda yer bulmuştur. Resim sanatı, sanatın içinde bulunan kültür açısından kendine ait dokümanları bulunmaktadır. Resim sanatındaki kültür birikimi toplumun içerisinde yaygın, yararlı olan imge ve simgelerden yola çıkarak izleyiciyle iletişim kurmaktadır. Dönemler içerisinde değişen, dönüşen imge ve simgeler sanatçının yaşadığı dönemdeki kültüre ipucu vermektedir. Bununla

beraber simge ve imgeler katmanlı, gerçekçi, evrensel boyutta yaşanan toplumun bir parçası olarak yer almaktadır.

İmge ve simgeler çok anlam içermesinden yanı sıra kapsamlı düzeyde idrak edilmesi, yapının evrensel açıdan kültürel değerlere değinmesi toplumun yarattığı simge ya da imge olabilmesi için önemli faktör görülmektedir. Toplumdaki duygu ve davranışlar resim, siyaset, politika, edebiyat, psikoloji ve müzik gibi birçok alanda varlığı olan el'in geçmiş yüzyıllardan günümüze kadar gelen ve değişen topluluklarla, başka değerler ve farklı fikirler edinerek her alanda başkalaşarak duygu ve davranışın anlatısında yardımcı unsur olarak görülmektedir. Resim sanatındaki el formu ise farklı alanlara ve çeşitli amaçlar güderek, bütünsel olarak duygu ve davranışının anlatısına hizmet etmektedir. Sanatçıların bölümleri fark etmeksizin çalıştıkları el formlarıyla dolaylı yoldan istemsizce elin önemini ve farkındalığını eserleriyle gizli bağ kurarak izleyiciyle iletişim sağlamaktadır.

Toplumda amaç olarak farklılık gösteren el organının, yapısını, anatomisini, toplumdaki iletişimini, duygu aktarımını, imge ve simge olarak kavramsal açıdan ifade gücünü “Toplumsal Yaşamda “El” Formunun Kullanımı” adlı başlığı altında incelenecektir. Resim Sanatında El Formunun İfade Zenginliği konu başlığında ise farklı dönemde yaşayan sanatçıların, eserlerinde duygu ve davranışlar anlatımında dönem içerisinde yaşanan acı, mutluluk, emek, otorite, hüzn, gizil hisleri yansıtarak konu kapsamında el formunu irdelemeyi hedeflenmiştir.

Üçüncü bölümde uygulamalı olarak yağlı boya tekniğiyle tuval üzerine el formunu yorumlayarak, irdeleyerek ve çözümleyerek resim sanatında duygu ve davranışın anlatısına çalışmalar ile deneyimlenmiştir. Görsel kısmı ve yazılı bölümü oluşturulurken çeşitli sanatçıların birçok kaynaklardan yararlanarak çalışmalar yapılmıştır.

BÖLÜM 1: TOPLUMSAL YAŞAMDA “EL” FORMUNUN KULLANIMI

1.1.Duygu ve Davranışın Anlatısında Eller

El organı bilimsel ve toplumsal olarak da önemli ve dinamik bir yapıya sahiptir. Ellerin ince motor kasların sayesinde objeleri ve nesneleri kavrama yeteneğini gerçekleştirmektedir. Ellerin dinamizm yeteneği, kollardan ya da vücuttan bağımsız bulunmamaktadır. Ellerin oluşturduğu hareketin içinde büyük bir donanım yer almaktadır, elin içerisinde ise küçük kemikler, eklemler, kol ve kaslar koordineli olarak birlikte hareket etmektedir. Buradaki yapılar herhangi bir hareketi gerçekleştirmesi için küçülerek ve genişlererek ince hareketleri yapabilmektedir. Elin en dinamik parçası parmaklar olarak ifade edilmektedir. Ellerin hareketini gerçekleştiren iki ayrı kas grubu bulunmaktadır. Bunlardan biri kolun ön kısımdan merkeze doğru başlayarak ele kadar sonlanan “ekstrinsik” kas bölgesidir, diğer grup ise elin içerisinde bulunmakta olan “intrinsik” bölgesidir. İlk bölgedeki “ekstrinsik” kaslar kişinin güç uygulayacağı durumlarda yardımcı olmaktadır, “intrinsik” kas grubunda ise kişinin hareket yönünden dar ve detay gerektiren durumlarda ince kas koordinesini gerçekleştirmektedir (Özsoy, 33-46).

Şekil 1. El Anatomisi

Kaynak: https://www.reddit.com/r/AnatomyFortheArtist/comments/iy8zve/the_anatomy_of_the_human_hand/?utm_medium=android_app&utm_source=share&rdt=55564, (Erişim Tarihi: 25.02.2024)

İnsanoğlu modern yaşamın getirmiş olduğu günlük yaşantının yoğun telaşına rağmen elin dinamik yeteneğini, unutarak kullanıldığı ya da farkında olduğu durumlar

bulunmaktadır. Yaşamdaki bir kişinin elleri dolu iken kapıyı açması, el 'in dinamik yeteneğini istemsizce yapıldığı bir davranıştır. Bir demircinin çekiç vasıtasıyla ellerini kullanarak demiri düz hale getirdiği gibi, piyanistin de on iki notayı uyum içerisinde müziğini aktarması el göz koordinasyonunu farkındalığının göstergesidir. Kavrama pozisyonları ise sıkı, naif, kontrollü ve güç uygulayan eller olarak ayrılmıştır. Kişinin sıkı ve naif ellerde ortak nokta olarak baskı, dinamizm ve kontrol açısından zayıf etki göstermektedir. Kontrollü ve güç uygulayan ellerde ise kişi eliyle uyguladığı fiili yerine getirirken akıl ve hayaline göre uygulama yapabilmektedir. Dolayısıyla ellerin pozisyonu kişiyi etkilemekle beraber uygulanan eyleme sınır oluşturmaktadır (Napier, 1993: 25).

Farklı toplumlarda içerisinde bulunan insanoğlu, geçmişten günümüze kadar düşünce, duygu, his ya da hayallerini diğer varlıklara paylaşmak için bağlantı kurarak iletişim sağlamıştır. İletişim olarak insan sözsüz, sözlü ya da yazılı yöntemler kullanılmıştır. İlk çağda itibaren günümüze kadar insanlar arasında iletişim sağlarken en temel yöntem olarak sözsüz iletişimden yararlanmıştır. Sözsüz iletişim olarak bilinmekte olan beden dili insanlığın en eski kullanılan iletişim aracı olarak bilinmektedir. İnsanlar sesleri ve kelimeleri bir araya getirmeden önce beden dilini kullanarak düşünceleri, hislerini, ihtiyaçlarını ve arzularını birbirlerine aktarmışlardır. Beden dilindeki mimiklerin harekete geçmesi ve mimiklerin içerisinde ellerin, kolların ve gözlerin hatta bacakların bir arada kullanılması iletişimde bütünlük sağlamaktadır. Dolayısıyla beden dili karmaşık bir yapıya sahiptir (Danishvd, 1973: 80).

Bu vücut parçaları içerisinde eller, insanın duyguların ifade edilmesinde niteliği açısından öne çıkmaktadır. Uzuvarak eller, aktif ve hareketlilik olanak sağlayan kemik ve kas yapısından dolayı iletişimde duyguları aktarmada diğer uzuvların önüne geçmektedir. Eller, insanların o andaki duygu ve düşüncelerini istemsizce deşifre etmektedir. Duyguları ortaya çıkarmakla beraber kişilerin karakter analizi yapılmasında yardımcı unsur olarak bilinmektedir. Bu sebepten dolayı ellerin pozisyonu kişinin öfkeli, mutlu ya da üzgün olduğuna dair ipucu vermektedir.

Duygu ve davranışın anlatısında ellerin konumunda birçok farklı açılar bulunmaktadır. Bu açılardan irdelenmesi gereken kenetlenmiş eller pozisyonu davranış

olarak estetik görülmektedir. Genel olarak kenetlenmiş eller, kişiyi özgüvenli olduğunu gösterse de aslında beklentisinin yerine getiremediğinden dolayı duygusunu gizlemek için ellerini kenetleme duruşunu sergilenme durumu olabilmektedir. Ellerin “kenetleme” pozisyonu, kişinin elleri, jest ve mimikleriyle duygusunu anlam yönünden genel olarak desteklemektedir. Kişinin parmakların iç içe kenetlenmiş durumu iki temel konum da açıklanmaktadır. Konumlardan biri kucak hizasında ellerin kenetlenmiş pozisyonu diğer ise ellerin kenetlenmiş durumda ve yüze yakın mesafede olacak şekildedir. Kenetlenmişler eller, olumlu bir görüntü gösterse de asıl olarak olumsuzluğu ifade etmektedir (<https://books.google.com.tr/books>)

Ellerin yükseklik mesafesi kişinin hislerindeki olumsuzluk göstergesi olabilmektedir. Dolayısıyla yüze yakın mesafedeki elin, kucaktaki kenetlenmiş elden duygu bakımından daha çok olumsuzluk ifadesine ipucu verebilmektedir. Ellerin mesafesi, konumu, hareketi insanların duygu ve his yansıması olabilme ihtimali bulunmaktadır.

Şekil 2. Kenetlenmiş Eller

Kaynak: <https://i.pinimg.com/originals/a3/c8/20/a3c8203e1ff39f2f19822dd76b37380f.jpg>, (Erişim

Tarihi: 28.01.2024)

Kişinin avuç içleri ve elleri duyguyu açığa çıkarmakla beraber davranışını desteklemektedir. Psikologlar danışanı tedavi esnasında elleri ve avuç içlerinin açık ya da kapalı durumu, iletişim anında uzman için belge niteliği taşıyabilmektedir.

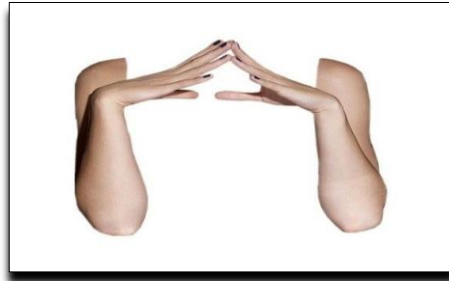
Uzmanların çocukların suçluluk psikolojiyle yapmış olduğu anlarda, ellerini saklamasından yola çıkarak kişilik analizi yapmaktadır. Sadece çocuklardan olmaksızın, Bireyde de ellerini ya da avuç içlerinin saklaması psikolojiye yarar sağlamaktadır. Dolayısıyla uzman bir kişiyle sohbet ederken danışan ellerini cebine koyuyorsa veya arkasına gizlime eyleminde bulunuyor ise uzman için kişilik analiz etmede yardımcı unsur olarak görülmektedir.

Ellerin toplum içerisinde otoriteye katkı olarak güç, öfke ve otorite sağladığı durumlar görülmektedir. Kişinin yürüme esnasında eliyle bileklerini tutma davranışı, gözlem içerisinde olduğunu ya da teftiş sırasında kontrolü sağlamak amacıyla denetimini yerine getirirken yapılan bir eylem olarak görülmektedir. Bu eylemi genellikle polis, müdür, asker vb. hâkim olması gereken otorite meslek sahiplerinin tarafından yapılan davranış biçimidir. Buradaki elin jest ve mimikleri kişinin kendine güvendiğini, orada ne durum olursa olsun hâkimiyeti ve otoriteyi yerine getireceğini vücut diliyle ifade etmektedir. Kişinin işaret parmağının yukarı kaldırılması, otoriter bir ortam yakalamak için yapılan bir eylem olmakla beraber kitleyi harekete geçirecek görüntü göstermektedir. Tarihten günümüze kadar örnek olarak başkanların seçimler de kitleyi harekete geçirmek için ellerini yukarı kaldırarak toplumunda yer edinmişlerdir. Dolayısıyla ellerin görünmez bir biçimde kimliğe sahip olduğunu ve toplumu bir arada toplayacak etkileri bulunmaktadır. Toplumda karşılıklı bir sohbette istemsizce bir kişi, işaret parmağını sallayarak konuşması tehdit ve öfkenin işareti olarak görülmektedir. Hareketi incelendiğinde ise işaret parmağının dışındaki parmaklar, uygulayan kişiyi temsil etmektedir. Bu durum ise karşı tarafa olumsuz etki bırakmasından dolayı toplumda yer edinmeyen bir davranıştır. Eğer kişinin parmakların tamamı kapalı biçimde ise şiddet ve öfkesinden dolayı vücut diline yasıtmaktadır. Buradaki en önemli unsur sadece ellerin konumu ya da duygusu değildir, parmakların durumu, pozisyonu ellerin ana düşüncesini desteklemesidir. Dolayısıyla bütün sözel olmayan davranışları tamamen kapsamaktadır (Cormier vd, 1991).

Elleri kimi zaman sohbet esnasında öfkeleri aktarmak ya da hakaret etmek amacıyla karşı tarafa el hareketi yapılmaktadır. Hakaret etmek ya da aşağılamak olarak karşı tarafa yapılan çok farklı mimik ve jest bulunmaktadır. Hoşnut etmeyen duyguları

dışa aktarırken toplum içerisinde eller ile yaygın halde ifade biçimi olarak kullanılmaktadır. Bireyin ya da kişinin yapılan işten memnuniyet duymadığında ellerini yanağına, başına ya da alnına koyarak, olumsuz duygularını, hislerini ve isteksizce yaptığı davranışları elleriyle göstermektedir. Şüphe, kandırma, yalan ve aldatma olumsuz durumlarda kişiler duygularını dışa aktarmada ellere yansıtmaktadır. Olumsuz duygularda en fazla kullanılan ve anlaşılan iletişim kanalı olarak ellere başvurulmaktadır. Şüphe ve yalan içeren davranışlarda kişinin elleri yüzüne götürme davranışını sıklıkla sergilemektedir. Fakat kişinin ellerini her defasında yüzüne götürme davranışını yaptığında yalan söylediği manasına gelmemektedir, beden dilini incelenirken tüm davranışları genel olarak yorumlamak gerekir (Cormier vd, 1991).

Buradaki çatı pozisyonunu psikologlar ve uzmanlar kullanmaktadır. Psikologlar Ellerin gücünü ve zenginliğini kullanabilen meslek sahipleridir. Uzman kişiler, el hareketiyle konu hakkında yeterli bilgiye sahip ve alanında başarılı görüntüsü vererek, sohbet ettiği kişiyle doğru iletişim sağlamasına yarar sağlamaktadır. Ellerin ve parmakların dikey durumda olması gerginlik göstergesi olabilmektedir.

Şekil 3. Çatı

Kaynak: <https://id.pinterest.com/pin/678425131383175194/>, (Erişim Tarihi: 08.02.2024)

Kişiler duygularını aktarırken sadece kimi zaman sözlü iletişim sağlayarak değil, el ile selamlaşarak duyguları davranışa dönüştürmektedir. İletişim sağlamanın en önemli ve dikkate değer noktası, kişiler arasında iletişimin başlangıcı olarak bilinen “selamlaşmak” toplumda önemli bir konumdur. Kişiler aralarında dargınlık, kırgınlık, üzümlük ve tartışmalarda sıcak bir ortamın sağlanması için ilk adım el sıkışmasıyla gerçekleşir (<https://bulearnpressbook.bogazici.edu.tr>).

El tokalaşması, kişiler arasında etkileşim ve sağlıklı psikolojide iletişim kurmakta kolaylık sağlamaktadır. Toplumda yer edinmiş mevkii yüksek kişinin, tokalaşma esnasında karşısında bulunan kişiye daha önce elini uzatır, buradaki kişinin amacı ise statü ve otoriteyi diğer kişiye aktarma arzusunun göstergesi olabilmektedir. Tokalaşma da kurallar bulunmaktadır. Kadın ve erkek tokalaşma sırasında öncelik olarak ilk kadın elini uzatmalıdır sonrasında ise erkek harekete geçmelidir. Eğer kadın elini uzatmadığın da erkeğin herhangi bir eylem yapması gerekmemektedir. Selamlaşmanın uzun sürdüğünde kişilerin arasında özlem ve duygunun yoğun yaşandığı anlamı gelmektedir. Dolayısıyla uzun yaşıyorsa “selamlaşma” sevginin muhabbetin arttığı anın göstergesidir ayrıca kişiler aralarında uzun sürede vakit geçirmeleri gerektiğini göstergesidir. Selamlaşma kısa sürede gerçekleşir ise duygu açısından ters orantısal ilişki bulunmaktadır. Kişiler tokalaşma sırasında ayrılan zamana göre farklılık gösterildiğinde duygu yönünden değişimler görülmektedir (<https://islamansiklopedisi.org.tr/tokalaşma>).

Şekil 4. Tokalaşmak

Kaynak: https://www.success.com/20-dos-and-donts-of-interviewing/#google_vignette (Erişim Tarihi: 10.02.2024)

1.2. Toplumsal Sembollerde “Eller”

Bedenin içerisinde bulunan elin, toplumsal açıdan farklı sembolleştirme uygulamalara yer edinmiştir. İletişim esnasında “El” önemli bir faktördür. Toplumsal olarak yemin etme, fal, küfür, koruma, durdurma, yönlendirme ve iletişime geçme gibi birçok durumlarda elin ön plana çıktığı görülmektedir. Toplumlar arasında farklılık göstermesiyle çeşitli malzemelerle gümüş, altın, cins taşlar ve ağaçtan yapılan birçok “el” tasvirleri yapılmıştır. Çeşitlilik gösteren malzemeler toplum içinde kabullenilmekle beraber nazardan koruma ve totem inançlarına katkıda bulunmuştur. Farklı toplumlarda inançlara sadık görüntüsü vermek için kendi ellerine dövme motifleri de yapmıştır. Toplumdan topluma farklılık gösteren elin manaları halka yer edinmiş durumları da bulunmaktadır. Türk toplumunun çoğunlukla benimsediği amca, teyze, dayı ve dede vb. yaşça büyük gördüğü kişilerin “El öpme” geleneği bulunmaktadır. Türk toplumu El öpme geleneğini, sembolleştirerek kültürlerine değerli bir sözsüz iletişimi sağlamaktadır. El öpme kültüründe hürmet, riayet, hatır, saygı ve değer usul durumu bulunmaktadır. El öpme geleneğinde usul küçük olan kişi öpen, öpülen ise büyük olan kişidir. El öpme âdetinde kadın ya da erkek ayrımı bulunmamaktadır. Çoğunlukla önemli günlerde, bayramlarda, askere giderken, gurbetten dönüş ve gelişlerde el öpme âdetini gerçekleştirdiği görülmektedir. El öpme âdeti telefon iletişime de yansımaktadır. Günümüz içerisinde telefon aracılığıyla görüntülü ya da sesli bağlantı sağlarken küçük olan kişinin büyük olan bireye saygı açısından “ellerinizden öperim” ifadesini aktarmaktadır. El öpme davranışında sembolleşen bir diğer ifade ise avuç içinin öpülmesidir. Sevgi ve biat anlam içeren bu davranış bazı toplumlar için sembolleşmiştir. Toplum kültürlerinde elin sembolleştiği bir durum da doğum esnasındaki inanış ve totemler bulunmaktadır. Azerbaycan toplumunda Türk olarak yaşayan bir kadına hamile olduğu sırasında “eliniz neden böyle olmuş” sözüyle yaklaşılmaktadır. Hamile olan kadın, elinin iç tarafına bakarsa erkek çocuk, dışına bakar ise kız çocuğu olacağına inanılmaktadır (İlyasova vd., 1998: 80).

Nişan, nikâh ve söz merasimlerinde yüzük parmağına bazı toplumlarda zengin anlamlar yüklenilmektedir. Bu gibi merasimlerde eller sembol haline gelmektedir. Yüzük takılan parmağa halk arasında adlandırma olarak “yüzük parmağı” olarak geçmektedir. Yüzük parmağının hangi ele takıldığı açısından anlam değişikliği taşımaktadır. Kişi sağ eline takar ise yüzüğünü nişanlı ya da sözlü olduğu anlamına gelmektedir. Eğer kişi sol eline takmış olursa yüzüğünü toplum içerisinde evli olarak bilinmektedir. Dolayısıyla elin parçası olan parmaklar da topluma kazandırılmış kültürel anlamda zenginleşerek yüzük parmağı sembol haline getirilmiştir.

Halk hekimliği uygulamalarında halk tabiriyle sağaltma yöntemi olarak bilinen geleneğimizde aile fertlerine ocak olarak adlandırılmaktadır. Sağaltma pratiğini yapan ocak fertleri için anlam yönünden el ifadesi semboliktir, ocağın içerisinde bağlantısı olan kişisine ailenin sürekliliği ve yetki sahibine “El Vermek” ifadesi halk içerisinde kullanılmaktadır. Ocakların bilgin, kuvvet ve enerjileri soydan soya sürekliliği devam etmektedir. Ocak büyükleri sürekliliği sağlamak için, zaman içerisinde küçük olan kişilere el vermektedirler. Çoğunlukla el verme merasimde, baba ocağında barınacak kızına, oğluna ya da eşine verilmiştir (Özgen, 2007: 23). El verilme durumuna benzer uygulamalardan biride usta çırak ilişkisinde bulunmaktadır. Sembolleşen ve uygulanmakta olan diğer durum ise el falıdır. Ellerin çizgilerinden yola çıkarak kişinin hayat analizini yorumlanmaktadır. El falında dört merkez çizgiden oluşan düşünce ve duygu sembolize eden kalp çizgi adlandırması yapılmaktadır (Korkmaz 2010: 674). Elin içerisindeki çizgilerinin isimleri bulunmaktadır, başparmağına yakın olan uzun çizginin ismi hayat çizgisi, orta tarafta bulunan çizgiye akıl çizgisi, diğer dört parmağa yakın olan çizgiye ise kalp çizgisi olarak adlandırılmaktadır. Buradaki çizgilerin kısa ve uzun ya da çatallanmasından yola çıkarak yorumlama analizi yapılmaktadır. Türk toplumun da “el” kelimesi atasözlerin de bulunmaktadır. Dolaylı ya da doğrudan olarak el altından iş çevirmek, elden düşmek, el vermek, elden ayak düşmek, el elden üstündür, bir elin nesi var iki elin sesi var, el vermek, el üstünde tutmak gibi birçok atasözlerine ve deyimleri bulunmaktadır. Dolayısıyla toplumsal olarak da benimsenmiş ve simgeleşmiştir.

Sembol ifadeler sözsüz iletişimin parçası olarak kullanım yönünden, sözlü iletişimlerden farkındalık ve anlam açısından farklılık göstermektedir. Semboller işaretten ve şekillerden oluşmaktadır. Bu işaretlerin ve şekillerin anlam bakımından toplum içerisinde kültürlenmiş ya da düşünce birliği bulunmaktadır (Knapp ve Hall, 2006: 226). Bu semboller, iletişimin içerisinde jest ve mimiklerin en aza indirildiği ve çoğunlukla tek bir jest ve mimikle gerçekleştirilmektedir. Kişiler iletişim sırasında sembollerini kullanırken bilgin olarak ve bu sembollerini iletişim sırasında sorumluluk halinde hareket ederek bağlantı kurmaktadır. Bir uygulamanın sembolik ifade taşıması için gruplar içerisinde iletişim sağlayarak ve farkında olarak kullanımıyla belli olmaktadır. Sembolün bir başka niteliği, uygulamayı gören kişinin hareketi yalnızca manasını bilmekle kalmayarak, aynı süreçte kişinin şahsına yapıldığına kanaat etmesidir (Ekman, 1976: 14). Örnekle toplum içerisinde bulunan trafik personelinin eliyle sağ ve sol hareketi yaparak, sürücünün bu hareketi bilmekle beraber kendisine yapıldığını ve durması gerektiğini anladığı itibaren iletişim de ellerin sembolleştiği görülmektedir. Yaşamın içerisinde kişiler iletişimde pratikliği ve kolaylığı sağlarken pek çok “el” sembollerinden yararlanmaktadır.

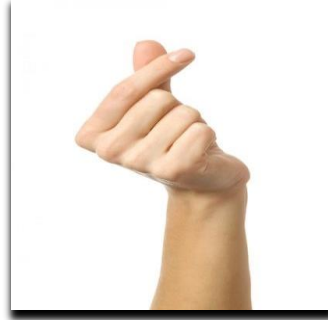
Şekil 5. El İşareti

Kaynak: <http://www.arakliegitimsurucukursu.com/Yayinlar/trafik-gorevlisinin-%C4%B1saretleri->

285, (Erişim Tarihi: 03.03.2024)

Sembollerin, manası değişmeden kelimeler değişmesi anlam kaybına uğratmaz. Türk toplumunda para anlamını yansıtan, başparmağını ve işaret parmağını birbirine temas etmesi ile sürünmesinden yola çıkarak, hareketin adına para kelimesi

olarak düşünülse de hareketin manası değişmemektedir (<https://webders.net/trafigi-yoneten-ve-yonlendiren-elemanlar-ders>).

Şekil 6. El İfadesi

Kaynak: <https://i.pinimg.com/originals/3e/be/d7/3ebed7988fd5749d7fbc37b6149daebe.jpg>.

(Erişim Tarihi:05.03.2024)

Savaş esnasında patlama ve kargaşa ortamı içerisinde, sözlü emirler sağlıklı bir iletişim sağlanmadığından dolayı gece harekâtı ve savaş ortamı sırasında sessizlik olması gerekmektedir. Bu sebeple Askerler, Silahlı Kuvvetler talimnamesine göre aldığı eğitim ile kendi aralarında birçok komut içeren sembolize edilmiş işaretlerle iletişim sağlamaktadır. Uygulamaların özelliği hareketin pozisyonuna göre tüfekte, ellerle veya bedenin yardımıyla sembolik eylemler bulunmaktadır. İzcilikte de sembolik işaretler yer almaktadır. Liderlerin uyguladığı İzci işareti, kişilerin odaklanmasını ve otoriteyi sevk edebilmesinde yarar sağlamaktadır. Özellikle kişilerin birbirlerine tanımadığı bir toplulukta bağırarak soğuk durum içerir, bu gibi ortamlarda komut ve direktifler vermek düzen getirmektedir. Sosyal ortamlarda sembollerini kullanan ve farkında olanlar duygularını aktarmada yardımcı olmaktadır. Eğer bir sembol toplum içerisinde kullanılıyorsa, anlamsızlık içermesi mümkün bulunmamaktadır. Örnekle işaret parmağı ile başparmağının yuvarlak yapılması sonucunda “tamam, olur, anlaşıldı” anlamları çıkarılmaktadır. Dolayısıyla semboller, hayat içerisinde var olmak beraber kişilerin yaşamını kolaylaştırmaktadır.

1.2.1.Politik Göstergede Eller

Sanatçının yaşadığı dönemdeki, kitlesel olaylara sanat bakımından nasıl gördüğü ve sanat yapıtına sanatçının nasıl aksettiği ve bu zaman sürecinde yorumlama değinilecektir. Dünya da farklı zamanlarında ortaya çıkan ve milletlerarası olaylar kısa sürede etkisi olup bitse de belirli zaman sonrasında, siyasal, kitlesel, kültürel, ekonomik olarak sanat açısından toplumu etkilemiştir. Bu gibi olaylarda toplum açısından kısa zaman da olsa da halkın üzerinde etkisi uzun sürmüştür ve toplumun değişiminde önayak olmaktadır. Reform niteliğinde olan değişimler, üretim bağlarında radikal dönüşümlere yol açmasa da politik yönelimleri, fikirleri, sanatsal anlayışı ve kültür yaşantıyı değiştirmiştir. (Artun, 2013: 14).

Görsel 1. Adnan Menderes, DP Afişi “Yeter! Söz Milletindir!”,1950

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Yeter!_S%C3%B6z_Milletindir!, (Erişim Tarihi: 09.10.2023)

Türkiye Cumhuriyeti’nin yakın siyaset zamanında benzeri el işaretleri ve simgeler kullanılmıştır. 1950’ de Adnan Menderes’in ve arkadaşlarının kurucusu olduğu Demokrat partisinde girdiği genel seçimde sadece havaya kalkan bir elin görüntüsü ve sade bir afiş ile Yeter! Söz Milletindir! Sloganıyla destekleyerek seçimde desteğini güçlendirmiştir. Türkiye’nin batıya ilgisi ve etkileri arttıkça afişlere de

yansıtmaktadır. Toplumlara şekil veren simgelerin gücü, toplumdaki düzeni sağlayarak ve yönlendirme amacıyla da kullanıldığı görülmektedir. Genellikle Propaganda sosyolojik açıdan değerlendirildiğinde kişiler tarafından isteklerine göre üretilen ikna yöntemidir (Çetin, 2014: 241).

Görsel 2. Adnan Menderes, DP Afişi “Büyük Türkiye İçin Desteğinizi İstiyorum”,1954.

Kaynak: <https://phebusmuzayede.com/78056--buyuk-turkiye-icin-desteginizi-istiyorum-yazili-adnan-menderes-resminin-oldugu-afis-25x30-cm.html>, (Erişim Tarihi:15.10.2023)

Görsel 3. O. Taylan, “1 Mayıs Afiş Görseli”, 1976

Kaynak: <https://bianet.org/haber/sans-mi-kader-mi-bu-afis-1-mayis-in-simgesi-oldu-174231> (Erişim Tarihi 16.10.2023)

(Görsel 3) Sanatçı Taylan, siyasi ve politika olaylarına olan tavrını, düşüncesini nezaketiyle göstermiştir. Orhan Taylan, düşüncesini ifade ederken o unutulmaz 1 Mayıs afişiyle akıllara yer edinir. 1 Mayıs Gününü kutlanırken hala Orhan Taylan 'nın afişi kullanılmaktadır. Sanatçı kırmızı temalı arka plan kullanmasındaki amaç afişi dikkat çekici hale getirmektir. Elleri öl plana alarak istenen mesajı net iletmektir. Orhan Taylan, buradaki eseri ile işçilerle aynı masada yer aldığını ve onlara destek verdiğinin göstergesidir. Sanatçının 1 Mayıs afişinde vermek istediği en mühim mesajı ön plana aldığı ellerdir. Buradaki eller çalışanların hor ve yorgun emekçi işçi elleridir. Emekçi işçilerin, dünyayı yapılandıran ve üreten ellerinin önemidir. Fakat yaşadığı ortam ve imkânlar adil değildir. Adil olmamasının sebebiyle dünyadaki savaşlar veya şiddet içeren olaylar gibi nedeniyle afişi kırmızı bir şekilde betimlemiştir. Sanatçı'nın vermek istediği algı ve mesaj eseriyle topluma ulaşmıştır. (Uzun, 2014: 44).

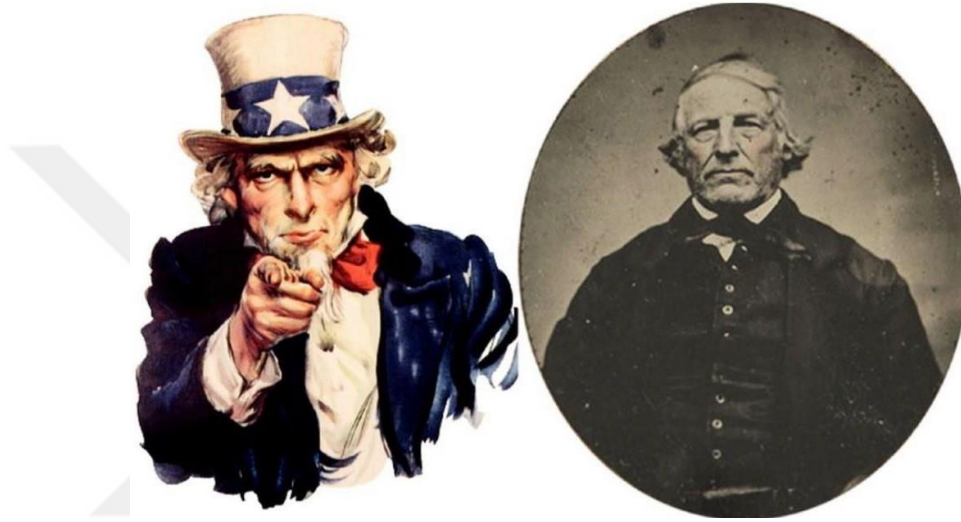

Görsel 4. James Montgomery Flagg, “I Want You For U.S. Army” ,(Seni Amerikan Ordusu İçin İstiyorum Afişi) , (1917)

Kaynak: <https://americanart.si.edu/artwork/i-want-you-us-army-35637>, (Erişim Tarihi : 17.10.2023)

(Görsel 4) I want You For U.S. Army Afişin amacı ABD vatandaşlarının gönüllük duygusuyla savaşa katılmalarını için çağrı niteliği taşımaktadır. Afişteki çağrının, Sam Amca figürünün topluma bu yönde katılım daveti için dinsel yönden gösterge ile yapılmaktadır. Figür de işaret parmağına bakıldığı da asıl olarak davet değil, emir olarak adlandırılabilir. (2013. Sayfa 270) yasaya göre, Figürdeki Sam Amca, kültürel yönden sempatik ve ikonlaşmıştır, hedef kitleyi güçlü bir şekilde

savaşa çağrı yapacak, vatansever algısı oluşturmuştur. Görselde bulunan; Beyaz Şapkanın, beyaz yıldızlı olan afişteki kırmızı, mavi ve beyazın tekrarlayarak kullanılması ABD bayrağının açık olarak simgelerindendir. Gizil olarak görseldeki mesaj güç, odaklanma, vatanseverlik ile bir arada verilmektedir. Figürün işaret parmağı ile sert ve kesin bir ifade yansıtması, Sam Amca'nın ABD için duygusal açıdan itaatkâr ve bağlılığı talep ettiğini göstermektedir (Monckton, 2015: 4).

Görsel 5. Uncle Sam'in I Want You For U.S. Army İllüstrasyon Ve Fotoğraf Analizi

Kaynak: <https://americanart.si.edu/artwork/i-want-you-us-army-35637>, (Erişim Tarihi : 17.10.2023)

Sam Amca figürü, ABD'nin vatan görevi olarak bilinen tek simgesi olup dünya çapında alegori biçimde kişiselleştirilmiştir, bu kanı 1950 yılında dünya çapında simge olarak kabul görülmüştür (Library of Congress, 2014: 125).

Zaman içerisinde farklı anlam değişikliği kazandığı görülmektedir. Bu sebeple mutlak anlama tarihsel süreçte ulaşılamamaktadır. Fakat zamanla beraber bir bağlantı içindedir. Geçmişin izlerini taşımaktadır. Jacques Derrida'nın bu anlamda belirttiği "Differance" kavramı ön plana çıkmaktadır. Farklı bir ifadeyle her gösterge, geçmişteki anlamını izlerini taşımakla beraber, gelecekteki göstergeyle bağlantı kurduğu ile günümüzle kesişmektedir. Siyasi ve vatanseverlik afişlerde yazı ve görsel araçları kullanarak anlam ve bütünlük içerisinde propaganda hazırlamak kolaylaşmıştır. Kullanılmakta olan dil ve gösterge anlamlandırma sürecinde üretilmiş bir sembol değeri taşıyan bir öge haline gelmektedir (Yanık, 2016: 92).

Görsel 6. Winston Churchill' in Temmuz 1941'daki Zafer İşareti

Kaynak:<https://i.pinimg.com/originals/c1/dd/25/c1dd25c258510c85594dc11703b63889.jpg>, (Erişim Tarihi : 04.10.2023)

İngiltere Başkanı Winston Churchill'in Zafer işaretiyle, 'V' simgesiyle akıllara sembolleşerek, o dönemde eller parodi olarak kullanılmıştır. 21.yüzyılda da 'V' simgesi metafor olarak zafer işareti açısından yaygın olarak kullanılmaktadır. Zafer işareti, aksi yönden elin 'V' simgesinin dış yönü İngiliz halkı açısından kaba ve kötü anlamda kullanılmıştır. Çoğu toplumda orta parmağın argo sembolü olarak bilinmektedir. Burada ise Başkan Winston Churchill'in El işareti evrensellikten bağımsız olarak işlev görmektedir, bilinenin dışında zafer simgesi burada hâkimiyet ve güç olarak yansıtılmıştır.

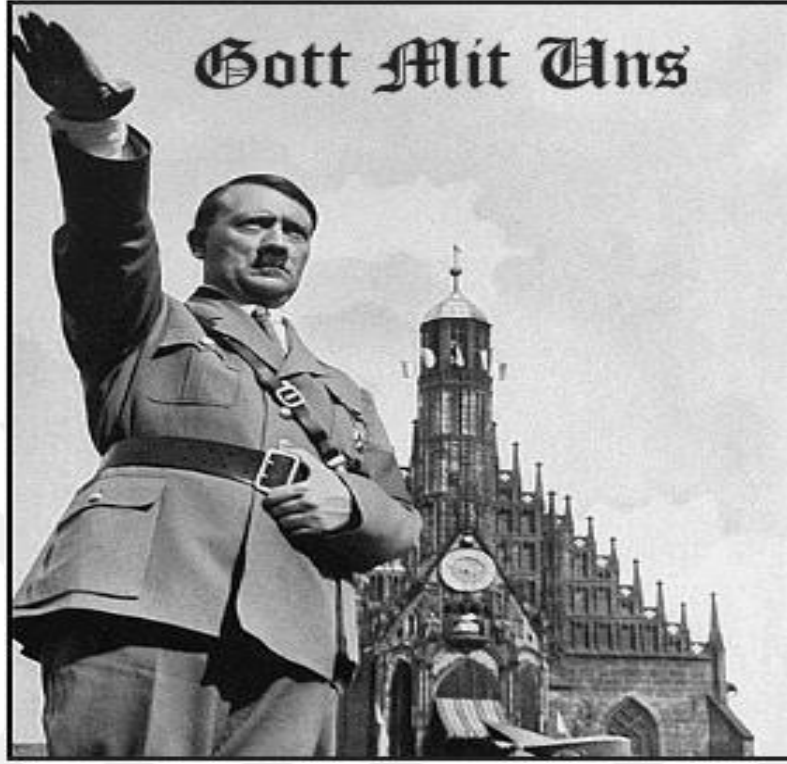

Görsel 7. Marcus Aurelius' un Atlı Heykeli, M.S. 164-166

Kaynak: <https://arsizsanat.com/gucun-en-anitsal-ifadesi-marcus-aureliusun-atli-heykeli/>, (Erişim Tarihi: 05.10.2023)

Görölmekte olan, İmparator Marcus Aurelius' un heykeli Altın bronzdan yapılmıştır, gerçeğinden boyut açısından büyük ve görkemli atlı heykeli, altın çağdan 21.yüzyıla kadar zarar görmeden korunmuş bir biçimde ulaşmış tek heykeldir. Roma İmparator'u Marcus Aurelius buradaki hareketi, işgalcileri geri çevirmek için ordusunu başarıyla komutanlık eden ve gücünü ve hakimiyetini bilen bir karakter, hem de bilinçli, cesur, sakinlik ve hakikati ve adaleti vadeden 12 kitaptan oluşmuş kişinin iç huzuru dediğimiz meditasyon' un yazarı Stoacı bir filozof olarak betimlenmiştir. İmparator Marcus Aurelius' un sağ elinin düz bir şekilde ileriye uzanan elinin hareketi; mağlup olan düşmana karşı gösterdiği şefkati, merhameti, onun için sevgi gösteren

topluma taktis etmek, selamlamak veya düşman kuvvetlerine karşı kazanılmış galibiyeti kutlanması gibi farklı anlamlar çıkarılmaktadır.

Görsel 8.Tanrı Bizimle Propaganda Görseli,1934

Kaynak: <https://encyclopedia.ushmm.org/tags/en/tag/adolf-hitler>, (Erişim Tarihi : 06.10.2023)

Adolf Hitler posterinde propaganda amaçlı , Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisinin üniformasıyla, sağ elini kaldırarak hâkimiyet ve güç göstergesini beden diliyle ifade etmiştir. Adolf Hitler burada katedralden büyük gösterilmektedir. Görselde Almanca ifadesiyle "Gott mit uns/Tanrı bizimle" propagandasını güçlendirmiştir. Kitle iletişimi kullanarak toplum üzerinde korku ve endişeyi yaymak için propaganda yöntemi kullanılır. (Ellul, 2003: 382)

Hitler toplumu, beden diliyle kitleleri jest ve mimikleri kullanarak korku ve endişeyi ustaca aktarmıştır. Adolf Hitler Alman halkı gözünde tapınacak halde bir lider yaratmaya çalışmaktadır. Amaç olarak kurtarıcı lider ve dinsel gücü ele alarak gücüne güç katmıştır.

1.3.İmge ve Simge Olarak “Eller”

İmge, en kapsamlı ve uygun haliyle yaşantıların akılda oluşan görseli diyebiliriz. Kavradiğimiz hayatın maddi olgularından öte, aklımızın bu gerçeklikler karşısında oluşturduğu kendi hakikatidir. Başka bir betimlemeyle: “Duyu organlarımız aracılığıyla algıladığımız izlenim ve bilgilerin zihinde oluşan görünüşlerine imge denir” (Kılıç, 2008: 2). İmge aklımızda somut bir şekil ile var olsa da temsil ettiği soyut gösterge olabilir. Örneğin: kaygının, sevginin ve stresin aklımızdan herhangi bir şekil veya fotoğraf olarak karşılığı olabilir. Simge ve imge genellikle aynı işlevde kullanılmasına rağmen, imgeyi içeren bir kapsama kümesi diyebiliriz. İmge asıl olarak simgeden daha kalıcıdır. İmge, yaşanılana ve sona ermiş bir hayat sürecinin sonucu olduğu için insan zihninde kalıcı bir nitelik kazanmıştır. Farklı zihinlere aktarılmış veya benzer olaylar sonraki zamanlarda da başka kuşaklar tarafından yaşanarak da benzer imgeler yaratılmıştır. Simgeler ise zaman ve yaşantılar sonucu etkisini yitirmiştir (Küçüköner, 2005: 78).

İmgeler ile olan bağ bireysel deneyimlere bağlı olsa da toplumsal, gelenekler, sosyal medya gibi faktörler imgelerin oluşmasında etkili olmuştur. Bu faktörler ve deneyimler ile birlikte oluşan imgelerin güçlü yönlerini, sosyal medya ve reklamlar gibi sektörlerin etkin biçimde kullandığını görürüz. Simge (sembol); genel olarak biçim, rakam, şekil, obje veya herhangi bir nesne olabilen kavramları ayrıca kimi zaman olgu ve olayları betimleyen göstergedir. Simge(sembol), iletişim kurmada ve ileti aktarmada bilgi verme amacı güden işarettir. (Keser, 2005: 310) Fizik, kimya gibi bilim alanlarında ya da haritalarda tamamen evrensel olabilirken nüfusu az topluluğa ait ya da özel simgeler olarak da karşımıza gelebilir. Örnek olarak: Dünya dillerinde “hız” sözcüğü, farklı ifade edilirken fizikteki sembolü tüm dünyada “V” dir.

Yaşadığımız evrende Kozmopolitik ülkelerde “el” ile yumruk simgesi; otorite, istikrar, hırs, azim ve önderlik gibi kavramları toplum içerisinde sembolleşmiştir fakat selamlaşma toplumdan topluma el hareketleriyle değişiklik göstermektedir. İmge, dış faktörden kaynaklı zihinsel olarak göstergedir. Bu nedenle İmgeler, kişinin zihninde yarattığı düşünceyle ortaya çıkıp sembolleşir. İnsanın yetisinden dolayı zihninde duyu

organlarıyla edindiği her şeyi imgeleştirir. (Bayav, 2009: 110). Burada tanımlanan yaşantıdan alınan kişinin deneyimlerinden yararlanarak nesnenin hafıza içerisinde algılama biçiminin bir parçasıdır. İmgeler, evrenin nasıl kavrandığını ve tasarımılandığını göstermesi açısından önemlidir. İmgelerle düşünme ve imgelerle betimleme, insanın görsel düşünce açısından en eski süreçlerindendir. Sanat yapıtını kavramak için duyu ve duyum önemli görev üstlenir. Kavrandığında nesne veya obje zihne imge olarak işlenir. (A.G.E, 2009: 107). Sanatçının, yeryüzünü algılarken tasarladığı ve ürettiği imgelerle sanat eserinin yarattığı ilk donanımdır. İmge, akılda birtakım şekillerin ortaya çıkmasına etken olan izler bırakır. İmge kadar simge(sembol) de fonksiyonel açısından etkileyicilik, kapsamlı ve evrensel olarak önemlidir. İmge, insanın zihninde hayal edilen bir süreçken simge ise nesnelerin ve objelerin somut şekilde tanımlanmasına olanak verir. İnsanın nesneyi izlediğinde zihinden geçen imgeler, kişinin aynı zamanda çevresini nasıl tasarladığını ve kavradığını göstermesi açısından önemlidir. İmgeler, bireye resim sanatında gerçeklikten öte kendi dünyasını yaratma imkanı verir. Sanatçının kendi dünyasında yarattığı imge, bir dünya görüşü açısından anlam bulur ve zaman içerisinde toplumda da anlam bulur. İnsanın zihnindeki yaratıkları imge; tarih boyunca kişilerin his, düşünce, duygu ve izlenimlerinin göstergesi olarak herhangi bir somut objeyle duygusunu ortaya koyar.

El formu, bir imge olarak resim yetisinin keşfinden bu yana ressamlar istemsizce dinamik halleri ve estetik olan bu uzuvlarımızı büyümlü yaratılış formundan etkilenmiştir. El imgesi, emeği ve üretmeyi simgeler. Bu sebeple resim sanatındaki yeri geçmişte ve gelecekte bulunacaktır. Eller üretim ve tasarım aracıdır. Kişinin iç duyguları, ellerin hareketi ile değerli hale gelmektedir. Elin ruh ile ilişkisini derin boyutlara ulaştırır. Yani eller bedenin parçası olduğu halde bedenden ayrıdır. Ruhani boyutta formdur.

Eller, ruhun işlevlerini hareket ve duyum şeklinde betimlemektedir. Kişi elleriyle duygularını ortaya çıkarır. Yaratıcı olan sanatçı, elleriyle evrenselleştirdiği eserlerinde farklı anlamlara iletebilirler. Aynı zamanda zihnin ve ruhun somut bir uzantısı diyebiliriz. Simgeler, ilettikleri mesajlarla var olmaktadır. Bu mesajdaki

anlamlar; dijital çağdaki farklılığı kültürel, çevre, ekonomik ve sosyal medya olaylarına göre bağlı değişkenliği vardır.

Simgeler, ülkeden ülkeye değişiklik gösteren toplumlarda hayati önem taşıırken farklı toplumda anlam ifade etmediği veya farklı manalara geldiği bazı durumlarda ise tam ters anlamlar içerdiği görülmektedir. İmge, bir biçim(şekil) taşıdığından sembol denir. Sembol, imgeyi taşımaktadır. Fakat imge şekilsiz de var olmaktadır. İmge, kişinin belleğinde soyut olarak da görülmektedir. Simgenin içerisinde mutlak bir imge vardır. Simge ise görsel bir göstergedir. Gösterge olan semboller; kendiliğinden oluşmazlar, kişiler tarafından yaratılır veya yok edilirler (Küçüköner, 2005: 77). İmgeler gibi el de simge olarak taşıdığı anlam ve sorumluluğu; tarihten bu zamana kadar farklı kültürler, farklı kapsamlar ve farklı tarihlerde amacına uygun anlam ve mesaj ileterek görevini yerine getirmiştir.

İnsanlığın varlığından itibaren günümüze kadar gelen el imgesi ve mağara duvarındaki el formları; farklı inanç, totem, sosyal, siyasi, bilimsel, sanatsal gibi birçok alanda; yaratma, tasarlama, etki etme, mesaj verme, isteme, gösterme, gizil öğretme ya da bahsetme gibi yaygın ve evrensel anlamlarıyla bir imge veya simge olarak oldukça fazla kullanıldığını görülmektedir. Bu alanlardan biri olan inanç sistemlerinin yaygınlaşması; süreklilik, kalıcılık, kavranabilir olmasını sağlamak için imge gücünden yararlanılmıştır. İnsanın el hareketleri ve işaretlerindeki mesajları, günlük yaşantımıza giren dini simgeleri oluşturmuştur. Tarihin ilk dönemlerinden itibaren mağaralarda “El” imgesi günümüze kadar gelmektedir. Resim sanatının ve kültürünün kaynağını araştırırken ulaştığımız mekân mağara devrindeki kaya üzerine yapılan resimlerdir. Bu kayalardan, 21. yüzyıla kadar kalan stilize edilmiş hayvan çalışmaları, av görüntüleri ve geometrik formlar o zamanki çağ koşulları ve günlük zamanın hakkında mühim ipuçları taşıyan estetik imgelerdir.

Mağara duvarlarındaki bizon, geyik gibi avcılık için uygun hayvanları, av görüntüleri içinde mızraklı insan figürleri ve geometrik formları yanı sıra ilginç olarak da bir öge “el” formudur. Dünyanın farklı yerlerindeki duvar resimlerinde ellerin resmedilmesi için her bir mağarada farklı bir işlemler uygulanmıştır. Kaya üzerine

işlediği el formu, orada insanın ben buradayım imajını vererek kayıt altına almıştır. Kendi aralarında veya iç dünyasıyla iletişim sağlamak veya bir tür inanış gerçekleştirmektir (Dobrez, 2013: 298-310).

Görsel 9. (La Trinidad) Sarmal Eller, Üç Nehir Mağarası

Kaynak: <https://www.quora.com/When-in-history-was-copying-of-paintings-drawings-first-possible>, (Erişim Tarihi : 07.03.2024)

El imgesinin belirgin olarak kullanıldığı bu işlemlerde pek çok kez toz boyanın ağız yoluyla veya bir kamış aracılığıyla el üzerine püskürtülmesinin ardından fırça yardımıyla sınırların belirlenmesiyle ya da sadece ellerin boyanarak duvara betimlenmesiyle yapılabilir. Erkek, kadın ve çocuklar tarafından betimlenmiş olduğu görülen bu el betimlemeleri hangi işlemlerle ya da hangi sanat fikriyle yapılırsa yapılsın ne düşündüklerini ne fikirde yaptıkları merak edilmiştir.

Görsel 10. (La Cienega) , Kaya Üzerine İşlenmiş Eller

Kaynak: <https://ruslanabdullah61.wordpress.com/2013/12/02/hand-paintings-and-symbols-in-rock-art-around-the-world/> , (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Bu kaya ve duvar üzerindeki resimlerde görülmekte olan birtakım detaylar kafamızdaki soruları artırmamıza ve insanlara verilen mesaj mı ya da büyüsel nitelikte

çalışmaları mıydı?” gibi pek çok soruları akla getirmektedir (Özden, 2009: 71). İlk örnek olarak da İspanya’ da olan El Castillo mağarasında görünen ve 37,300 yıl öncesine ait olduğu varsayım edilen el stensilerinin görsellerde bulunan tarihin ilk elleri olarak bilinen o izler olması kadar mühim bir özelliği de bunların Homo neanderthalensis ait olma düşünülmektedir.

Görsel 11. El Castillo, El Baskıları, İspanya

Görsel 12. Las Manos Mağarası, El Baskıları, Arjantin

Kaynak: <https://www.nydailynews.com/2012/06/14/worlds-oldest-cave-paintings-discovered-in-spain-and-they-may-have-been-painted-by-neanderthals/>, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Arjantin’in Las Manos mağarasında defalarca el imgesiyle duvara işlem yaparak kırmızı bir görüntüsü ilgi çekicidir. Las Manos mağarasında olduğu gibi eli şablon olarak betimlenmiştir. Bu kırmızı görünümlü el izlerini Fransa’da, Chauvet mağarasında görmek de mümkündür. Bu izlerin 31.000 yıl kadar öncesine Orinyasiyen kültürüne ait olduğu tahmin edilmektedir. Bu birçok “El” imge baskısının bulunduğu mağarada, muhtemelen ilk noktacılık yaklaşım olarak yorumlayabilecek şekilde çizilmiş hayvan figürleri bulunmuştur. Bu çalışmalar el izlerinin pointilist bir yönelimle birleşik basılarak betimlenmiş olan mamut ve ata benzeri canlılar olarak değerlendirilmiştir. Bilim insanlarının araştırmaları, canlı kırmızı boya ile sağ ve sol elin avuç içinin duvara baskı uygulaması yapıldığını ortaya koymuştur.

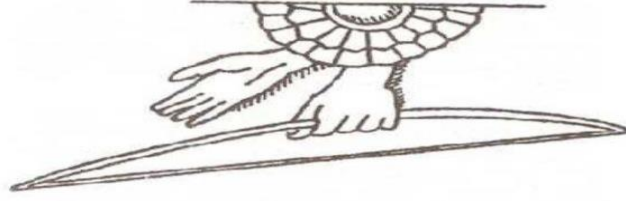
Eller hayatta kalma işlevinin yanı sıra tarih boyunca çeşitli toplumlarda din ve ritüel gibi inançların simge açısından anlam ve işlev olarak yer almaktadır. Paleolitik Çağ döneminde Resim sanatında ilk el imgesi mağara duvarlarında başlamakla birlikte farklılaşan dönemin değişen zaman ve mekanlarında ve yine farklılaşan sosyal, kültürel, çevre koşullara bağlı olarak resim sanatının aldığı şekiller önemli bir çeşitlilik gösterilmiştir (Aydoğan, 219: 65).

BÖLÜM 2: RESİM SANATINDA EL FORMUNUN İFADE ZENGİLİĞİ

2.1. Resimde Dinsel Temaları Güçlü Kılan “El” Formları

Paleolitik dönemden yaşamış atalarımızın izlerini en gerçekçi durumunu günümüze taşıyan mağara duvarları aynı zamanda meçhul, esrarengiz bir başka dünyanın da izlerini taşımıştır. Bu yaşadığımız dünyanın muhtemelen de efsanelerin ve mitlerin altyapısını atıldığı bir dünyaydı. Sanal dünyadaki marketler, bankacılık işlemleri, araçların ya da doktorların olmadığı yabani hayvanlar ve tabiat içinde kim olduğunu, nerede olduğunu bilinmemekte olan insanın bir tuhaf yer yüzeyiydi. Bu tuhaf bildiğimiz yeryüzünün yani insanın dünyada başına geleni anlamaya çalışması, felaketler, gizemler ve tehlikelerle dolu dünyayı birtakım ıssız, ilahi kudretler ile açıklanabilmektedir. Volkan patlamaları, taşkınlar, yangınlar, seller, dünyada yerde ve gökte oluşan iyi ve kötü her olayın kişiye atfedilmekle beraber bir tanrıçalaştırılmıştır ve bu tanrıların üzerine yüzlerce, birçok hikâyeler anlatılmıştır. Günümüzde bu hikâyelere “mitoloji” denilmektedir. Mit kelimesi genelde masala, efsaneye, hikâyeye karşılık olarak birbirlerinin yerine kullanılmıştır. Bu çeşitlilik ve karmaşıklık kavramların değişik toplumlarda, kültürlerde, çeşitli dillerde, farklı karşılıklar bulunmasından dolayı kaynaklanmaktadır. (Barthes, 1990: 155).

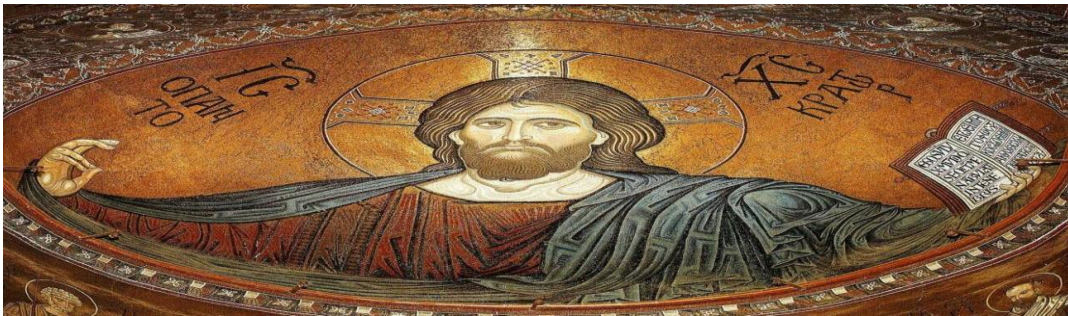
Bu mitolojik hikâyelerin ayrılmaz ve ortak parçası, dünyayı yaratan ve evrenin yönetimine hükümdar olan tek veya birden fazla ilahi kudrete olan inançtır. Tanrıların tasvirleri en yüce ve önemli olan yaratma gücünün, birçok toplumda ve dönemde yaratma eylemini gerçekleştiren eller ile somut hale gelmektedir. Tüm evrendeki toplumlarda ister hayvan figürü ister insan isterse de beşerî olsun, bu tanrılar insan gibi davranır, konuşur, düşünür, fikir üretir ve yaşar.

Şekil 7. H. Gaidoz. Galya Güneş Tanrısı Ve Tekerleğin Sembolizmi “G. Rawlinson. Beş Büyük Monarşi s. 233.

Kaynak: G. Rawlinson. Beş Büyük Monarşi^ cilt. ii. s. 233.

Dünya yaşamında farklı dönemlerde, farklı medeniyetlerde, farklı geleneklerde ait olan yaratılış; uğur ve şans mitolojileri pek çok ortak rivayet ve destansı kahramanlar barındırılmıştır. Örnek olarak Antik Mezopotamya'da olan Babillerin Enuma Eliş'i, yaratılış mitolojisi olan Asur imparatorluğunda farklı boyutu bulunmuştur. Bu mitolojideki arasındaki tek ayrımı Eski Mezopotamya'daki biçim veren ve detayı yaratan tanrı olarak bilinen Marduk yerine Kral Asur olarak kullanmışlardır. Asurların dikili taş üzerine yapmış olduğu simgede güneş tanrısının bir parçası olan elinin açık durması ve yukarı kaldırması ilahi gücü temsil etmektedir. Diğer elin Yay tutması ve gizemli bir varlık gibi gözükmesi, mitolojideki ok ve yay simgesini temsil eden Sirius gezegenindeki tanrıçayı simgelemektedir (D.Alviella, E. G. 1891: 34).

Görsel 13. Pantokrator İsa, 1180-1190, Mozaik, 700 x 1300 cm, Montreal Bazilikası, Sicilya, İtalya (Stephen Farthing, Sanatın Tüm Öyküsü, 2017, s.78).

Kaynak: <https://dustoffthebible.com/Blog-archive/2016/01/11/15-cathedral-mosaics-that-will-take-your-breath-away/christ-pantocrator-monreale-1180/> (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Yeryüzünde birçok inançların amaçları toplum içerisinde oluşan karmaşıklığı giderebilmek için inanç sisteminden yola çıkarak kanun ve düzen sağlanmıştır. İnançlar amaçlara hizmet etmekle beraber yaygınlaştırmak için de birçok ikonografik sahneler yansıtılmıştır. (Görsel 13) Hristiyan inancında ise İsa figürü ikonografik sahne “Pantokrator” olarak bilinen bu adlandırmayla ellerin ifadesini ön plana alarak ilahi bir mesaj vermektedir. İsa’nın sağ eli ile yapmış olduğu hareketiyle Hristiyanlığı yaymak adına ellerin etkisi önemli bulunmaktadır. Yaratıcıya, onun gücünü ve kuvvetini; peygamberlerin olağanüstü olayları anlatabilmek için yapılmış olan birçok betimlemelerin içerisinde bulunan çoğunlukla eller yaratıcının sembolik ve simgesel olarak bir görüntüsü bulunmaktadır (Schweinfurth., 1953).

Tanrı’nın şefkati ve kudretini aktarmak istendiği hatta etkililiğini artırmak için yapılmış birçok betimlemelerde, ellerin tanrının simgesel ifadesi olarak tasvir edilmesi tarihin birçok döneminde karşımıza çıkmaktadır. Bizans döneminde mozaikten yapılmış olan Pantokrator İsa figürü, resmin ana unsuru olarak görülmektedir. Pantokrator İsa tasvirleri, kiliselerde çoğunlukla apsis (yatay eksenli) tekniğiyle kubbeler süslendirilmiştir. İsa’nın yatay yönlü takip eden dinamik el hareketiyle mekânla arasında izleyiciyle iletişim kurarak dine sempati duyulmasını sağlamaktadır.

Görsel 14. Fatıma Ananın Eli, Tropen Müzesi, Amsterdam

Kaynak: https://stringfixer.com/tr/Eye_of_Fatima (Erişim Tarihi: 25.07.2023)

(Görsel 14) Alevi toplumunda kutsiyet olarak bilinen “Fatma Ana Eli” sembolü, Hamse veya Pençe-i Ali Aba olarak adlandırılmaktadır. Sembol birçok topluluklara ve dinlere yer edinmiştir. İslam dininde ve Musevilikte ortak bir inanış olarak güç, kudret ve bereketi temsil edilmektedir. Elin sağ ve sol bölümün aynı derecede yanlara dönük, ortada bölümdeki üç parmak eşit ve dikey yönde tasvir edilerek yansıtılmıştır. Arapça dilinde ‘hkamsa’ beş rakamına anlamına gelmektedir, Musevilikte ise ‘Hameş Eli’ veya ‘Miram’ in Eli’ anlamı olarak kabul edilmektedir. Günümüz olarak farklı objeleri Fatıma Ana tasviri şeklinde görebilmek mümkündür. Bereketi simgeleyerek ve güç anlamlarının yanı sıra dini bir çağrışımla ilahi yönden güç anlamına gelmektedir. Tek el formları sadece İslam veya Musevilikte değil, diğer ilahi dinlerde de önem görmektedir. Bu dinler arasında en önemli eserlere sahip olan Hindularda ve Budistlerde de bu el formunun kullanıldığı görülmektedir (Hayat.; Dağ., 2022).

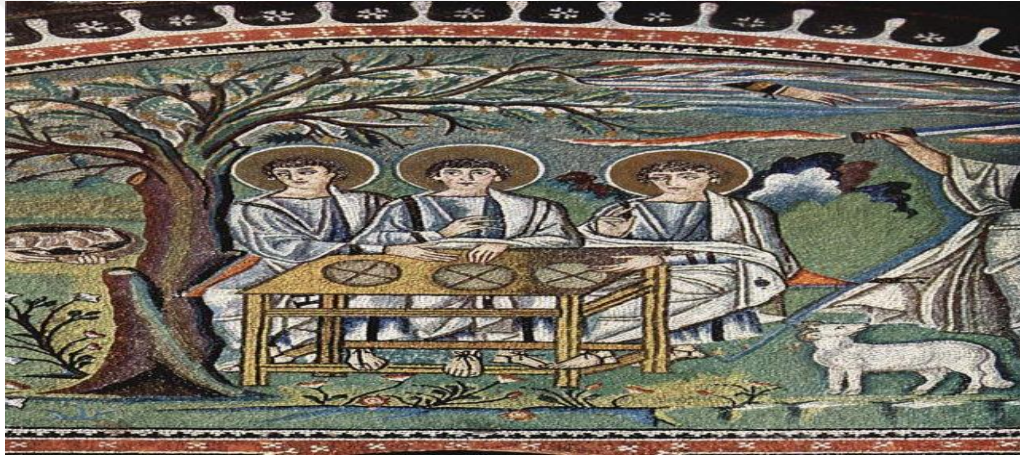

Görsel 15. Oturan Buda, Gandhara, MS 1.-2. yüzyıl, Tokyo Ulusal Müzesi

Kaynak: <https://meta.wikimedia.org/wiki/Nihaicilik>, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Hindistan’da yaşamakta olan Budizm’in kurucusu, Siddhartha Gautama yaşamından yüzyıllar sonra “Buddha” lakabıyla atfedilmiştir. “Buddha” lakabının anlamı ise kendi dünyasından vazgeçmiş uyanmış kişiler olarak dünya hayatında ruhani boyutta ulaşmış ve aydınlanmış kişi olarak bilinmektedir. Buda heykellerinden Kubera Mudra El hareketi, Zenginlik tanrısı olarak bilinen Kubera’ya verilmiştir.

İnanışa göre Mudra El imgesinin amacı ise dilekleri kavuşma arzusu ve kişinin istekleri gerçekleştirmektir. Kapalı olan üç parmaklarıyla o objeyi veya düşünce gücüne güç katmaktadır. (Hirschi,108) Mudra'nın sağ el ifadesi bereket ve bolluğun simgesi olan, Güneş Tanrısı Pushan'a atfedilmiştir. El ifadelerinin adlandırmaları ve yüklenilen anlamları için çeşitli görüş ve tecrübelerden aktarılan dokümanlar olduğundan dolayı kesin bilgi verilmemektedir. Mudra kökeni Sanskritçe dilinden gelmektedir. Mühür anlamında kullanılan işarete dair dokümanlar yaklaşık olarak M.Ö 7. yüzyıl itibari ile oluşmaktadır. O tarihlerdeki meditasyon yapan Mudra heykelleri yoğun ve içten düşünme sırasında elleriyle yapmış olduğu betimlemelerde, ruhani bir rahatlama düşünülmektedir.

Görsel 16. İbrahim ve Üç Ziyaretçisi, San Vitale Kilisesi, İtalya

Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Meister_von_San_Vitale_in_Ravenna_002.jpg, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Aziz Vitale Kilisesi ya da San Vitale Kilisesi olarak bilinen 547 yılında yapılmış olan bu eser, İbrahim ve ziyaretçilerinin betimlendiği ve Hristiyan dininde bulunan bazı konuları ele alınmıştır. Eserde figürlerin el hareketleri birbirlerine benzemektedir. O dönemdeki figürlerin çoğunlukla el ifadeleri benzer bulunmaktadır. Özellikle İtalya'nın San Vitale Kilisesi'ndeki mozaik çalışmalarının olduğu figürlerde ağırlık basmaktadır. Hz. İbrahim peygamberin evladını kurban ederken tam o esnada semada beliren Tanrı'nın eli, yaratıcının bizzat kendisi veya gücünü temsil etmektedir. Yaratıcı insanı kendine benzer olduğunu söylemektedir. İlahi dinlerinde, kutsal kitaplarında ve çoğunlukla tüm toplumların mitolojisinde benzer özellikler

görülmektedir fakat arkeolojik delillerin ilk kutsalları insan sıfatında yarattığını söylenmiştir. Dolayısıyla şu şekilde söylemek daha uygun olmaktadır: “İnsan tanrıyla kendi yüz ifadesiyle yaratmıştır” (Gezgin, 2011; 43).

Ellerin kompozisyon açısından ön planda olduğu, ifade bakımından güçlü bir şekilde verilmiştir. Figürlerin yüz ifadesi duru, sakin ve teslimiyetçi mimiklerden oluşmaktadır.

Görsel 17. Hz.İsa, Aziz Petrus ve Aziz Paulus ,(Detay)

Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Meister_von_San_Vitale_in_Ravenna_002.jpg,(Erişim

Tarihi: 07.03.2024)

Örneğin Hz. İsa, Petrus ve Paulus”, (Görsel 17) Eserinde Hz. İsa’nın burada inancını el ifadesiyle sembolize ederek, Hristiyan dinin yayılmasında etkide bulunmuştur. Resim sanatı ve sembollerden yararlanmak, İnançların yayılmasında büyük bir etki bırakmaktadır. Resim sanatından sadece söz edemeyeceğimiz bir diğer kutsi din İslam dinidir. İslam dininde de tanrıya insani nitelikte bulunmak şiddetle reddedilmiş ve yasaklanmıştır. Dolayısıyla İslam dininde tanrının elinin betimlenmesi mümkün olmamaktadır.

Görsel 18. İsa, Petrus ve Paulus”, M.S. 389, San Pietro Mahzen mezarı, İtalya

Kaynak: https://es.slideshare.net/AmyRaffel/jewish-and-early-christian-art-aneta-ar-40877299?next_slideshow=true (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

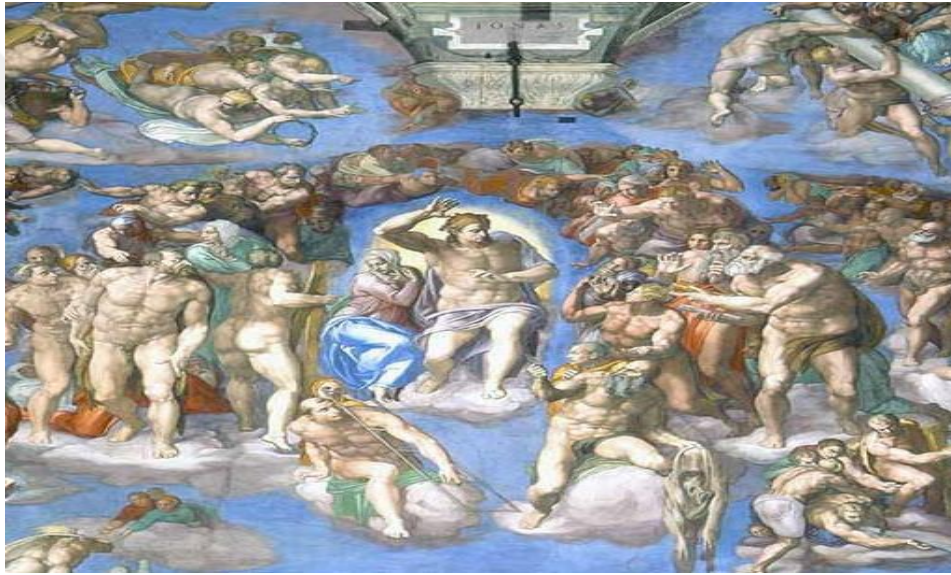
Görsel 19. İsa, Petrus ve Paulus”, M.S. 389, San Pietro Mahzen mezarı, İtalya,(detay)

Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin/249598004331984438/>, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Hristiyanlık dinin ortaya çıkması ve yayılmasıyla, Hz. İsa ve yardımcılarının imgeleştirilmesinde tekraren Yunan sanatındaki geleneğinin destekçisi olmuştur. Görülmekte olan (Görsel 19)’da örnekle Hz. İsa’nın 4. yüzyıla ait ilk heykellerden biri olarak bilinmektedir. Yapıttaki figür tasvirleri bizi alışkanlığın dışında sakallı İsa

figürü yerine farklı Petrus ve Paulus aralarına tahtın üzerine oturmuş, önemli Yunan bilginlerine benzeyen hoş bir delikanlı olarak görülmektedir.” (Gombrich, 2009: 128).

Fakat bundan sonra misyon Yunan sanatında olduğu gibi mükemmel bir figür bedeni yaratmak değildir. İzleyiciyi önemli bulan, güzelliği ile büyüleyen bir insan figürü, resmin asıl gayesi olan, tanrının merhametini, gücünü, kudretini gibi nitelikleri yansıtan sahnelerin etkileyiciliğini aktarmaktır. Bununla beraber duruluk ve sadelik ile temel konu işlenerek dikkatleri farklı yöne yöneltmeden kutsi olayları ve mesajları tam olarak izleyiciye aktarılmıştır.

Görsel 20. Michelangelo Bounarroti, Mahşer, Sistine Şapeli altar duvarı, 1536-1541, Fresk, 1370 x 1220 cm, Vatikan

Kaynak: [https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C4%B1yamet_G%C3%BCn%C3%BC_\(Michelangelo\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C4%B1yamet_G%C3%BCn%C3%BC_(Michelangelo)) (Erişim Tarihi : 07.03.2024)

Michelangelo Bounarroti, Papa II. Julius'un 1508 yılında isteğiyle dört yıl içerisinde Vatikan da bulunan Sistine Şapele fresk tekniğiyle resmetmiştir. Bu eserde sanatçı diğer dönemlerine farklı olarak üslup değişikliği yapmıştır, Rönesans dönemindeki durağan eller, içe kapalı ifadeler ve çizgisel resimlerden uzak farklı üslupla denemiştir. Hareketli figürler, kuvvetli ışık - gölge çalışmaları, mükemmel bir vücut çalışması, resmin ana özelliğidir. Eserde Rönesans anlayışı son bulmakla beraber Maniyelist bir anlayış var olmaktadır. Rönesans'a büyük katkıları bulunan

Michelangelo, Rönesans dönemindeki özellikleri ve gerçeklerden kendini arındırmıştır (<https://www.meftun.art/post/michelangelo-buonarroti-ve-sistine-sapili-ndeki-tavan-freskleri>).

Sanatçı eserde çok fazla figür ve el ifadelerini etüt etmiştir. Kompozisyon yatay yönlü kullanarak geniş bir yelpaze oluşturmuştur. Dinsel betimlemelerin olduğu bu eserde ana merkez noktasında Hz. Meryem ile Hz. İsa yer almaktadır. Eserdeki diğer figürlerin genelinde el ifadeleri ve vücut mimikleri Hz. İsa ile Hz. Meryem’e yöneltilmektedir. El ve vücut ifadeleriyle yönlendirmeler dinamizm katmıştır.

Görsel 21. Albrecht Dürer, Dua Eden Eller (Praying Hands) 1471 – 1528, Graphische Sammlung Albertina, Viyana

Kaynak: <https://www.istanbulsanatevi.com/renkler/yesil/albrecht-durer-eller-6803/>, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Albrecht Dürer 15.yüzyıl da Nuremberg şehrine yakın olan küçük bir kasabada geniş bir ailesiyle yaşamıştır. Dürer ailesinin maddi geliri yeterli olmadığından dolayı sadece Albrecht Dürer’i Nuremberg’te bulunan sanat akademisine gönderilmiştir. Sanat akademisinden başarıyla gelen sanatçı, madende çalışan kardeşinin yıpranmış ellerini görünce, ellerinden ilham alarak olması gereken elleri “Dua Eden Eller” eserini yansıtmıştır. (Görsel 21)’deki “Dua Eden Eller” adlı bitişik eller, sanatçı bilinçli bir uygulamayla asimetrik çizildiğini düşünülmektedir. Eller, izleyicinin bakış yönüne göre sol taraftan gösterilmesi, simetrik bir boyutu dezenformasyona uğratılmıştır.

Ellerin sahibi cinsiyeti dua eden bir erkek olarak bilinmektedir. Sanatçının bu çalışması incelendiğinde bir ibadethanede ya da kapalı bir mekânda yere oturulmuş bir görüntüsü bulunmaktadır. Eserde teokratik bir duygu yansıtmaktadır. Albrecht Dürer burada bize şunu göstermektedir; Dua ederken bir taptığı yer, elbisesi çok gösterişli olmamalı Tanrı'nın huzurunda gösterişsiz, olabildiğince sade giyinmeli olduğunu söylemek istenmiştir (Çetin., 2018).

Dua Eden Eller tablosunda pek çok açıdan incelemeye değer hususiyet bulunmaktadır. Kişinin bir boşluk içerisinde asılı kalan, hareketsiz, dua etmeye adanmış bir şekilde duruşu insanlığa manevi yönelim hissettirmektedir. Eserdeki eller sahipsiz görünmesi, başıboş görüntüsü yalnızlığı içerisinde ümit ettiği durum görülmektedir. Ellerin bir mistik atmosfer içindeki görüntüsü ve duygu yoğunluğu izleyiciyi tam anlamıyla resmin içine çekmektedir. Eserdeki eller ifade olarak manevi ve dünyevi olaylardan uzaklaştırarak farklı duygular yansıtmaktadır.

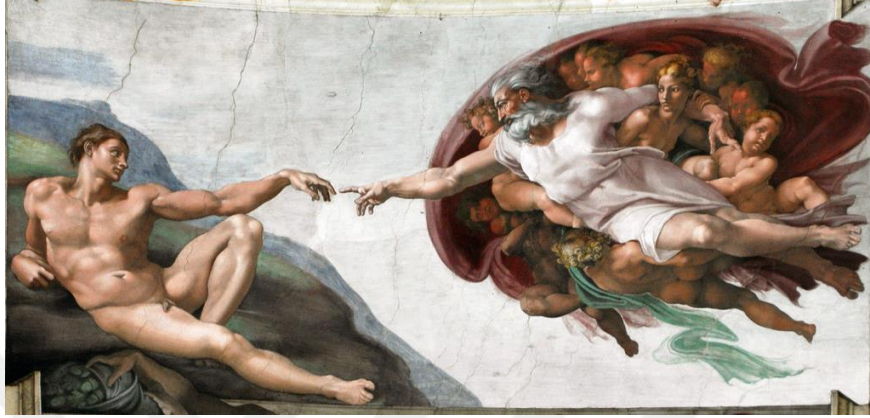

Görsel 22.Albrecht Dürer, Mahşer' in Dört Atlısı, 1497, Ağaç Baskı.

Kaynak: [https://www.clarkart.edu/artpiece/detail/The-Apocalypse-The-Four-Horsemen-\(3\)](https://www.clarkart.edu/artpiece/detail/The-Apocalypse-The-Four-Horsemen-(3)), (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Sanatçı'nın 15 adet illüstrasyonlardan bir tanesi Mahşerin Dört Atlısı eseridir. Bu eserdeki hikâyenin konusu kıyamet veya mahşer olarak adlandırılmıştır. Yapıttaki

figürlerin ellerindeki kılıç, dirgen, yay ve tartı gibi farklı eşyalarla betimlenmiştir. Yapıttaki atlıların üzerinde melek tasviri gözükmektedir. Oradaki Meleğin sağ elini kaldırarak yaptığı kutsama hareketi bu vazifeyi Tanrı üzerinden gönderildiğini hikayesi bulunmaktadır.

Görsel 23. Michelangelo, Âdem’ in Yaratılışı, 480 x 230 cm, Fresk, 1508-1512, Vatikan, Roma

Kaynak: https://www.turkcewiki.org/wiki/Y%C3%BCksek_R%C3%B6nesans (Erişim Tarihi:

07.03.2024)

Sistine Şapeli’ nin içerisinde bulunan “Âdem’in Yaratılışı” eseri, 1511 yılında Michelangelo tarafından resmedilmiştir. Geçmişten günümüze kadar en fazla kopyası olan dini eser olarak bilinmektedir. Ellerin ön planda olduğu ‘Âdem’in Yaratılışı’ adlı eser resim sanatında akla ilk gelen yapıtlardan biridir. Teslim olan Âdem ve büyük kudretli Tanrı’ nın tasvir edildiği eserin odak noktası her an birbirleriyle temas etmek üzere olan ellerdeki dinamik parmak hareket bölümüdür. Sistina Şapeli’ nin tam orta bölümde yer alan Âdem’ in yaratılışı, şapelin en ünlü freski olarak sayılmaktadır. Hristiyanlık inancına göre insan, Tanrı tasviri insan figüründe yaratılmıştır. Âdem yaratılış zamanında Tanrı’nın gözlerinin içine yönelirken, ideal güzellik düşüncesini ete kemiğe bürünmüş haliyle mavi yeşil cennet bahçesi içerisinde betimlenmiştir. Michelangelo’nun tanrı figürü melekler tarafından sahiplenmiş, gri saçlı ve sakallı bir güçlü bir yaşlı figür içerisinde işlenmiştir. Rüzgârdan dolayı pelerini uçurmuş ve onu çevresindeki mekân beyaz bir boşluk içerisinde kalmıştır (Uysal, 2009).

Sanatçının resim sanatında yarattığı mucizelerden bir tanesi perspektif algısıdır, tüm alanı kutsal bilinmekte olan elin hareketine odaklaması ve bu hareketin

sakinliği ve g¼c¼nde, izleyeceğe aktarmak istediği mesaj ise ‘bizim her Őeye g¼c¼m¼z yetme ‘mesajıdır (Gombrich, 2009: 200).

G¼rsel 24.Michelangelo, Âdem’ in Yaratılışı, 480 x 230 cm, Fresk, 1508-1512, Vatikan, (Detay)

Kaynak: https://www.turkcewiki.org/wiki/Y%C3%BCksek_R%C3%B6nesans (Erişim Tarihi:

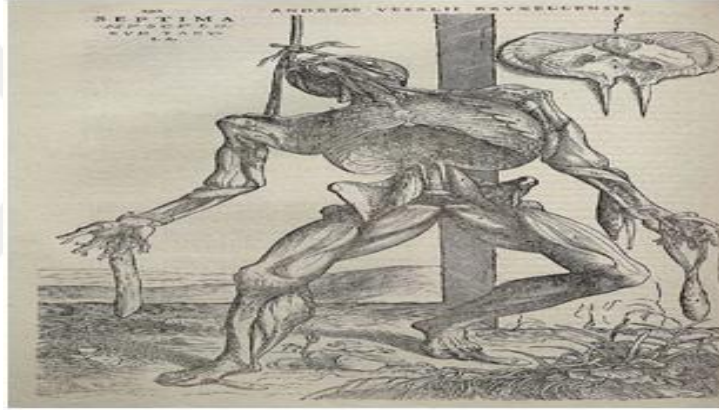
07.03.2024)

Detayda g¼r¼nen yerde anlatılmak istenen Tanrı’nın eline dokunurken, kendisi gibi insan yarattığı Âdem’i yaŐama bađıŐlandıđı andır. Boyu ve v¼c¼du kaslı oluŐu, birbirine benzemesi Âdem ve Tanrı’ nın yaşam veren eli imgesi Michelangelo’nun yaratması değildir fakat bu imgesi o tarihe kadar hiğ b¼yle bir betimlenmemiŐtir. İki el tam olarak cennet ve d¼nya arasına konumlanmıŐtır ve birleŐmeleri i¼in ramak kalmıştır.

Eserin sağ b¼l¼mdeki Tanrı fig¼r¼ i¼in yaratı asıl olarak, salt akıl ve Őeffaf sevginin temsil etmektedir. Tanrının ¼evresindeki melek fig¼rleri, yerde durmakta olan Âdem’in dokunmak üzere betimlenmesi esere dinamizm sağlanmıştı, bu sırada Âdem fig¼r¼ hareketsiz ve g¼çs¼z bir g¼r¼nse de Tanrı fig¼r¼ esere ağırlık basmıŐtır. Tanrı fig¼r¼ndeki hareketlilik, Âdem fig¼r¼ndeki sakinlik, esere duygu katmıştır.

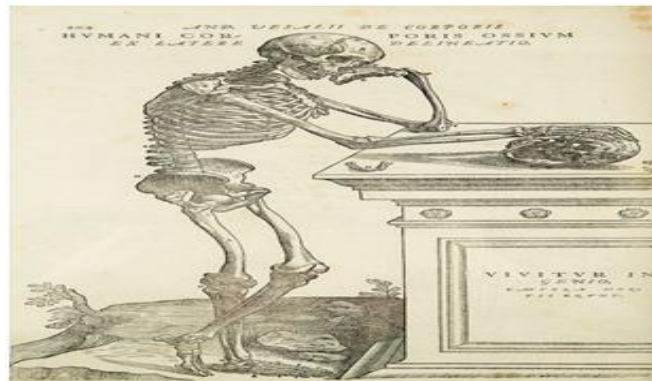
2.2. Akademik Çözümlemede El Formları

İnsan anatomisindeki sanatsal görünümlü “El” in Rönesans dönemiyle gelen akıl, bilim, ilim ve hümanizm döneminde, insan bedeninde iskelet çalışmaları gizliliği çözmek için organların, kasların ve damarların diziliş açısından doğru yönde bilinmesi, bilimin gelişmesinde önemli katkı sunmuştur. Bu gizemliliğin çözülmesinde malzeme olarak ilk yöntem yoluyla neştere başvurulmuştur. Anatomi verilerinin ilki olarak bilinen Andreas Vesalius, İnsan Vücudunun Yapısı Üzerine “De Humani corporis fabrica” adlı büyük eseriyle 1543’te tarihe girmiştir. Üretken işlerin yer aldığı eserlerde, kasları, organları ve kemikleri Andreas Vesalius’ un kitabında yayılmış olan illüstrasyonlarda kaynağını belirtmeden kullanmıştır.

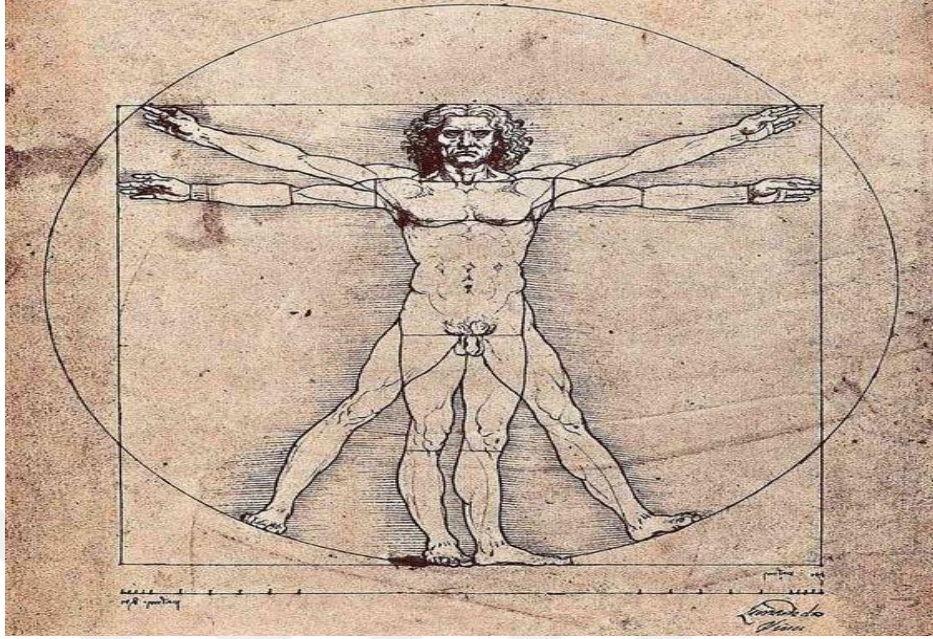
Görsel 25. A.Vesalius, Asılmış Adam Olarak Ekorşe

Kaynak: <https://www.e-skop.com/skopbulten/derisi-yuzulmus-bedenin-guzelligi/2086>, (Erişim Tarihi : 28.09.2023)

Görsel 26. A. Vesalius, Kafatası Üzerinde 1555, Ağaç Baskı, 39.3x26cm. Düşünen İskelet, 1555, Ağaç Baskı.

Kaynak: <https://hyperallergic.com/190130/an-artistic-history-of-death/> (Erişim Tarihi : 28.09.2023)

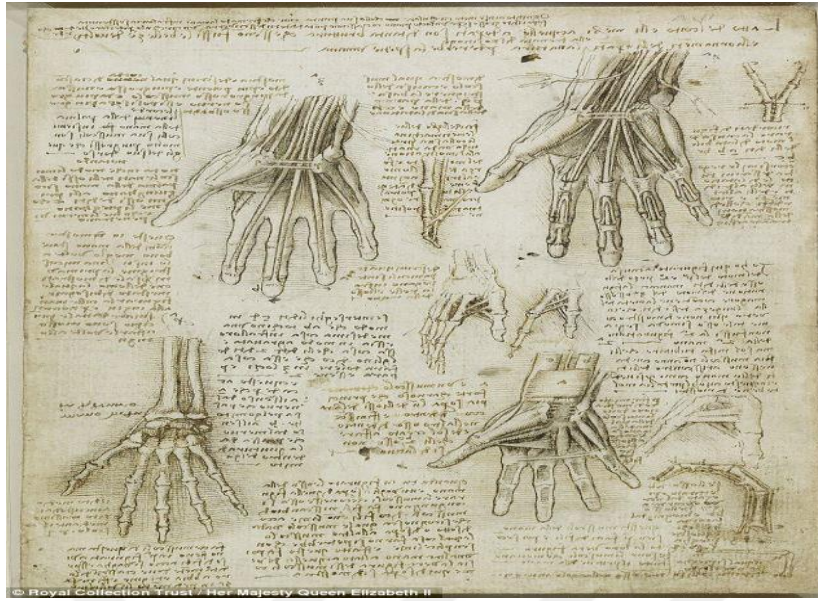

Görsel 27. Leonardo Da Vinci, Vitruvius', 1490, Kalem, Kahverengi Mürekkep, 34,X24,5 Cm, Venedik Akademisi Galerisi

Kaynak: <https://allred10.com/?p=388>, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Rönesans döneminin öncülerinden olan Leonardo Da Vinci insan bedenini sanat yönünden önemli yönlerini kadavralar üzerindeki birçok çalışmalarında yer vermiştir. Leonardo da Vinci 1498 yılında insan beden oran ve orantılarını neden yazdığı Pacioli'nin Divini Proportione'de açıklamıştır. Vinci'nin (Görsel 27) 'de resmettiğinden yola çıkarak: Resimde görülmekte olan Vitruvius figürü bedenini tamamen bir yuvarlak içerisinde eller ve bacaklar 90 derece bir açıyla 'V' şeklini çizerek sanatçı burada altın oranı yakalamıştır.

Resimde Altın oranı görmek mümkün bulunmaktadır. Oran ve orantıyı yakalamak için çok farklı yollar denenmiştir. Yöntemlerden en uygun olarak bir doğru düzlemini iki parçaya ayırarak, sonuç elde ettiği küçük parçanın büyük parça ile eşit olduğunda tam olarak altın oran elde etmiş sayılmaktadır. Sanatçı buradaki eserinde oranlarla beden algısını inceleyerek her bir organımızın matematiksel ölçüleri olduğunu göstermektedir.

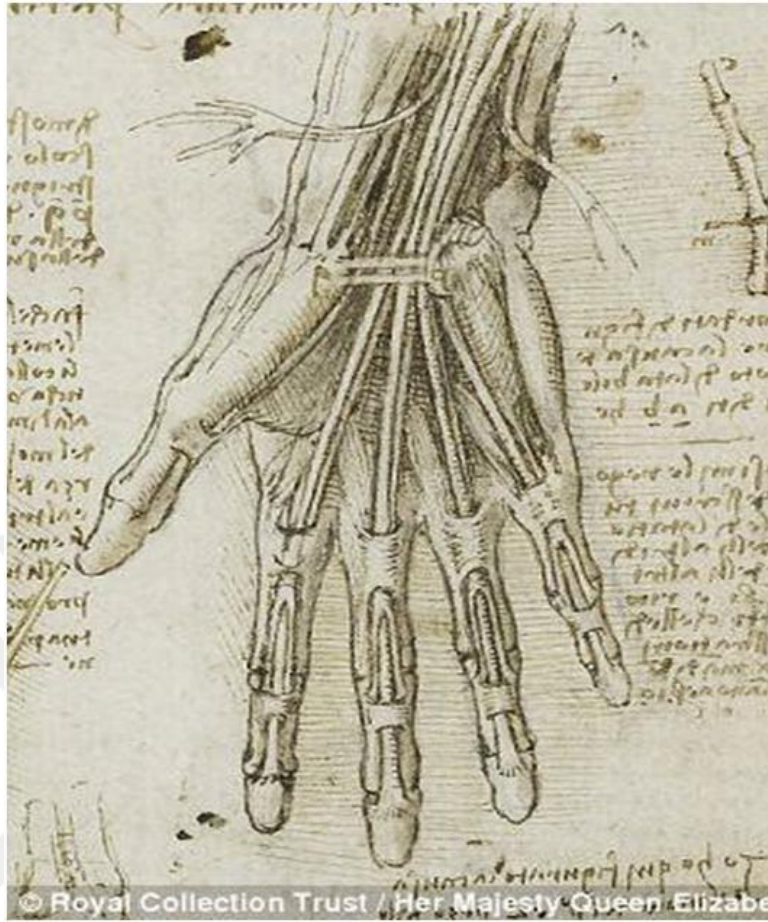

Görsel 28. Leonardo Da Vinci, Anatomi, Royal Collection, Windsor Castle, İngiltere, 1509, 1510

Kaynak: <https://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-2292206/The-startling-accuracy-Leonardo-da-Vincis-anatomical-sketches-revealed-comparison-modern-medical-scans.html>, (Erişim Tarihi : 27.09.2023)

Leonardo da Vinci resim sanatıyla anatominin detaylı içeriğini, önem ve anlamını saptayan sanatçı olarak bilinmektedir. Detaylı insan anatomisini çizerek anatomi biliminin temelini yaratmıştır. Bilim dünyasında insan anatomisini irdelemesiyle temel tabuları büyük ölçüde yıkmıştır. Rönesans dönemindeki analizlerinde ve uygulamalarında üç kuşak boyunca devam eden realist arayışını doğa gözlemleri ve anatomik bilgilerine dayandırarak ilerlemiştir (Gombrich,1980: 222-226).

El ifadesi o dönemin kimliğini ve izlerini taşımaktadır. Bu sebeple resim sanatında yer alan el imgesi, yapıldığı döneminin belgesi olma niteliğini taşımaktadır. Her dönemin sanatsal üslubu kendi çağ ve yöntemlerini ifade etmektedir. Orta çağ zamanlarında Avrupa’da Rönesans döneminin sanat yapıtları çoğunlukla dini amaç ile yapılmıştır. Ressamlar, İncil kitabından dini kısımlar tanıtmak ve İncile atıfta bulunmak için dini içerikleri konu edinmiştir. Sanatçılar, özellikle normal insanları da sanat yapıtlarına konu etmiştir ve hümanist (insancılık) bir yaklaşım kapsamında elleri ön plana alarak gerçekçi yönlerini araştırmaya itmiştir.

Görsel 29. Leonardo Da Vinci, Anatomi, (Detay), Royal Collection, Windsor Castle, İngiltere, 1509, 1510

Kaynak: <https://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-2292206/The-startling-accuracy-Leonardo-da-Vincis-anatomical-sketches-revealed-comparison-modern-medical-scans.html>, (Erişim Tarihi : 27.09.2023)

Leonardo Da Vinci'nin el kemiklerinin yapısı ve duruşlarıyla ilgili eskizlerini görülmektedir. Sanatçının eskizlerindeki kusursuz el irdeleme çalışmaları bilim, teknik ve yöntem açısından önemli bir etken olmuştur. İnsan bedeninde yapılan anatomik ve fizyolojik incelemelere dayalı olan izlenimler, araştırmalar, deneyler ile organların daha bilimsel bir temelde ele alınmıştır. Eskizlerinde görüldüğü gibi Rönesans dönem bağlamında elin biçimi ve üsluptaki değişimler yapılan eskizlerde açıkça görülmektedir.

2.3.Resim Sanatında Figüratif İfade de Oluşan Deformasyon Eller

Görsel 30. Egon Schiele, Siyah Vazolu Otoportre, 1911, ahşap üzerine yağlıboya, Stadt tarihi Müze,Wien, Viyana.

Kaynak: https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Egon_Schiele_080.jpg, (Erişim Tarihi:08.03.2024)

Schiele eserlerinde kullandığı kişileri kırılğan, anatomik olarak bozuk ve hastalıklı olarak resme aktarmasıyla bilinmektedir. Sanatçının “Siyah Vazolu Otoportre” eserinde kullandığı el imgesi kişinin beden ve vücut oranına göre daha büyük ve kemikli porte resmetmiştir. Resimleri daha çok desenlerle resmeden Schiele dışavurumcu tutumuyla eserlerine erotik konuları yansıtmıştır. Bununla beraber Schiele daha çok kişilerin el yüz ve vücut oransızlıklarıyla ön planda olmuştur. Sanatçının eserindeki kişinin üzerinde tedirginlik ve gerginlik söz konusu olması karanlık ve sıkıntılı bir iç dünyada olduğunu yansıtmaktadır. Bununla beraber sanatçı yarattığı kişinin vücudunda ön plana yansıyan el imgesiyle içinde bulunduğu huzursuzluğu ve sıkıntısını yansıtmaktadır. Eserdeki figüre yansımış olan el hareketiyle aslında anlatmak istediği yalnızlıktan kaynaklı bir yardıma ihtiyaç duyduğu, bu yalnızlığın sebebinin ise kişinin mutsuzluğu ve eliyle yapmış olduğu parmak ayırmasından kaynaklı olarak ayrılığı yansıttığı olabilmektedir.

Görsel 31. Salvador Dali, “El, Pişmanlık”, 41.3 x 66cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1930, Amerika.
Kaynak: <https://www.goodfon.com/painting/wallpaper-salvador-dali-salvador-dali-surrealizm-ruk-ugryzeniia-sove.html>, (Erişim Tarihi : 08.03.2024)

Toplumun gelenek ve göreneklerini tamamen yıkıp bireyin iç dünyasındaki imgeleri açığa çıkarmayı hedefleyen yeni bir akımla savaşların parçalanmasına sebep olduğu dünyanın dışında bir gerçeklik aranmıştır. Dadaizm’den ortaya çıkan bu Sürrealizme bu ismi Guillaume Apollinaire vermiştir. Sürrealizmin de amacı Dadaizm de olduğu gibi bütünsel kalıp düşünceleri yok etmektir. (Turani, 2012: 617).

Batıya ait bütün gelenek ve göreneklerin yıkılmalıdır. Savaş kaynaklı bunalımlar ve endüstriyel toplum ortamları, insanların adeta bir makine içerisine sıkışmasına sebep olmuş bununla birlikte kişinin iç dünyasına yoğunlaşmasını sağlamıştır. Bu durum Sigmund Freud’un bilinçaltını araştırması ve kişinin kendi içerisinde normal ruh haline dönmeye ihtiyaç duyduğu zamana denk gelmiştir. Düşleri analiz ederek kişinin iç dünyasına ait olgulara ulaşabiliriz. Ancak aklın tamamen uyanık bir halde olmasıyla bilim üretilebileceğine inanan Sürrealistler tasarlamak istedikleri sanatı akıl dışında bir yerde bilincin zayıf olduğu durumda oluşan rüyalarda bulmaya çalışmışlardır. Sürrealistler anlık anımsamalarla rüyaya ait gerçeklik yaratmaya ve bilinçaltındaki oluşumların yüzeye çıkmasını amaçlamışlardır. Bu akımdan etkilenenlerden biri olan Salvador Dali rüyaların karışık oluşumlarını eserlerine yapmaya çalışmıştır. Dali tablolarında yer verdiği eşyaları olağan hayat akışına aykırı durumlarda ve sıra dışı mekânlarda imgelerin değişken olduğu durumları birleştirerek bütünlük yaratmıştır. Dali’nin “El, Pişmanlık” adlı yapıtında yüksek bir

makamda bulunan kişinin eli tam merkezde normal olmayan büyük bir el imgesiyle resmetmiştir.

Görsel 32. Salvador Dalí, “El, Pişmanlık”, 41.3 x 66cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1930, Amerika.
(Detay)

Kaynak: <https://www.goodfon.com/painting/wallpaper-salvador-dali-salvador-dali-surrealism-ruka-ugryzeniia-sove.html>, (Erişim Tarihi : 08.03.2024)

Sanatçının 1930’da yarattığı “El, Pişmanlık” eserinde ana merkezinde karanlık bir ortamda yer alan orantısız bir el imgesi bulunmaktadır. Buradaki elin anlamı ise pişmanlık, yalnızlık ve anormalliğin sembolüdür. Eserdeki figür toplumdan kopmuş anormal ve kaba tavırları bulunmaktadır. Kaba görünmesinin sebebi aşağıda bulunan figüre bakarken, sanki onu eliyle tehditkâr tavırla karşı tarafa baskı altına almaktadır.

Görsel 33.Abidin Dino, “Hastalık Resimleri II”,90x72 cm, Karma Teknik, 1976

Kaynak: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/192411>, (Erişim Tarihi: 08.03.2024)

El insanlığın ilk yaşamından 21. Yüzyıla kadar yaşamsal tecrübenin önemli bir parçası olmuştur. El ile dokunmak görmenin diğer parçası olarak adlandırılır, kişinin kendi dünyasını özellikle el aracıyla tanımak mümkündür. Eylemlerimizi yüz ifadesiyle anlatmamız yeterli olmadığında ellerin ifade gücünden yararlanmak fayda sağlayacaktır. Dolayısıyla kişi düşüncesini aktarmada beden dili önemlidir diyebiliriz. Ellerin konuşma ya da bireylerin kendini ifade etmede jest ve mimik açısından beden diline gücüne güç katmaktadır. Abidin Dino bu eserinde çizgisel yöntem ile gölgesiz, sert çizgileriyle yapış olduğu deseninde Pablo Picasso ve Jean Cocteau sanatçılarına örnek aldığı görülmektedir. Eserdeki ayakları sanatçı el işlevinde yansıtmakla beraber izleyiciye karmaşık ve etkileyici bir duygu aktarmıştır.

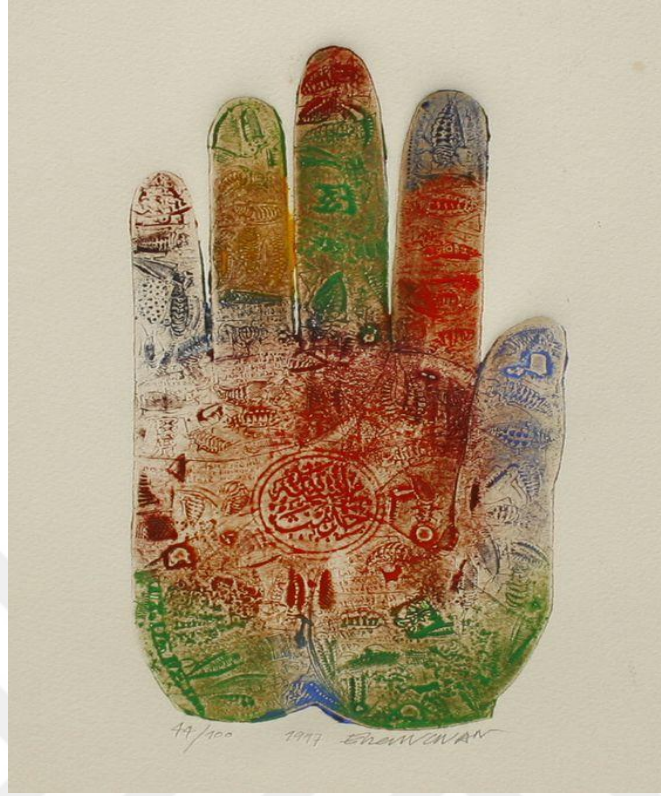

Görsel 34. Yüksel Arslan, "El", 1970, Kâğıt Üzerine Karışık Teknik, 38,3 x 48,8 cm

Kaynak: <https://tilkisanat.com/tag/sulbiye-yildirim/>, (Erişim Tarihi:08.03.2024)

Resimde hareketlilik, ilgi çekici olması ve devamlılık içerisinde gözükmesi esere anlam katmasıyla, sanatçı tarafından özellikle politika ve siyaset yapıtlarında bir araç olarak anlatım diline başvurmaktadır. Yüksel Arslan'ın eserlerinden "El" adlı eserini incelendiğinde, yapıtta bir deformasyona uğramış bir figür, boş bir mekân ve figürün sol tarafında makina yer almaktadır. Eserde sanatçının biçimlendirdiği figür de baş kısmına el imgesi yerleştirilmiştir.

Burada insanın el emeğine ve insan gücüne önemini sembolleştiren sanatkâr el imgesini adeta yüz mimik ifadesi gibi kullanmıştır. Sanatçı buradaki ifadeleri ve farklı mimikleri, farklı anlardaki ifade biçimleri hepsini bir karede izleyiciye aynı eşzaman dilimde göstermiştir. Eserde el imgesinin ana merkeze koyulmasının sebebi, emektar ellerin ve işçilerin çalışma şartlarının zor olmasını stilize ettiği el ile farklı hareketlerle göstermiştir. Resim de kolların birçok farklı hareketlerle resmedilmesi dinamik bir görüntü katmıştır. Toplumun gerçeklerini anlatan bu yapıtta, işçi ve çalışanların emeğini eller burada deformasyona uğrayarak göstermektedir.

Görsel 35. Ergin İnan, “El”, 1997, Serigrafi 28x20 cm.

Kaynak: <https://tr.pinterest.compin/354517801909925518/>, (Erişim Tarihi:08.03.2024)

Ergin İnan, baskı sanatında çoğunlukla, el imgesini detaylı bir biçimde işlediği yaprak, böcek, çiçek gibi şekilleri, insanı ana merkeze alarak bir üslup içerisine; balinalar, yengeçler, böcekler gibi türleri bir arada bütünsel bir görüntü oluşturmaktadır. Buradaki bütünselliğin en niteliksiz canlıdan en niteliklisine kadar içeriği güçlü bir betimleme vardır. El bireysel olarak sanatçı için mistik olarak duyarlılığını artırarak evrensel hale gelmektedir.

Sanatçı, Batı ve Doğu soyut bağlamından sentezli figüratif halde eserler üretmiştir. Bu eserlerde mistik ve tasavvufi etkiler görmek mümkündür. Sanatçının figürlerinde farklılaşmalarda, gel git olaylar ve anlam kayması görülmektedir. Otantikten farklı olarak İslam’ın fikirlerini yansıtan eserlerinde Ergin İnan, üzüntülerin rengini, sıkıntıların resmini, anlatılması zor olan duyguların, ifadeleri üzerine almıştır (Yılmaz, 2015: 349).

Görsel 36.Abidin Dino,” El Dizisi, Parmaklar”, Serigrafi Reprodüksiyon, 35x50cm. 1984

Kaynak: <https://gencyazi.com/abidin-dino-mutlulugun-resmi/> , (Erişim Tarihi:08.03.2024)

Abidin Dino’nun yaptığı resimlerde büyük boyutta, orantısız, karmaşık, kenetlenmiş, konuşan vb. olmak üzere elleri ve parmakları eserlerine tutku içerisinde ömrünün sonuna kadar konu edinmiştir. Sanatçı başlangıçtaki eserlerinde izleyiciye perspektif algısı yaratmamıştır. Zaman içerisinde ise dolaşan eller, hareketli açılarla izleyiciye keyifli bir el şöleni yaşatmıştır. Dino üzerinde çalıştığı ellerde ve parmaklarda hayatın her alanında herkesin karşılaşacağı konuları, resimlerinde daima yenilik içerisinde ilerlemiştir. Kişinin hislerini ve yaşadıklarını anlatabilmek için sanatçı çizgilerden yararlanmıştır.

Dino çizgilerin gücünün olduğuna inandığı için sanat hayatı boyunca etkisini eserlerine göstermiştir. Çizgisel yöntemle çoğunlukla yaptığı çalışmalarında ise çalışan işçi ya da köylü figür tiplerini resimlerine betimlemiştir. Sanatçının çizgi yönünden örnek gösterdiği Paul Valery’nin sözünü temel alarak, yan anlam içerisinde söylemek istersek; çizgisel yöntemle yapılan eserlerde aralıksız bir şekilde içtenlik duygusu özelliği bulunmaktadır. Boyalı ve tonlu resimlerde ise teknik olduğundan dolayı içtenliği ve sürekliliği etkilemektedir.

2.4.Tema'nın Duygusunu Güçlendiren “Eller”

Görsel 37. El Greco, ‘Beşinci Mührün Açılışı ‘, 2,25 m x 1,99, 1608–1614

Kaynak: <https://www.meisterdrucke.com.tr/sanatci/El-Greco/2.html>, (Erişim Tarihi: 08.03.2024)

Maniyerist fikirlerde beden ve el üzerine ifade farklılaşmaları görülmektedir. Maniyerizm Dönemin niteliklere bakıldığında, Rönesans Klasizm’inde görülen sakin çizgiler durgun renkler, Maniyerizm döneminde ise hareketler dinamizm elde etmiştir. Bu biçim hareketler resimde, akıldan uzak, hayali bir şekildedir. Bir de biçimlerdeki abartılı farklılaşmalar göze çarpmaktadır. Rönesansla beraber dini öğelerden uzaklaşılırken, Maniyerizm akımı sürecinde dini konular tekrar ortaya çıkmıştır. Örnek olarak da özellikle El Greco’nun (1541-1614) eserleri, hem bu düşüncenin dip noktası olmuş hem de kendine has üslubunu yansıtarak bariz bir tarzı ortaya koymuştur (Turani, 2003: 391-395).

El Greco’nun ‘Beşinci Mührün Açılışı’ adlı tablosunda, yarattığı figürlerindeki eller ve mimiklerde kurtulma ifadesi içermektedir. Sol taraftaki figürün el hareketi açısından haykırışı içerisinde olduğunu görülmektedir. Figürler Olması gereken güzellik kavramı tamamen reddedilmiştir. Fakat oran ve orantıdaki düzenlilik arz eden Rönesans için bedeni algılama biçimi önemini Maniyerizm de kaybetmiştir. Dinamik bir beden, karşıt bir beden ile denge oluşmadığı için hareketin tek bir yöne ilerlemesi ve bu durumundan dolayı Gotik döneminin etkileri görülmesi mümkündür. Bununla birlikte doğa mantığı yerini, objelerin ve nesnelerin konumsal ifadesinin dengesi alınmaktadır.

Görsel 38. Caravaggio, Emmaus'ta Akşam Yemeği, 139x195cm, Londra Ulusal Galeri
 Kaynak: <https://www.farnoe.com/essays/supper-at-emmaus-caravaggio>, (Erişim Tarihi:08.03.2024)

Sanatçı eserlerinde uyguladığı güçlü ışık-gölge zıtlığı kendinden sonraki Borak dönemindeki sanatçıları da etkilemiştir. Rönesans döneminde gördüğümüz ideal güzellikten farklı olarak olayları ve ortamı olduğu gibi gerçekçi doğal bir tarzda betimlenmiştir. Resim de sanatçı güzelliği benimsemediği içi olması gerektiğinde çirkinliği ve sefilliği açıkça çizebilmiştir. (Tuncay, 2000 :11) Caravaggio'nun bu eserinde ana kaynağını insan ve eller olarak bilinmektedir. Caravaggio'nun Emmaus Akşam Yemeği tablosunda kullanılan en önemli obje insandır. Kaynak ve varlık alanı doğa, bu canlı alanında en yakın ilişkide, ön plana elleri koyarak izleyiciye dinamik bir görüntü yansıtmıştır.

Erik ise simgesel (sembolizm) açısından sadakat ve özgürlük sembolize eder. Eriğin mor olması, dini metinlerdeki kurtarıcı olarak bilinen Mesih'in tutkulu ve ölüm manasına gelmektedir. Nar meyvesin anlam içerisinde anlamları vardır; nazar simgesi, kötülükten uzaklaştırma, tanrının verdiği güzel nimetler, cennetten bir müjde, kutsallık, güç, kuvvet gibi anlamlar içermektedir. Meyve sepetine dikkatli bir inceleme

yapıldığında yapıtın tam ana merkezinde balık görülmektedir. Buradaki balık ise kurtarıcı ve özgürlüğe kavuşturan Mesih'in simgesidir(Malaguzzi, 2008: 26).

Görsel 39.Caravaggio, Emmaus'ta Yemek, 1606, Brera Resim Galerisi, Milano-İtalya

Kaynak: <https://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-c/caravaggio-michelangelo/michelangelo-caravaggio-son-aksam-yemegi-4221/>, (Erişim Tarihi: 08.03.2024)

Caravaggio bu iki yapıtın da İsa figürünü sakallı olarak betimlenmiştir, birinci eserine göre yaşlı ve bitkin olarak oluşturmuştur. Üstelik bu eserde ilk resimdeki gibi hancı figürü eli kemerinin üzerindedir ve eşi olarak tahmin edilen bir yaşlı kadınla beraber İsa'nın sol tarafında bulunmaktadır. Bu eserdeki figürler ilk yapıta göre daha sabit ve eller ön planda değildir, dinamizmden uzak durağan bir halde betimlenmiştir.

İlk resimde eller hareket içerisinde olduğundan dolayı figürün duygu aktarmada güçlü kılmıştır. İki yapıt incelendiğinde birinci eserin ikinci eserden farkı duyguyu ve mesaj aktarmada elleri dinamik halde kullanmasıdır.

Görsel 40.Caravaggio, Emmaus'ta Akşam Yemeği, 139x195cm, Londra Ulusal Galerisi (Detay)

Kaynak: <https://www.farnoe.com/essays/supper-at-emmaus-caravaggio>, (Erişim Tarihi:08.03.2024)

Tabloya baktığımızda sağda bulunan mürit iki elini yana açmış tedirgin ve şaşkırmış bir durumda betimlenmesi, izleyiciye bedensel ve duygu olarak etkisini aktarmaktadır. Tablodaki kişilerin halleri ile masanın üzerindeki ölü doğa arasında ki

karşıtlık ise yakalanan anın duygusallık tesirini güçlendiren sanatçının yöntemlerinden bir başkası (Little, 2006: 58).

Eserin dikkat çekici figürü ise sol omzunda deniz kabuğu olan figürdür. Orta çağ döneminde müritlerin simgesi olan deniz kabuğu hikâye göre, Santiago de Compostela şehrine bir deniz kabuğu içinde seyirlik eden Zebedi'nin oğlu Yakup'un Aziz adlı figürünü betimleme yapılmıştır.

Masadaki meyvelerin hazır ve bol durması bereket, kutsiyet, saadet, bolluk gibi pek çok anlamları vardır. Sepetin içerisinde elma, ayva, nar, üzüm ve erik bulunmaktadır. Buradaki meyvelerin birçok efsane mitlerde ve dini anlatımlarda yer almaktadır. Bu sebeptin içerisindeki yer almakta olan meyvelerin değişik yönden anlamları yer almaktadır.

(Görsel 40) yer alan nar, elma ve üzüm meyveleri diriliş ve ölüm anlamları göz önüne getirildiğinde yapıttaki İsa figürü burada diriliş ve simgesel bir yakınlık olduğu görülmektedir. Sepetin içerisinde bulunan meyvelerin arasında farklı ve diğer meyvelerle benzerlik anlamları bulunan meyve ise ayvadır. Antik (eski) Çağ 'da Hesperides' göre altın elması olarak bilinmekte bir de Venüs içinde kutsiyet anlamı taşımaktadır. Hristiyanlıkta diriliş kelimesi elma ile ayva aynı anlamı taşımaktadır.

Görsel 41. Michelangelo di Lodovico Buonarroti Simoni, “İlk Günah ve Cennetten Kovuluş” 1509- 1510, Fresk, yak. 2.8 x 5,7 cm., Sistin Şapeli La Cappella Sistina, Vatikan

Kaynak: <https://www.frammentiarte.it/2016/8-sistina/>, (Erişim Tarihi: 09.11.2023)

Yaşadığı dönemin ünlü heykeltıraşı Hauser farklı olarak modern dünyada ilk sanatçı olarak nitelendirilmektedir. Eseri ilk hizasından son hizasına değin, kendisinin eliyle üretme, yaratma isteği ve gerek stajyerleriyle gerekse öğrencileriyle ürettiği eserlerden biridir. Michelangelo Buonarroti, bu sebepten dolayı ilk modern sanatçı olarak ifade edilir (Hauser, 2005: 138).

Ürettiği eserlerdeki figürler heykel görünümlüdür. Michelangelo Buonarroti'ye göre eserlerini üretirken figürlerini resim ve heykel de güzelliğin biçimini, duyguların anlatılmasında araç olarak kullanmaktadır. Heykellerdeki abes kıvrımların kıyafetler, saç şekillerinin görülmesi, Barok sanatına haber vermektedir. Michelangelo Buonarroti eserin ortadan ikiye bölerek kutsal kitap olarak bilinmekte olan İncil'deki anlatıyı esere yansıtarak yaratıcılığını göstermektedir. İlk Günah adlı bu eserde sanatçı Âdem ile Havva'nın anlatısını kesit alarak, figürlerin el hareketleriyle belli etmiştir.

Anlatımda cennette yaşamakta olan Âdem ile Havva şeytan tarafından kandırılmıştır. Ağaçtaki yasak olan elmayı elleriyle koparıp yemiştir. Bu sebepten dolayı cennetten kovulmuştur. Âdem'i kandırmışlardır Havva ve yılan ölümsüzlüğü kaybetmesine neden olmuştur (Şentürk:, 2011: 36). Eller burada din açısından yasak olan duruma destek olmuştur.

Görsel 42. Michelangelo di Lodovico Buonarroti Simoni, “İlk Günah ve Cennetten Kovuluş” 1509-1510, Fresk, yak. 2.8 x 5,7 cm., Sistin Şapeli La Cappella Sistina, Vatikan (Detay)
Kaynak: <https://www.frammentiarte.it/2016/8-sistina/> (Erişim Tarihi : 09.11.2023)

(Görsel 42)Yapıtın sağ tarafına bakacak olursak orada Âdem ve Havva’nın cennetten kovulduğu anın yeşil bir örtü içinde betimlenmiştir. Âdem ile Havva’nın el mimikleri Sağ üstte havada gözüken turuncu elbiseli melek elindeki kılıcı tutarak Âdem ve Havva doğrultmakla beraber onları kovmaktadır.

Görsel 43. Francisco Goya, Üç Mayıs Katliamı, 1814, tuval üzerine yağlıboya, 268 x 347 cm, Prado Müzesi, Madrid

Kaynak: <https://birsanatbirkıtap.com/sanat/3-mayıs-1808-tablosu-analizi/>,(Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Romantizm akımının öncülerinden olan Francisco De Goya, sanatçının yaşadığı zamanın toplumsal durumları resim sanatın da eleştirmiştir. Yapıtındaki betimlediği figürleri korkutucu ve sıra dışı resmetmiştir. Eserlerinde özellikle benzetmeler (metaforik) eşyalar ve figüratif imge içermektedir. Esmer'in düşüncesine göre; “Eserdeki figürlerin pek çoğu insani niteliklerini kaybetmiştir, garip canlılara bürünmüşlerdir. Yapılan sansürler, yasaklar, komplolar, zorla evlilikler, bağınazlık, eğitimsizlik, saygısızlıklar gibi kötü olayları sanatçının olağandışı betimlemesiyle tekrardan hayatta kavuşmuştur (Esmer, 2008: 87-88).

Francisco De Goya'nın eserlerinde bilinmekte olan olaylarda pek çok kez olağanüstü olaylar, esrarengiz vakalar ve görülmez varlıkların görüntülerini oluşturmaktadır. Konuları sanatçı yaşadığı zorbalığı, yobazlığı, aptallık ve psikolojik baskılara tepki vermiştir (Gombrich, 2004: 488).

Sanatçının bu eserde etkisinden kaldığı hadise ıspanya savaşıdır. Goya'nın olaydan sonra psikolojik olarak iyice çökmüştür ve duyma özelliğini kaybetmiştir. Yaşadıkları travmalar sanatçının sanatına yansımıştır.

Görsel 44. Francisco De Goya, 3 Mayıs Katliamı, 1808, T.Ü.Y.B, Il Prado Müzesi, Madrid,İspanya(Detay)

Kaynak: <https://birsanatbirkıtap.com/sanat/3-mayıs-1808-tablosu-analizi/>, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Bu yapıtta ellerini sağa ve sola açarak bedenini siper eden bir beyaz gömlekli figür görülmektedir. Figürün orada ellerinin avuç içi gözükmüşü Hz. İsa'ya atıfta bulunmuştur, sanatçı benzetmeyi etkili bir şekilde izleyiciye aktarmıştır. Figür burada İspanya'yı temsil etmektedir ve ellerini açması ise masumiyeti simgelemektedir. Beyaz gömleği üstünde olması ise İspanya'yı bu rengin koruyacağını ve masumiyeti sembolleştirmektedir (Cündioğlu, 2016: 91).

Görsel 45. Jan Van Eyck "Arnolfini Portresi", 1434, Meşe Üzerine Yağlı Boya, 82,2 Cm × 60 Cm, Londra Ulusal Galerisi

Kaynak: <https://www.haberturk.com/galeri/yasam/440610-gelmis-gecmis-en-carpici-yapitlar-sanat-eserleri-en-ilginc-sanat-eserleri-en-sasirtici-eserler>, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Rönesans döneminin ilk zamanlarında topluma yön vermek için din adamları ve krallar resim sanatını araç olarak kullanarak yön verilmiştir. Romantizm döneminde ise sosyal toplumsal burjuva sınıfı bulunmaktadır. Ticaretin ilerlemesiyle, sanatla bilim alanındaki gelişmeler, bu burjuva sınıfının oluşmasını ve ileri ki çağlarda güçlenmesini sağlamıştır. Rönesans döneminde ile kilisenin baskısı azalması, resim sanatına gelişmesiyle yenilikler artmasıyla resimler tuval üzerine yapılması sağlanmıştır. Bu çağın öncü ressamlarından Jan Van Eyck'in ilk yaptığı eseri olan banyo odaları tuval üzerine betimlemiştir. Sanatçı bir bakıma güzellik ve estetik gibi değerleri ön plana almıştır. Eyck'in yenilik açısından oluşturduğu en önemli eserlerinden biri ''Arnolfini Portresi'' adlı tablosudur.

Resimde Jan Van Eyck, eşi ile beraber ilk kez aynı kompozisyonda yer almaktadır. Işık ve gölge, Leonardo da vinci 'den önce uygulayarak, kaçış noktasını apaçık bir şekilde pencere ve yatak ile elde etmiştir. (Turani, 2006: 352-358)

Resimdeki figürlerin bedenindeki kıyafetler cinsiyetine uygun bir şekilde yerleştirilmiştir. Beden algısını güçlü bir ifade ile yansıtmıştır. Tablodaki figürlerde açıkça belirgin olan bedensel aktivite, o dönemden ideal kavramından ayrı bir yaklaşımla betimlenmiştir. Bu yaklaşım ise en çok Maniyerist biçimde görülmektedir.

Görsel 46. Jan Van Eyck ‘‘Arnolfini Portresi’’, Yağlı Boya, 1434 (Detay)

Kaynak: <https://www.haberturk.com/galeri/yasam/440610-gelmis-gecmis-en-carpici-yapitlar-sanat-eserleri-en-ilginc-sanat-eserleri-en-sasirtici-eserler>, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Batı ikonografisi için resimde izleyicinin bakış açısını yönlendiren faktörler anlamlandırma da güçlü etkidir. Farklı zamanlarda yönlendirmelerde iletişim yolları farklılık göstermiştir. Örnekler olarak; Nesne, el ve mimikleriyle bağlantı olarak kullanılmıştır. Eserdeki konu Arnolfini’nin ve Cenami’nin oradaki Arnolfini figürünün avuç içi Cenami’nin kalbine işaret etmesi ve Cenami’nin de Arnolfini’nin karşılık olarak bakışlarıyla elini yöneltmesi ikisini arasında bağın olduğuna işaret eder.

Görsel 47. Eugène Delacroix, Halka Önderlik Eden Özgürlük, 1830, Tuval Üzerine Yağlıboya, 260x325 cm., Louvre, Paris

Kaynak: <https://birsanatbirkita.com/sanat/romantizm-en-unlu-10-sanatcisi/>, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Sanatçı Eugene Delacroix'in resmettiği Halka Yol Gösteren Özgürlük yapıtı, Fransa sanatın da önemli bir eserler olarak yer almıştır. Bu yapıt, 10. kral Artois Kontu Charles-Philippe indirilmesine neden olan ve darbe adına oluşan bir eserdir. Dünya üzerinde Fransız Devrimi'nin simgesi olarak görülmüştür. Eserde, özgürlük adına simgeleşen kadının sağ eliyle Fransa bayrağıyla sol eliyle ise bir tüfek bulunması ve arkasında olan devrimcilerle halkın önündeki engelleri aşmada öncü olmuştur. Ana merkezinde yer almakta olan figürün elbisesi hasar görmüş, vücutta ve ayakta çıplaklık görülmektedir. Saçında özgürlük anlamı taşıyan antik çağda yer almakta olan frigya başlığını takmaktadır. Sağ tarafta yoksulluğu sembolize eden, iki eliyle tabanca taşıyan çocuk, sol tarafta zengin ve asilliği sembolize eden, elinde tüfek ile olgun bir erkek figürü betimlenmiştir. Ellerin buradaki rolün amacı yapıttaki figürlerin isyancı ve devrimci bir düşünce aktarmasıdır.

Bu yapıt sanatın modern tarihinde ilk siyasi örneklerindendir. Fransa da yer alan Louvre Müzesi'nin içerisinde yer almaktadır. Siyah şapkalı figür birçok araştırmalara neden olmuştur, jerry pinkney incelemesinde 1789 ve 1930 devrimindeki kalabalıklar birlerine çok benzemekle beraber orta derecede yer alan kamu görevlileri ya da iş yeri sahiplerinin fazla olduğu bir topluluk belirtmiştir. (Pinkney, 1964: 3). Topluluğun içerisinde vefat eden doktor ve öğretmen bulunmaktadır ancak bankada çalışan, yayın mensubu ya da avukat gibi mesleklerden çalışmakta olan kişiler mevcut

bulunmamıştır. Bu sebepten dolayı araştırmacı Jerry siyah şapkalı figür asil insanların temsil olarak görmemiştir (Pinkney 1964: 5)

Görsel 48 Eugène Delacroix, Halka Önderlik Eden Özgürlük, 1830, Tuval Üzerine Yağlıboya, 260x325 cm., Louvre, Paris (Detay)

Kaynak: <https://birsanatbirkita.com/sanat/romantizm-en-unlu-10-sanatcisi/>, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Yapıtın sağ taraftaki tabancayla harekete geçmekte olan çocuk, yazar V. Hugo'nun Sefiller eserlerinde yer alan karaktere esin kaynağı olmuştur. Figür asıl olarak elinde silahıyla isyana destek vererek, sokaktaki çocukları sembolize eder.

Görsel 49. Käthe Kollwitz , “. Filizlenecek Tohumlar Gömülmemelidir”, 1942, Staatliche Museen, Berlin.

Kaynak: <https://www.kollwitz.de/en/seed-for-sowing-should-not-be-milled-kn-274> (Erişim Tarihi: 08.03.2024)

(Görsel49) 1. Dünya Savaşı'nda yaşanan trajedileri ve 2.Dünya Savaşı'nda yakınlarını kaybeden bir kadının acıları, canını feda etme pahasına koruyucu bir halde görülmektedir. Buradaki anne figürünün, bedensel kuvvetini sembolize edilen ellerin büyük olması koruyuculuğu ve şefkati yansıtmaktadır. Resimde figürün kesin ve kararlı duruşu sevdikleri için canını feda edecek durumda olmasını kol ve kanat germe ifadesiyle gösterilmektedir. Koruyucu kişinin korkusuz ve kararlı duruşu en küçük çocuğun masumiyeti ve diğer çocukların farkındalığı resmedilmektedir. Ressam burada hem kendisinin hem de insanların savaşa karşıtlığını burada resmetmek istemektedir. Sanatçı eserinde çocuklarla hem masumiyeti hem de çaresizliği anlatırken anne figürünün kollarıyla çocuklarının üzerine kapanmasıyla koruyuculuğu ön plana çıkarılmıştır. Koruyuculuk bize el ve kol imgelerin varlığıyla aktarılmıştır. Sanatçı bu ve diğer eserlerinde el imgesini belirgin biçimde kullanmaktadır.

Görsel 50. Raffaello Atina Okulu, 1510-11, Fresk, Genişlik 7,72m, Vatikan, Roma.

Kaynak: <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/atina-okulu-freskinde-bilinmeyen-ozellikler-540488h.htm>, (Erişim Tarihi :08.03.2024)

Rönesans döneminde teokratik düşüncenin tamamen tarihin tozlu sayfalarına kapatılmasıyla matematik, fizik, kimya ve tıp bölümlerde gelişmelerin yaşanmasını, coğrafi yönde keşifler ile ticaret hayatın genişlemesini, mekanik araştırmalar ve mekaniğin gelişerek matbaanın bulunması verilerin yayılmasına olanak sağlanmıştır. İlk olarak bütün Avrupa bölümünü ardından tüm dünyayı çevreleyen bu hareket, Eski Yunan döneminde bilim insanların eserleri çevirme de Hintçe, Farsça ve en önemli

olarak buldukları eski Yunanca’ dan 8.yüzyılda başlayarak Arapça ’ya çeviri yapılmış olan astroloji, tıp, kimya bölümleri ile ilgili eserler kullanılmış ve bu eserler batı dünyasına kaynaklık etmiştir. Raffaello’un Atina Okulu eserini incelendiğinde, dönemin anlayışının farklılaşmaya başlaması eserde yer edinmiştir. El hareketlerinin de sınırlarının büyütüldüğünü, eylemselliğinin fazlalaştığını ve anlatımda üstlendiği sembolik tesir genişleyerek devam ettiği görülmektedir. Arkeolojik kalıntılar, Eski Yunan döneminde sanat ve felsefesine ilgi çekmiştir. Rönesans filozoflarına ve sanatçılara ilham kaynağı olmuştur. Dolayısıyla da, dönemin sanatçısı da tek bir yönde ilerlemek yerine çok yönlü bir bakış açısıyla pek çok alanlara ilgi göstermiştir.

Görsel 51. Raffaello Atina Okulu, 1510-11, Fresk, Genişlik 7,72m, Vatikan, Roma. (Detay)

Kaynak: <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/atina-okulu-freskinde-bilinmeyen-ozellikler-540488h.htm>, (Erişim Tarihi :08.03.2024)

Resmin sağ bölümdeki Aristoteles betimlemesidir, Aristo sağ elinin yer ile paralel bir şekilde işaret yapması, Platon’un demek istediği yaratıcı fikirler değil, sabit durmanın önemini ve hakikati ifade etmektedir. Sabitlik veya burası ifadesi; ideal sabit düşüncelerden koparak, bütünlük anlayışına dönük, deneyimle ilerleyerek sözselsel duyularla algılanan sav olarak bilinmektedir. Platon’un Atina Okulu betimlenmesinde sağ elindeki kitabı kendine ait olan “Eticha” dır. Platon’nun Eticha’da felsefe ve hayat arasındaki ilişki yönlerini sorgulamıştır, bu sorgulamada sonuç olarak felsefe hayatın içerisinde pratik uygulamalarda görülmektedir (Molacı, 2018: 37).

Görsel 52. Leonardo da Vinci ‘‘Son Akşam Yemeği’’, Yağlı boya, 1497

Kaynak: <https://www.ogrencikariyeri.com/haber/efsane-mi-gercek-mi-kutsal-kase>, (Erişim Tarihi: 08.03.2024)

Leonardo’nun ‘‘Son Akşam Yemeği’’ adlı eserinde figürlerin orta merkezinde yerleşimi sadece tek bir yapıya yönelmiştir. Masa çevresinde yer alan figürler dışa dönük bir görüntüden çok iç tarafa yönelimde bir eğilimleri vardır. Kompozisyon olarak kaçış noktası merkeze yönelimlidir. Rönesans Sanatının düzenli ilke ve kompozisyon anlayışı gelmiş önceki dönemdeki düzensiz ilke kompozisyon ise ortadan kalkmıştır. Leonardo Da Vinci bu eserde kompozisyonu düzen içerisinde oluştururken fazlasıyla doğal bir mekân tasvir etmiştir. Bu tasvirlerde sfumato(duman) tekniğini ustaca kullanmıştır. (Yaşar, 2010: 75) Figürdeki beden hareketleri, el hareketleri ön plana alınmıştır. İfadelerde ve mimiklerde gerilme bulunmaktayken el ifadeleri ise mesaj vermektedir.

Görsel 53. Leonardo da Vinci ‘‘Son Akşam Yemeği’’, Yağlı boya, 1497 (Detay)

Kaynak: <https://www.ogrencikariyeri.com/haber/efsane-mi-gercek-mi-kutsal-kase>, (Erişim Tarihi: 08.03.2024)

Eserdeki her figürleri tek tek incelendiğinde ön plana çıkan el formları ve mimikler farklı bir duygu aktarmaktadır. Leonardo Da Vinci’nin eserlerinde Rönesans sanatında pek çok defa uyguladığı simetri yöntemine bağlı kalmıştır. Sanatçı burada tuvalin tam ana noktasına Hz. İsa’yı yerleştirmiştir, sağ ve sol taraflarına simetrik yöntemiyle vücut dili ve el ifadeleri güçlü bir denge içerisinde havarileri yerleştirmiştir. Heinrich Wölfflin’e göre; Vinci’nin Son Akşam Yemeği’nin ortadaki figürün diğer figürlerden ayrılması, sağ ve sol tarafa denge içerisinde yerleştirmesi, simetrik formu betimlemiştir. İncil’deki bilgiye göre yahu da tarafından Hz. İsa’nın orada ihanete uğradığını açıklamasından sonra resimde şaşkın, dramatik atmosfer görölmektedir. Çevresinde bulunanlara sol eliyle kendisini gösterip, Tanrının yanına gideceğini sol eliyle ifade etmiştir.

Görsel 54.Caravaggio, Tespih Meryem Ana, 1606- 07, 364,5x249,5 cm, Sanat Tarihi Müzesi Viyana,Avusturya

Kaynak:<https://www.meisterdrucke.com.tr/fine-art-baski/Michelangelo-Merisi-Caravaggio/29525/Tesbih-Madonna.html>, (Erişim Tarihi: 08.03.2024)

Barok döneminde kişinin el imgesi, mimikler kadar önemli bulunmaktadır. Dolayısıyla vücuttaki mimiklerin etkileyici unsuru olan ellerin konumu şiddetle sanatçılar tarafından önemli tutulmuştur. Vücut mimiklerinde eller gizli mesaj, sır ve şifre gibi özel bulunan iletileri aktarmada en etkin vücut parçasıdır. Tarihte ve dinsel yönde, resim sanatında el mimikleri gizli mesaj vermek için simge ve sembolleri araç olarak gizli bir anlatım sunmaktadır. Caravaggio yapıtlarında gerilim konuları işlemiştir. Sanatçı öfke ve hareketli yaşantıları aktarmada güç anlatım sunmak için el ifadeleriyle izleyiciye aktarmıştır. Caravaggio, eserlerinde pek çok defa duygusal yönlerini ve bireysel sorunlarını tuvaline yansıtmıştır. Dolayısıyla eserlerinde enerjik durum yaratmıştır. Tespih Meryem Ana eserinde resimsel boyutta yaşadığı hayatı metaforik olarak göstermiştir. Sanatçının yeni bakış açısıyla ele almak istediği resimsel algıyı farklı hallere taşımaktadır.

Görsel 55.Caravaggio, Tesbih Meryem Ana, 1606- 07, 364,5x249,5 cm, Sanat Tarihi Müzesi Viyana, Avusturya (Detay)

Kaynak:<https://www.meisterdrucke.com.tr/fine-art-baski/Michelangelo-Merisi-Caravaggio/29525/Tesbih-Madonna.html>, (Erişim Tarihi: 08.03.2024)

Sanatçının yapıtlarında şiddetli ve öfkeli figür tasvirleri ellerindeki ifade biçimi oldukça duygusal bir görüntüsü bulunmaktadır. Figürlerdeki mimikler öfke içerisinde olmasına rağmen ellerdeki ifade ise umutsuzluk, kararsızlık yansıtmaktadır. Caravaggio'nun oluşturduğu karakterlerde davranışlar, mimikler, bakışlar ve eller izleyiciye dokunsal etki bırakmaktadır. Sanatçı eserindeki yansıttığı dramatik duygu ve düşüncesini ellere atfetmektedir.

Ellerimizle, yüzümüzle, vücudumuzla çok fazla durum anlatılmaktadır, dolayısıyla çok fazla söze gerek kalmadan kısa bir cümleye ihtiyaç duyarız. Eller kişilerin iç duygularını ve yaşadıkları olayları anlatmaktadır. Sanatçı dinsel yönden olağanüstü ve mucize olayları izleyiciye etkisini yansıtmaktadır. Ruhsal olarak izleyiciyle kurduğu bağlantısı olağanüstü olayların gerçekçiliğine katkı sunmaktadır. (Bresson, 1992: 9)

Görsel 56 Leonardo Da Vinci, Vaftizci Yahya, Ceviz Ağacı Üzerine Yağlı Boya, 69 Cm × 57 Cm, Paris, Louvre Müzesi

Kaynak: https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Leonardo_da_Vinci_Saint_John_the_Baptist_C2RMF_retouched.jpg, (Erişim Tarihi: 08.03.2024)

Leonardo da Vinci, 1513-1516 yıllar içerisinde yapmış olduğu eserlerden “Vaftizci Yahya” adlı son eser olarak bilinmektedir. “Vaftizci Yahya” adlı tabloda el ifadesini burada işaret yönünden tasvir etmiştir. İşaret etmekle beraber bir şeyi net olarak ifade gücüyle bazı üstü kapalı mesajlar saklamıştır. Leonardo burada el işaretiyle edilenin gizemini ortaya koyup onun düşünce yapısını deşifre edebileceği gibi, sırrını artırıp izleyiciye yorumsal olarak da kapı aralığı da bırakmıştır. Bir olaya kanıt niteliği de taşıyan ‘Yahya’ eseri, din açısından izleyiciye yol gösterici ve teşvik edici bir algı yaratmıştır. İçinde bulunduğu temayı işaret ifadeleriyle bazı mesajlara da yer verilmiştir. Söylemek istenilen olgunun vurgulanması için tablonun içinde yönlendirmesi ve el imgesini referans ederek, dikkati bir bölüme aktarmıştır.

Eserde savunulan düşünce ve verilmek istenilen asıl amaç dikkati tek bir tarafa yönlendirmek değildir, izleyiciye tesir altına almakta bulunmaktadır. Fakat eserdeki el imgesinden iki anlam çıkarılabilir birinci anlam olarak yol gösterici ya da duruma işaret edilerek bir uyarıcı niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla izleyicinin el imgesine bakış açısına bağlıdır. El ifadeleriyle kişiler anlatmak istediğini cümleleri dolandırmadan gerektiğinde vücut diline başvurmaktadır. Sebep gerektiğinde dille anlatılamayan veya anlatılmak istenmeyen kavramı, vücut diliyle ve işaretlerle gösterilir.

Görsel 57. Jan Vermeer, Beyefendi ve Hanımefendi şarap içiyor, 1658-60 civarı, 66,3x76,5 cm, Berlin

Kaynak: <https://epos.myesr.org/posterimage/esr/ecr2012/112514/mediagallery/408464?deliveroriginal>

=1 (Erişim Tarihi: 08.03.2024)

Jan Vermeer'in birçok eserlerin de olduğu gibi bu eserinde yalnız gözle görünen olayın ötesinde, her zamanki gibi derin duygu ve ahlaki boyut taşımaktadır. Bu boyutu veya mesajı ancak sanatçının yaptığı eserin içindeki gizlenmiş bazı ipuçlarının peşinden ilerleyerek kavrayabiliriz. Bu tabloda kirlili bir aşk ilişkisini gözler önüne sermektedir. Eserin şaibesini çözmek içinde ellerden giderek eserdeki olayı anlamayı mümkün kılmıştır. Kadın figürün elindeki kadehi yüzüne yaklaştırarak karşısındaki gözlerini ayırmayan erkek figürünün bakışından kurtulmaya çalışmaktadır. Erkeğin elinde kadehi yoktur ve kadının elindeki tekniğe tekrar doldurmak üzere, hazır bir şekilde beklemektedir. Açık bir şekilde kadını sarhoş etmeye, bu olaydan faydalanmaya çalışmaktadır. Bu gizli mesajlarda olduğu halde görüntüde ahlaksız, çirkinliği bir yanı bulunmamaktadır.

Jan Vermeer eserlerindeki figür izleyicinin arasına kesinlikle belli bir mesafe koymaktadır. Onun figürleri resmin çoğunlukla merkezinde yer alırlar ve resmin köşelerine yerleştirilmez. Böyle bir konumda yerleşimde izleyen izleyici fazla yakın bir temas kurmaktan kaçınmış duruma gelmektedir. Resimde figür mekâna itaat etmektedir. Mekân bir dekordan öte, tamamen bir aktördür. (Krausse, 2005: 41)

Görsel 58. Peter Paul Rubens, İki El ve Bir Kol, 44x37 cm, Kâğıt Üzerine Yağlı Boya

Kaynak: <https://www.artnet.com/artists/peter-paul-rubens/two-hands-and-a-forearm-7Ww-w-xKMlkjEriDzSqBVg2>, (Erişim Tarihi: 30.11.2023)

Akımlar arasında el ve yüz mimikleri açısından en fazla önem ve değeri veren sanatçılar Barok döneminde çıkmaktadır. Özellikle Peter Paul Rubens'in ürettiği el, portre ve figür üzerine çalışmaları öne çıkmaktadır. Asistanlarıyla yaptığı eserlerde figürlerdeki el ve yüz kısımlarını zaman zaman kendisi ilgilenmiştir. (Büttner, 2017: 41-55).

Buradaki el imgeleri anatomi açısından zor gözükmese nedeni anlamlandırmanın güç olmasından kaynaklıdır. Sanatçının el üzerine realist bir biçimde betimlemelerinde asıl amaç insanın gerçek halini ve ruhsal yönden yakalama düşüncesidir. Bu çağ içerisinde Rubens'in ürettiği el imgeleri metaforik kavramı açısından ele almasa da yüz mimiklerine ve el imgesine verdiği önem karakter açısından insanın en belirgin duygu aktarımını ortaya koyan iki ana öge belirtmektedir.

Görsel 59. William Blake, “Günlerin Atası”, 23,3 x16,8 cm, Gravür, 1794, British Museum

Kaynak: https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Europe_a_Prophecy_copy_D_1794_British_Museum_object_1.jpg , (Erişim Tarihi: 08.03.2024)

William Blake “Günlerin Atası” eserini Michelangelo’nun “Adem’in Yaratılışı” tablosunda yer almakta olan tanrı figürünü ilham kaynağı olarak referans almıştır. Figürün gerçek hayatta yeri yoktur, sanatçı hayal dünyasında yer alan Urizen’i model edinmiştir. Ruhlar alemin kötü tanrısı olarak bilinen Urizen, William Blake yaratma eylemini, fırtına ve göz gözü görmeyecek şekilde karanlık bir atmosferde yaratarak eseri esrarengiz ve gizemli kılmıştır.

Blake eserinde karanlık bir ortam yaratırken elleri ve vücut dilini ön plana tutarak tanrının oradaki gücünü belirtmiştir. Figürün eliyle eyleme yönelmesi, dikkatini vererek planlı ve hesaplanmış bir iş yaptığının göstergesidir. İnançlarda çoğunlukla el simgeleri yer almaktadır. Örnek olarak Budizm dininde el ifadeleri ve duruş şekilleri anlam açısından önemlidir. Fakat buda heykelleri bilgelik olarak ifade edilmektedir. Yaratma niteliği olan ilahi bir tanrı söz konusu değildir.

Görsel 60.Edouard Manet, Olympia , 130x190 cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1863, Paris

Kaynak: <https://useum.org/artwork/Olympia-Edouard-Manet-1863> , (Erişim Tarihi: 08.03.2024)

Gerçekçilik akımının öncüsü olan Edouard Emanet “Olimpia” eserlerini 1863 yılında resmedilmiştir. Sanatçı Olimpia adlı kadın figürünü soğuk renkler ile yansıtarak adeta soğuk bir suyla yıkanmış izlenimi vermiştir. Resim sanatında Manet “Olimpia” eseriyle büyük bir algı yaratmıştır. Sanatçının kıllı ve duygusuz Olimpia figürü birçok esere öncü olmuştur, başka dönemlerde tekraren ele alınmıştır. Edouard Manet farkı ise ideal olanı değil, çıplak bir beden ortaya koymuştur. O dönemdeki toplumun farklı bir perspektiften baktığı için tepkilere yol açmıştır, karşılık olarak sanatçı farklı bir düşünceye devrim yaratmıştır (Antmen, 2003: 14-15).

Olimpia figürü geçmişteki birisine veya farklı bir evrenden geldiğine inanılan bir kadın figürü olarak resmedilmemiştir. Paris’te yaşayan erkeklerle beraber olan bir hayat kadınıdır. Edouard Manet bu eserlerle izleyicilere farklı bir figür getirerek düşüncelere yeni kapı açmakla beraber modern sanatta adım atmıştır. Olimpia figürü diğer akımların mitolojik, inanışlar ya da ritüel üzerine yapılan eserlerden farklı bedeninin çıplak olması değildir. Eser devrim özelliği olmasının sebebi sanatçının alelade hayat kadını tuvaline yansıtmasıdır. Figür sol eliyle cinsel bölgesini

gizlemektedir. Yüzündeki kararlılık ifadesini elleriyle desteklemektedir. Figürün vücuduna hâkimiyeti, bedeninin endişeli, soğuk duruşu, güçlü kararlı bakışı ve fiziğine güvenerek ben buradayım dercesine duruşu bulunmaktadır (Baransel, 2012: 43).

Olimpia'nın el ifadesi cesur ve korkusuz bir tavırdadır olması, özgürlük ve hâkimiyetini simgelemektedir. Buradaki kadının el ifadesi bütün duygularını açığa çıkarmaktadır, izleyiciye aktarmak istediği mesaj ise benim izin vereceğim kişiye ve sadece sunmak istediğim kadarıyla elde edebileceğini göstermektedir. Sanatçı burada vücut dilini kullanarak duygu aktarımda diğer dönemdeki eserlerden farkını ortaya koymuştur.

Görsel 61.Edouard Manet, Olympia , 130x190 cm, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1863, Paris (detay)

Kaynak: <https://useum.org/artwork/Olympia-Edouard-Manet-1863> , (Erişim Tarihi: 08.03.2024)

Görsel 62. Leonardo Da Vinci, Meryem'e Müjde, 78 x 219 cm, 1472, Floransa Uffizi Galerisi

Kaynak: <https://wikioo.org/tr/paintings.php?refarticle=5ZKWC&titlepainting=Annunciation&artistname=Leonardo%20Da%20Vinci> (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Andrea Del Verrocchio sanatsal olarak üzerinde büyük etkileri olan Leonardo Da Vinci'nin ustalık döneminde özgün olarak uyguladığı yapıt “Meryem’e Müjde” eseri olarak bilinmektedir. (Görsel 62)’de fizyolojik olarak ruh hareketlerini, ellerin bir şeyleri gösterme cabası olarak yorumlamıştır. Ellerin tabloya güçlü bir etki göstermekle beraber irdeleyerek, izleyiciyi araştırmaya itmiştir. Erken dönem olarak eserler arasında pek çok Meryem Ana betimlemesi vardır. Meryem’e Müjde eserinde ise ellerin en estetik görünümlü yapıtlardan biri olarak görülmektedir (Krausse, 2005: 14).

Meryem’e sürprizi oluşturan nitelik özellikleri görülmektedir. İki figürün kumaş kıvrımlarındaki güç ve el hareketlerinin anlamlı halleri, uyumsuz bazı ayrıntılarla karşıt oluşturmaktadır. Örnek olarak sağ kolun perspektifinde bir yanlış görülmektedir. Neticede el hareketin de yanlış görülse de ifade güçlüğünü etkilememektedir. Melek figürünün kanatları Hz. Meryem’in kitabı ve örtüleri, rahlenin heykelleriyle uyumu olan, bir dokuma gibi işlenmiş çiçekli kırlar, çevredeki öğelerin sertliği, sabah güneşinin ışığının gelişini önleyen ağaçların dizilimi, bölümlerden oluşan manzara, bütün bunlar görüntü açısından bambaşka bir boyut ve mekân genişliği yaratmaktadır.

Burada kapalı bahçe eşiği, gizemli öğeyi dünya bağlamından uzaklaştırmaktadır. Arka bölümde görülen liman görüntüsü resimde gizemlilik oluşturmaktadır. Leonardo’nun stenografik çalışmalarını hatırlatan gemi betimlemeleri tabloya boyut kazandırmıştır (Vezzoso, 2001: 35).

Görsel 63. Leonardo Da Vinci Meryem'e Müjde. 1472 (Detay)

Kaynak: <https://wikioo.org/tr/paintings.php?refarticle=5ZKCWC&titlepainting=Annunciation&artistname=Leonardo%20Da%20Vinci> (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Görsel 64. El Greco, İsa'nın Elbiselerinin Çıkartılması, 285 x 173 cm, Tuval üzerine yağlıboya, 1577-79. Toledo Katedrali, Toledo,

Kaynak: <https://www.fruugo.com.tr/mesih-posterinin-sokulen/p-71689040-143884285>, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

El Greco, Hristiyanlık toplumunda önemli bir hadise olarak bilinen İsa'nın çarmıha gerilme durumunu farklı açıdan betimlemiştir. Eserdeki betimleme çarmıha gerilme sahnesine gidilmeden önceki anı yansıtmıştır. 'İsa'nın Elbiselerinin Çıkartılması' yapıtında bulunan kırmızı kıyafetli İsa'nın sol üst tarafında duran kırmızı şapkalı figür sol eliyle İsa'ya yöneltmektedir. Yapıtın üst bölümünde sağ tarafında yer alan sarı renkli elbisesiyle suçlayıcı tavırdaki figür eliyle izleyiciyi göstererek eseri

dikkat çekici hale getirmiştir. Yoğun renklerin hüküm aldığı bu eserin, ışıltılı sarı rengin bütünüyle eli uyarıcı hale getirmiştir. Dolayısıyla resmi inceleyen kişi işaret edilen tarafa yani İsa figürüne bakmasına sebep olur. El işaretiyle yönlendirme sağlayan figür bu sebepten dolayı eserin ana merkezindeki olan İsa figürü kadar dikkat çekici hale gelmektedir.

2.4.1.Hâkimiyet Sahibi Eller

Görsel 65. Jacques Louis David “Horace Kardeşlerin Yemini”, 1784, t.ü.y., 330x425 cm, Paris, LouvreMüzesi

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Vikipedi:Se%C3%A7kin_resim_adaylar%C4%B1/Jacques-Louis_David_-_Oath_of_the_Horatii_-_Google_Art_Project.jpg (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Horace Kardeşlerin Yemini eserinde konuyu Roma tarihinden esinlenerek ele alınmıştır. Roma tarihinde yaşayan ünlü tarihçi Titus Livius’un eserinde anlatmak istediği özetle şöyledir: Roma’daki köylü halkı ile Alba kralıyla aralarında yaşadığı problemlili süreçten dolayı savaşa sebep vermiştir. Kral’ın amacı savaşı olacak olan iki tarafında zarar görmemesi için en iyi askerlerini kullanarak, savaşın kısa sürmesini sağlayarak sonlandırmak istemiştir. Bu savaşta Horace kardeşler Roma halkını temsil ederek katılmıştır, Curatii kardeşler ise Alba kralı için katılmıştır. İki kardeşlerde üçüzdür ve anlaşılmayacak kadar birbirlerine benzemektedir. Savaş başladığında Horace kardeşlerden bir tanesi Albaların bütün savaşçıları bertaraf etmiştir. Memleketine gelen Horace kardeşlerden sağ kalabilen kişi halk tarafından sevinç ve coşku içerisinde karşılanmıştır. Horace kardeşlerin varisi olan kişi Alba savaşçılarından birisini öldürdüğü vakit anında kız kardeşi görür ve öldürdüğü kişi ise kız kardeşinin nişanlısı olduğundan dolayı ağlamaya başlamıştır. O sırada varis bunun

uygun karşılamayarak kız kardeşini öldürür. Son varis yargılanır cezasını da uygulanır (Kraus, 2009: 183-184).

Görsel 66. Jacques Louis David “Horace Kardeşlerin Yemini”, 1784, t.ü.y., 330x425 cm, Paris, Louvre Müzesi (Detaylar)

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Vikipedi:Se%C3%A7kin_resim_adaylar%C4%B1/Jacques-Louis_David_-_Oath_of_the_Horatii_-_Google_Art_Project.jpg (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Eseri teknik yönden ve detaylı incelendiğinde arka plandaki sadelik, figürlerin el ifadeleri duyguları izleyiciye aktarmada fayda sağlamıştır. Resimde doğrusal bir figür perspektifi görülmektedir. Figürlerin doğrusal bir konumda olması izleyicileri ortak bir konuma yönlendirmesini sağlamaktadır. Şüphesiz bu ortak konuma yönlendirmedeki iki eliyle kılıçları kaldırdığı kişi Horatius’dur. Kompozisyondaki dikkat çeken Horatius sağ eliyle hâkimiyeti ve sadakatleri için yemin töreni yapmasıdır. Horatius kardeş ise cevap olarak elleriyle sadakati ve birlik beraberliği koruyacağını el ifadesiyle göstermiştir. Eserde soğuk renkler ve durağan kompozisyon

betimlemesinden kaçınılmıştır aksine canlı renkler ve dinamik figür kompozisyon betimlemesi yapılmıştır (Krausse,2005: 51-53)

Görsel 67.Jacques Louis David, “Napoleon’un Alp Dağlarını Geçişi” Tuval Üzerine Yağlı Boya, 1801, 221 x 261 cm, Fransa

Kaynak: <https://www.sanatinoykusu.com/jacques-louis-david/>, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Jacques Louis David, yapıtının ana merkezine Fransa imparatoru Napolyon Bonapart’ı yerleştirmiştir. Eserde izleyiciye otorite ve hâkimiyet algısı yaratan Napolyon Bonapart burada Arap atının üstünde görünmektedir. Figürü derin biçimde incelendiğinde duygusuz bir yüz ifadesi ve sol eliyle ata hâkim olduğunun görüntüsü bulunmaktadır. Kompozisyon olarak büyük ordu dağ ile etrafı kayalıklarla çevreli olduğu mekân algı yaratılmıştır. Napolyon’un zafere olan inancını ve azmini sanatçı betimlerken, eldivensiz sağ el imgesiyle zirvenin hedef olması ve atın da aynı yönde şaha kaldırılmasıyla tasvir edilmiştir.

Heybetli atıyla askerlerine selamlarcasına Napolyon İhtişam ve gösterişi hâkim kılmaktadır. Atlar tarih boyunca savaş sahalarında önemli bir araç, anlatılarda ise etkili birer imge olarak kullanılmıştır. Atlar asaletin ve zenginliğin sembolü olmuştur. Bu resimde at imgesi başarıyı, asaleti ve ihtişamı öne çıkaran bir imgeyken el imgesi ise hedefe odaklanma, istikrar ve zafere olan inancı tasvir eden birim olmuştur

Görsel 68. Jean Auguste Dominique Ingres, “Jupiter ve Thetis” Tuval Üzerine Yağlı Boya, 1811, 324 x260 cm, Fransa

Kaynak: https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:J%C3%BApiter_v_Tetis_por_Dominique_Ingres.jpg,
(Erişim Tarihi : 07.03.2024)

Jean Auguste, Homeros’un yaşadığı döneminde yazmış olduğu “İlyada” eserinden bir kısım olarak sanatçı bu yapıtında betimleyerek eserinde yaşam vermiştir. Eserde Olympos dağından betimlemesi olan hayal ürünü Thetis, eserdeki pozisyonu tam olarak sol eliyle Jüpiter’e yalvarır halde yakınlaşmaktadır. Sebebi ise tanrı figürü olan Jüpiter hayatını bağışlaması için elini kaldırarak çaba sarf etmektedir (Albert, 1993: 45).

Peri’nin duygulu ve arzulu çekici hali karşısında tanrı figürü Jüpiter istifini bozmadan aksi halde haşin ve güçlü bir betimleme yapılmıştır. Jüpiter’in sağ eliyle asayı tutması izleyiciye hâkimiyeti, otorite ve idareciliğini sert mizacıyla vücut diliyle göstermektedir. Jüpiter’in otoritesini ve gücünü destekleyen sol tarafında yer almakta olan kartal gücüne güç katmaktadır. Söylencelere göre Babil toplumunda peygamber olarak bilinen Ezeki’l’in görmüş olduğu rüyalarından dört mukaddes hayvanlardan bir tanesi kartaldır (Ardıç, 2017: 85).

2.4.2.Emekçi Eller

Görsel 69. Neşet Günel, Sorun-Sorum I, 125x162 cm, Tuval üzerine yağlıboya, 1991, İstanbul
 Kaynak:<http://www.lebriz.com/pages/artist.aspx?artistID=30§ion=100&lang=TR&bhcp=1>,
 (Erişim Tarihi 07.03.2024)

Neşet Günel, genelde bir çerçeve içerisinde elleri ve ayakları izleyiciye bir iletişim kurmak için eserini abartılı ve soluk renklerle dışa vurarak bağlantı kurmaktadır. Sanatçı'nın eserlerinde genel olarak bir konuyu ele alarak sorunsallaştırarak ilerlemektedir. “Sorun sorum I” eserinde ellerin büyüklüğü orada işçilerin yorgunluk ve yılgınlık göstergesidir. Neşet Günel'in buradaki amacı ise bu uzuvların araç olarak kullanılması, aktarılacak istenilen mesajı güçlü kılar (Özsezgin, 1990: 45).

Elleri ve ayaklar yaşam içerisinde önemli bir organ olarak görülmektedir. Ancak sanatçı el imgesini burada emek, zahmet ve insan değerini sembolleştirerek güçlü bir betimleme oluşturmuştur. Resimlerinde Günel'in el imgelerinde yumruk veya tehditkâr ifadeler yansıtmamıştır, intikam ve öfke hisleri yerine yaşanmış bir emeğin temsil etmeyi tercih etmiştir.

Görsel 70.O. Guayasamin, Öfke Çağı: Protesto Eden Eller, 1968, tuval üzerine yağlı boya, 244 x 122 cm

Kaynak: <https://ru.pinterest.com/pin/466755948876607906/>, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Resim sanatının da el imgesi sadece emek ya da öfkeyi yansıtmaya amacı için kullanılmamıştır. Sanatçının dönemindeki etkiler, stresler, savaşta yaşananları sanatçılar elleri kullanarak anlatılmıştır. Savaşta sert travmatik olayların etkisini yapıtlarına güçlü bir şekilde taşıyan Oswaldo Guayasamin Öfke Çağı adlı yapıtında aktarmıştır. Sanatçının 1968 de yaptığı “Protesto Eden Eller” eserinde özgün ellerle beraber acılı yüz ifadeleri bulunmaktadır. Protesto Eden Eller yapıtında izleyiciye savaşta mutsuzluğu, acıyı, çaresizliği aktarmak için eserin büyük bölümünü sarı bir renk içerisinde aktarmıştır. Sarımsı bir betimlemeden dolayı insanın üzerinde çarpıcı etki bırakmıştır. Oswaldo Guayasamin ile yapılan bir görüşmede Öfke Çağı’ndan bahsederken 250 eserleri birlikte içermesi ve tüm 20. Yüzyılın felaketlerini içermektedir; Atom bombası, 2. Dünya Savaşı, Latin Amerika’daki baskıcı olaylar ve İspanyol’daki İç Savaşları, bir araya toplayarak bu şiddet ve felaketi barındıran olaylara karşı geldiğini bildirmiştir (Murphy, 1992: 102).

Görsel 71. Vincent Van Gogh, Patates Yiyenler, 1885, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 82 X 114 Cm, Van Gogh Museum, Amsterdam, Hollanda.

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Patates_Yiyenler, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

Günümüzde Hollanda'nın Amsterdam şehrinde yer alan yapıt, Vincent Van Gogh'un ilk dönemindeki eserlerinin tümünü yansıtmaktadır. Van Gogh'un Patates Yiyenler yapıtı yorucu gün sonrası akşam vaktinde yenilen yemeği betimlenmektedir. Eserde yoğunlukla mat renkler hâkim bulunmaktadır. Köylü ve işçi figürlerinin bu renkte olması hayatın zorluklarını gösteren bir etken olarak görülmektedir. Lambanın zayıf ışığıyla parlayan yemek masasının aydınlık tarafında kalan figürlerin, elleri ve sofradaki patatesler izleyicinin dikkatini çekmektedir. Sanatçı eserinde yoğun renklere rağmen oradaki huzur ve mutluluğu izleyiciye aktarmaktadır. Figürlerin elleri, patates tarlasında çabalarını ve emeklerini güçlü bir şekilde yansıtmaktadır. İşçilerin elleri tarladaki patateslerin rengini almıştır. Sanatçının bu eserindeki renkler tesadüfen yapılmış gibi görünse de aslında planlı şekilde yapılmıştır (Tortorelo, 2000: 36). Dolayısıyla Van Gogh yaşadığı olayları, etkilendiği yaşantıları ve renkleri güç kılarak tuvaline ustalıkla aktarmıştır. Eserdeki ifade sanatçının etkilendiği bir yaşantı göstergesidir. Sanatçı işçilerin koşullarını ve yaşamdaki zor anlarını figürlerin ellerine yansıtmıştır. Figürlerin sade ve mütevazı hayatlarının göstergesi elbiselerden ve yaşadığı meskeninden açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

Görsel. 72. Jean François Millet, Başak Toplayanlar, 1857, Tuval üzerine yağlı boya tekniği, 83.8 cm x 111.8 cm, Orsay Müzesi, Paris.

Kaynak: <https://www.dogubatiposter.com/basak-toplayan-kadinlar-jean-francois-millet>,
(Erişim Tarihi: 27.08.2024)

Görsel 72 'te yer alan sanatçı Jean François Millet 'in ünlü yapıtlarından biri olan “Başak Toplayanlar” eserini çalışma kapsamında irdelendiğimizde tarlada çalışmakta olan üç kadın figürü bulunmaktadır. Figürlerin, elleriyle tarlayı hasat etmesi görülmektedir. Buradaki kadın işçilerin hasat yaparken ilkel yöntemden dolayı elleri yıpranmış ve tahribat içerisinde görülmektedir. Sanatçı burada tahribatı yansıtırken araç olarak paletindeki renkleri kullanarak izleyiciye ustalıkla aktarmaktadır. Yapıttaki işçilerin topladığı ürün ise başak taneleri ve saman olarak görülmektedir. Figürlerin kıyafetleri doğal ve kirlenmiş olarak betimlenmiştir. Ayrıca yapıtta idealleştirilmişin dışında kır manzarası bulunmaktadır. Kompozisyon olarak sakin, durağan ve dengeli yerleştirilmiştir. İşçilerin eylemlerinde, dengeli biçim ve ölçülü dağılımı olması Jean François Millet 'in “Başak Toplayanlar” eserine sakinlik ve ciddiyet algısı yaratmaktadır. (Gombrich, 2007: 508, 511). Empresyonizm akımının önemli eserlerinden olan “Başak Toplayanlar” yapıtında Sanatçı, yaşantısını güç bir biçimde yansıtmıştır. Empresyonizm sanat akımında bilinen nesneyi ya da objeyi kurallarına göre değil, kişinin izlenimlerine göre betimlenmektedir. Empresyonist sanatçılarda çoğunlukla renkleri belirlerken özellikleri değil anlık yaşantıları betimlemektedir. (Tunalı, 1984:59).

BÖLÜM 3: YUNUS EMRE SARI'NIN DUYGU VE DAVRANIŞIN ANLATISINDA EL FORMU

Bu bölümde el formunun, duygu ve davranışın anlatısını uygulama olarak irdelenmiştir. El formu, resim sanatında geçmişten günümüze kadar etken ve edilgen olarak var olmaktadır. Sanatçılar, geçmişindeki yaşanan disiplinlerden faydalanarak dönemine sentezleyerek getirmişlerdir. El formu da geçmişten günümüze kadar his, ifade, biçim ve anlatım olarak değişim içerisinde olmaktadır. 21. Yüzyılda yaşayan sanatçılar toplumun bakış açısını, geleneklerini ve yaşantıları kendi süzgecinden geçirerek bütün etkenlerden kaçınarak duygu ve davranışını eserlerine yansıtmışlardır. “Pandemi” adlı tez çalışmasında duygu ve davranış anlatısını aktarırken o dönemdeki yaşanan kaygı, stres, korku ve bunalım gibi birçok etkene maruz kaldığına dair durumlar göze çarpmaktadır. Dönemin içerisinde yaşanan olağanüstü olaylar istemsizce çalışmalara konuk olmaktadır. “Pandemi” çalışmasında el formuna, yaşanan koşul rahatsızlığını duygu olarak el ifadesine ve vücut diline aktarılmıştır.

Görsel 73.Yunus Emre SARI, “Pandemi”, 2020, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 90x120

Görsel 74. Yunus Emre SARI, “Mutluluk Halkası”, 2020, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 120x100

“Mutluluk Halkası” çalışması tuval üzerine yağlı boya ile yapılmıştır. Çalışmanın merkez noktasında kadın figürün bedeni ve el formunun öne çıkarıldığı görülmektedir. Görseldeki çalışmanın kendine özgü renk skalası ve el ifadesini kullanırken duygu ve davranışına dikkat edilerek rakursi perspektifiyle yansıtmaktadır. “Mutluluk Halkası” çalışmasında duygu ve davranışın yönünden figürün izleyiciye aktarmak istediği ifadesi ise fazla kilolarından rahatsızlık durumunu ve bunu karşı tarafa el ifadesiyle izleyiciye aktarılma arzusudur. Arka planı beyaz renk ile yapılması figürün davranışını ve ifadesini önemini kaybetmemesi için resmedilmiştir. Dolayısıyla çalışmadaki kontrast renkler yansıtılması ifade güçlülüğü, hareketlilik ve tamamlayıcı bir görüntü göstermektedir. pastel renkler bulunmaktadır. Çalışmada baskın olarak sıcak renklerin hâkim olduğu, lekese boyama tekniğiyle figürün davranışına ve ifade etmek istediği duyguya yardımcı olmaktadır.

Görsel 75.Yunus Emre SARI, “Baskın El”, 2020, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 150x120

Görsel 76’ya baktığımızda çalışmanın yağlı boya tekniğiyle tuval üzerine betimleme yapılmıştır. Kompozisyon olarak bir kadın figürü ve dışarıdan gelen el formu görülmektedir. pastel kontrast renklerden yararlanarak çalışmaya hareketlilik getirilmiştir. Burada renklerin uyum içerisinde olması, izleyicinin çalışmayı yorumlamasında yardımcı unsur olarak görülmektedir.

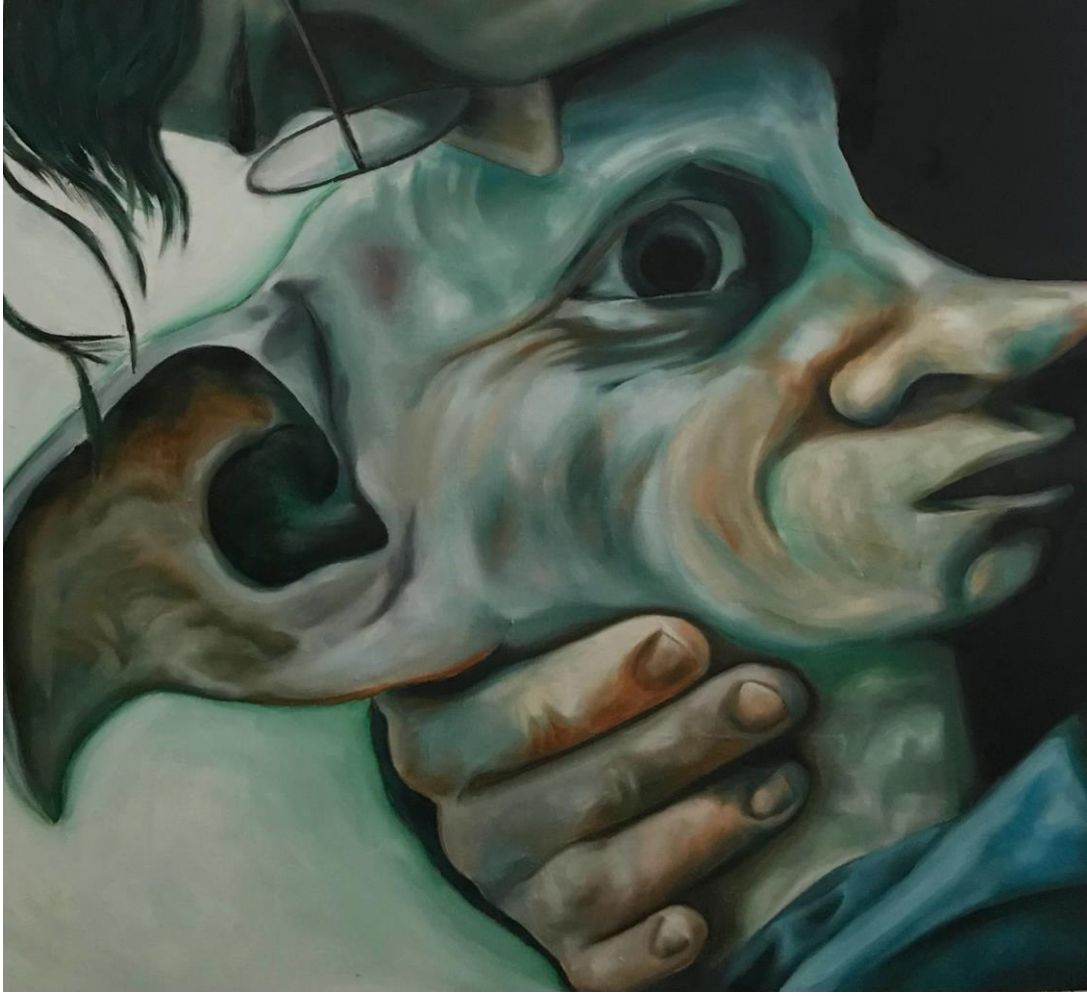
Çalışmanın duygusunu ve anlatımı yüksek kılınması için perspektifi zorlayarak, rakursi açısıyla ifadeyi güçlendirerek izleyiciye zengin duygu aktarımı yapılmıştır. Duygu ve davranış aktarımı olmasın için renklerin uyum içerisinde olması ve perspektifin önemli derecede farkındalığını “Baskın El” çalışmasında yansıtmaktadır. Dolayısıyla renk uyumsuzluğu oluştuğunda ve perspektifi doğru yerden kullanılmadığında anlatılmak istenilen ifadeyi kısıtlamaktadır.

Görsel 76.Yunus Emre SARI, “Maraz”, 2022, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 120x100

“Maraz” adlı çalışma, hastalığa kapılmış bir bedene sahip olan kişinin bezgin ellerinden oluşan betimlemedir. Bedenin ve ellerin konumu kompozisyon olarak tuvalin büyük bir alanını kaplamaktadır. Tuval üzerine karışık tekniklerle, lekesele fırça darbeleriyle resme renk katmıştır. Resmin duygusal ifadesi açısından beden ve ellerin durağan resmedilmesi izleyiciye hasta, halsiz ve yorgun hisleri yansıtmaktadır.

Resimdeki renkler ve fırça darbeleri duygusal araç olarak kullanılmıştır. Ayrıca bedendeki fırça darbesi ve el formundaki hareket izleyiciye rahatsızlık hissi yansıtmaktadır. Arka planı açısından siyah rengini seçerek diğer çalışmalara farklı olarak kontrast renk seçilmiştir. Çalışmada kontrast renklerin betimlenmesi izleyici de günümüzde mi ya da gelecekte mi düşüncesini kesinleştirmeyerek zamansızlık algısı yaratmaktadır. Diğer çalışmalardan farklı olarak “Maraz” adlı çalışma cansız, durgun, düzensiz ve pasif olarak görülmektedir.

Görsel 77.Yunus Emre SARI, “Dobi”, 2023, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 90x90

“Dobi” adlı çalışma tuval üzerine yağlı boya teknik ile 90x90 ebatlarında yapılmıştır. Resmin orta merkezinde iki figür bulunmaktadır. Kompozisyon olarak açık olarak yerleştirilmiştir. Çalışmanın merkezindeki doluluk çevresindeki boşluğu dengelemektedir. Resim içerisinde pastel hâkim bulunmaktadır. Harry Potter film sahnesinde alınan görüntü, sanatçıyı duygusal anlamda etkilediğinden dolayı resmetmiştir. Harry Potter en yakın arkadaşını kaybetmesiyle oluşan bu sahne, elleriyle mezara gömdüğü andır. “Dobi” karakteri filmde ölmesi durumunda Harry Potter’ı yıprattığını ve duygusal bağlamda yıkılma yaşadığının göstergesidir. Filmdeki sahnenin duygusal ifadesi el formuna yansıtılmıştır. “Dobi” karakterine şefkatle, merhametle yaklaşması el formundan anlaşılmaktadır. Dolayısıyla el formu, Harry Potter karakterine duygu ve anlatımında araç olmuştur.

Görsel 78.Yunus Emre SARI, “1 Day”, 2024, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 130x90

“1 Day” isimli çalışma, açık kompozisyon olarak figürleri yerleştirilmiştir. El imgesi tuvalin ana merkezine rakursi açısıyla izleyicinin perspektif algısını zorlamaktadır. Desen ve boya ilişkisi pastel ve lekesel biçimde ele alınmıştır. Figürlerin mekân ilişkisi, el imgesiyle paralel şekilde konumlandırılması çalışmayı dengeli görünüm sağlamaktadır. Renklerin parlak ve canlı olması el imgesinin ifadesini güçlü kılmaktadır. “1 Day” çalışması, alışagelmiş anlamlardan karşıt olarak, izleyiciyi farklı anlamlara sürüklemektedir. Ekspresyonizm akımında bulunan sanatçılar çoğunlukla duygularını ve yaşantılarını eserlere aktarmamaktadır ve bu durum sanatçıyı etkileyerek yaşadığı olayı “1 Day” çalışmasına tuvaline yansıtmıştır. Dışavurumculuk anlayışını benimseyerek, objektiflikten uzak öznel biçimde betimlemeyle tek düzeylikten kaçınılmıştır.

SONUÇ

Üretim ve tüketim içerisinde her daim kullanılan eller, toplum içerisinde kimi zaman istemli kimi zaman istemsiz duygu aktarımında da kullanılmıştır. Toplumla beraber değişen, dönüşen, gelişen ve süreklilik sağlayan beden dili özellikle elin kullanımı ve sembol olma yolunda da değişimler göstermiştir. Sanat ifade biçimlerin de el formu önemli bir form ve göstergedir. Dolayısıyla sanatın değişim ve gelişim evreleriyle beraber değişen, dönüşen, gelişen ve süreklilik sağlayan el imgesi nesnel gerçekliğiyle varlığını sürdürmektedir. Eller sosyal, kültürel olayların aktarımında, duygu ve davranışların çok yoğun yaşandığı süreçlerde özellikle karşı tarafı harekete geçirmede belirleyici olmaktadır. Politika, afiş, reklam, heykel ve resim gibi birçok alanlarda özgün olarak el imgesi kullanılmakta ve kitleyi harekete geçirmededir.

Elin anatomik yapısını, hareket alanını, kas kütlelerini ve iletişim esnasında önemli olduğuna dair çalışmalarla kanıtlanmıştır. El organının nitelikleri beynin kontrol mekanizmasından geçerek sinirsel ve bilişsel olarak da iletişimin parçası olduğu gösterilmiştir. Ellerin, sinirsel ve bilişsel olarak da beden dilinde önemli niteliği olmakla beraber yaşamda kapsamı geniş olan elin, kavramak, itmek, vurmak, korumak ve ifade etmek gibi birçok özellikleri örneklerle teyit edilmiştir.

El formu, sanatçıların dönemindeki yaşantılarına, duygularına çeşitli eylemlerine yarar sağladığını yapıtlarıyla desteklenmiştir. Toplumsal, sosyal, bilimsel ve resim sanatında eller, bedenin bir parça olarak iletişim esnasında metafor olarak adlandırıldığında anahtar görevi sağladığı gösterilmiştir. Dolayısıyla kişinin yaşantı, durum, konum, birey fark etmeksizin kendini ifade ederken iletişim esnasında ellerin ifade gücü önem taşımıştır.

Toplumsal ve sanatsal olarak da zaman içerisinde dokümanlar kuşaktan kuşağa aktararak, el formları yeni biçimlerle karşımıza geleceği anlaşılmıştır. Bu ilişki, geçmişten günümüze kadar eserlerle, kalıntılarla ve çalışmalarla deneyimlendiği gösterilmiştir. Araştırmanın süreç boyunca resim sanatına ve toplumsal yaşamda yer alan el formunu bağlamsal yönünden farkındalık, sembolik, ikonik ve simgesel olarak

yeni kapılar aralayarak ellerin anlamsal zenginliğini özgün ifadede ortaya çıkartılmıştır.

Resim sanatının dönem içerisinde yöntem, konu, akım, biçim ve üslup olarak değişse de duygu ve davranışın iletişimde farklı disiplinlerin yer aldığı gösterilmiştir. Temayı güçlü kılan el formu, resim sanatında yerini koruyarak organ, imge, simge, iletişim aracı gibi birçok niteliklere sahip olduğu gösterilmiştir. Elleri, çalışma boyunca ele aldığımızda yaşantılar sonucunda birçok etkenlere karşı insan belleğinde kalıcı ve süreklilik anlamları kazanmıştır. Çalışmanın son aşamasında duygu ve davranışın anlatısında el formunu yaparak yaşayarak adlı tekniğiyle uygulamalı olarak çeşitli çalışmalarla duygusal ifade aktarılmıştır.

KAYNAKÇA

Arıkan, H. (2016). Resimlerarası Alıntı Bağlamında Eugene Delacroix'in "Halka Yol Gösteren Özgürlük" Adlı Eserinin Yeniden Yorumlanması, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S: 17/2, s. 49-60.

Artun, A. (2013). Sanat Manifestoları, İstanbul: İletişim Yayınları.

Aydoğan A, H. (2019). Türk Halk ve İnanış Uygulamalarında El Sembolü, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Baransel, Z. (2012), Olimpia'yla Bakışmak, e-skop dergi.

Barthes, R. (1990), 1. Baskı. Çağdaş söylenler, çeviren: Tahsin Yücel, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları.

Bayav, D. (2009).Resim Sanatında ve Sanat Eğitiminde imge, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 11(2), 105-122.

B. Lowry, Sanatı Görmek, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1972, s. 61.

Cormier, W.H.& Cormier,L.S. (1991). Interviewing Strategies For Helpers Fundamental Skills and Cognitive Behavioral Interventions. California: Brooks/Cole Publishing

Çetin, H. T. (2018). *Resimde eleştiri biçimi olarak eller* (Master's thesis, Güzel Sanatlar Enstitüsü).

Dalviella, E.G. 1891 s. 34). Sembollerin geçişi. E. Leroux.

Danish, S.; A.; D'Augelli & L. Hauer, (1994). Yardım Becerileri Temel Eğitim Programı. (Çev: F, Akkoyun). Ankara: Form Ofset.

Dobrez, P. (2013). The Case for Hand Stencils and Print as Proprio- Performative, Arts, Volume 2, 273-327,

EDGÜ, Ferit, (2005). Abidin, Sel yayıncılık, İstanbul

ERGÜVEN, Mehmet, (1995). Türkiye’de Sanat, Plastik Sanatlar Dergisi, Sayı: 19, İstanbul

Esmer, H. (2008). Akıl ve Saçmalığın Sınırında Bir Muamma, Goya’nın Baskı Resimleri, Sanat ve Tasarım Dergisi, 1(2), 81-101.

Leppert, R. (2009), 2. Baskı. Sanatta Anlamın Görüntüsü, çeviren: İsmail Türkmen, İstanbul: Ayrıntı Yayınları

G. Rawlinson. Beş Büyük Monarşi^ cilt. ii. s. 233

Gombrich, E.H. (2009), 6. Baskı. Sanatın Öyküsü, İstanbul: Remzi Kitabevi.

GÜZEL, M. Şehmus, (2008a). Abidin Dino, 1913-1942, Kitap Yayınevi,-168, Anı ve Yaşam Dizisi 13, İstanbul

Hayat, C., & Dağ, S. (2022). Ana Tanrıçadan Günümüze Bir Kült: Fatma Ana Eli. Journal of Alevism-Bektashism Studies, (26), 135-154

Hogartg, B. (1999), Sanatsal Anatomi, İstanbul: Engin Yayıncılık.

İLYASOVA, Kurban Cemal ve Yaşar Kalafat (1998), “Türkmenistan ve Türk Halk İnançlarında Doğum”, Prof. Dr. Dursun YILDIRIM Armağanı, Ankara

Johannes Itten, Renk unsurları ,Van Nosrand Reinhold Şirketi, Amerika Newyork, 1979, s. 86

Keser, N.(2005), 1. Baskı. Sanat Sözlüğü, Ankara: Ütopya Yayınları

Kılıç Kapar, S. (2008), Resimde Sembolik İmgeler, Sanatta Yeterlik Eseri Çalışması Raporu, Ankara: Hacettepe Üniversitesi

KORKMAZ, Esat (2010), Simgeler Sözlüğü, Anahtar Kitaplar, İstanbul.

Krausse,A-C.2005, Rönesans'tan Günümüze Resim Sanatının Öyküsü, Litaratür Yayıncılık, Almanya,

Küçüköner, M. (2005), Sanatta İmge, Simge Ve Gösterge İlişkilerine Bir Bakış. Atatürk Üniversitesi Sanat Dergisi Sayı: 7, Sayfa: 76-82

Little S.2006,İzmler- Sanatı Anlamak, Yapı Yayın, İstanbul

Melick T., (Ed), (2015), Tarih Boyunca Sanat, (1.Baskı), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Molacı, M. (2018). Aristoteles'in etik görüşü. Medeniyet ve Toplum Dergisi, 2(1), 37-57.

Murphy, Fred. Latin America Faces the Quincentenary: An Interview with Oswaldo Guayasamin. Latin American Perspective. Ed. Roland H. Chilcote. California: Sage Yayıncılık. Cilt 19. Sayı 3. Yaz 1992.

Napier, J.R. (1993), Hands, Amerika: Princeton University Press.

O. Demus, Norman Sicilya Mozaikleri, Londra, 1940; Aynı Müellifin, Bizans Mozaik Dekorasyonu, Londra, 1947.

ÖZGEN, Zübeyde Nur (2007), Adana (Merkez) Halk Hekimliği Araştırması, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Adana.

Gezgin, İ. (2011), 2. Baskı. Paleolitik Çağlardan Hristiyanlığa Kadar Sanatın Mitolojisi, İstanbul ,Sel Yayınları

Özdemir S, Ç. (2014). Resim Sanatında El İmgesinin Farklı Anlam ve İfade Biçimleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Özden, L. (2009). Gizli Dehlizlerden Kent Alanlarına Dışavurum Yüzeyi Olarak “Duvar”, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat ve Tasarım Dergisi Sayı: 3

Pinkney 1964. "The Crowd in the French Revolution of 1830", The American Historical Review, 70 (1): 1-17

Rosenberg, D. (2003), 3.Baskı. Dünya Mitolojisi, İstanbul: İmge Kitabevi

Rynck, Patrick. (2016). Resim Nasıl Okunur / Eski Ustalardan Dersler İstanbul:Hayalperest Yayınevi.

Schweinfurth, P. (1953). Bizans İkonografyasında İsa. Tarih Dergisi, 3(16-17), 1-20

Shiner, L. (2004), 1.Baskı. Sanatın İcadı, Çeviren: İsmail Türkmen, İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.

TUNALI, İsmail. (1984). Felsefenin Işığında Modern Resim. İstanbul: Sosyal Yayınlar

Turani, A. (1999). Dünya Sanat Tarihi, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Turani, Adnan (2003), Dünya Sanat Tarihi, İstanbul; Remzi Kitabevi Turani, Adnan (2006), Çağdaş Sanat Felsefesi, İstanbul; Remzi Kitabevi

Turani, A. (2012), 16. Baskı. Dünya Sanat Tarihi, İstanbul: Remzi kitabevi.

TÜKEL, U.-YÜZGÜLLER, S. (2019). Sözden İmgeye Batı Sanatında İkonografi, İstanbul,Hayalperest Yayınevi.

Yaşar, N. (2010). Rönesans döneminde dinsel konulu resimde kompozisyon. (Sanatta Yeterlilik), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.

U. Özsoy, "Elin Anatomik Özellikleri," In İnsan Elini Anlamak , Ankara: Palme Yayın Dağıtım, 2022, pp.33-46.

Uzun, A. (2014). 1950 Sonrası Toplumsal Olayların Sanata Yansıması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Y.N. Tuncay, Bir Caravaggio Tanımlaması Ve Çağdaş Yorumu, Sakarya, 2000. Vezzosi A. Evren Bilimi Ve Sanatı s. 35

Wainwright, L. (2010), New Territories in Modernism: Anglophone Welsh Writing, 1930 - 1949, Doktora Tezi, Cardiff University.

https://stringfixer.com/tr/Eye_of_Fatima Erişim Tarihi :25.07.2023

<https://bulearnpressbook.bogazici.edu.tr/protokol/chapter/el-sikma-tokالasma/> Erişim Tarihi:30.05.2024

<https://www.e-skop.com/skopbulten/derisi-yuzulmus-bedenin-guzelligi/2086> Erişim Tarihi : 28.09.2023

<https://hyperallergic.com/190130/an-artistic-history-of-death/> Erişim Tarihi: 28.09.2023

<https://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-2292206/The-startling-accuracy-Leonardo-da-Vincis-anatomical-sketches-revealed-comparison-modern-medical-scans.html> Erişim Tarihi : 27.09.2023

<https://books.google.com.tr/books?id=4tZVEAAQBAJ&lpg=PA49&ots=sgHJwh0I7G&dq=kenetlenmiř%20eller&hl=tr&pg=PA49#v=onepage&q=kenetlenmiř%20eller&f=false>

<https://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-2292206/The-startling-accuracy-Leonardo-da-Vincis-anatomical-sketches-revealed-comparison-modern-medical-scans.html> Erişim Tarihi: 02.10.2023

<https://www.meftun.art/post/michelangelo-buonarroti-ve-sistine-sapili-ndeki-tavan-freskleri> Erişim Tarihi: 30.05.2024

<https://webders.net/trafigi-yoneten-ve-yonlendiren-elemanlar-ders-131-4802p2.html> Erişim Tarihi: 30.05.2024

<https://islamansiklopedisi.org.tr/tokالasma> Erişim Tarihi: 30.05.2024

https://tr.wikipedia.org/wiki/Yeter!_S%C3%B6z_Milletindir! Erişim Tarihi: 09.10.2023

<https://phebusmuzayede.com/78056--buyuk-turkiye-icin-desteginizi-istiyorum- yazili-adnan-menderes-resminin-oldugu-afis-25x30-cm.html>

<https://bianet.org/haber/sans-mi-kader-mi-bu-afis-1-mayis-in-simgesi-oldu-174231> Erişim Tarihi : 16.10.2023

<https://americanart.si.edu/artwork/i-want-you-us-army-35637> Erişim Tarihi: 17.10.2023

<https://www.pankok-museum.de/der-butt-im-griff/> Erişim Tarih: 13.10.2023

<https://www.visitsonderjylland.de/tourist/informationen/der-butt-im-griff- gdk1043777> Erişim Tarih: 13.10.2023

<https://i.pinimg.com/originals/c1/dd/25/c1dd25c258510c85594dc11703b63889.jpg>

Erişim Tarihi : 04.10.2023

<https://arsizsanat.com/gucun-en-anitsal-ifadesi-marcus-aureliusun-atli-heykeli/> Erişim

Tarihi: 05.10.2023

<https://encyclopedia.ushmm.org/tags/en/tag/adolf-hitler> Erişim Tarihi : 06.10.2023

<https://www.frammentiarte.it/2016/8-sistina/> Erişim Tarihi : 09.11.2023

<https://www.sanatkarnavali.com/dua-eden-eller-albercht-durer/>

Eşirim tarihi: 18.05.2022

<https://www.artnet.com/artists/peter-paul-rubens/two-hands-and-a-forearm-7Ww-w-xKMlkjEriDzSqBVg2> Erişim Tarihi: 30.11.2023

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/metder/issue/40858/425204>

<https://www.e-skop.com/skopbulten/erotizm-olympiayla-bakismak/1029>

Erişim Tarihi:06.12.2023

https://www.reddit.com/r/AnatomyFortheArtist/comments/iy8zve/the_anatomy_of_the_human_hand/?utm_medium=android_app&utm_source=share&rdt=55564

Erişim Tarihi: 25.02.2024

https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Meister_von_San_Vitale_in_Ravenna_007.jpg

Erişim Tarihi: 07.03.2024

https://en.wikipedia.org/wiki/File:Meister_von_San_Vitale_in_Ravenna_002.jpg

Erişim Tarihi: 07.03.2024

<https://meta.wikimedia.org/wiki/Nihaicilik> Erişim Tarihi: 07.03.2024

<https://dustoffthebible.com/Blog-archive/2016/01/11/15-cathedral-mosaics-that-will-take-your-breath-away/christ-pantocrator-monreale-1180/>

Erişim Tarihi: 07.03.2024

<https://www.nydailynews.com/2012/06/14/worlds-oldest-cave-paintings-discovered-in-spain-and-they-may-have-been-painted-by-neanderthals/>

Erişim Tarihi: 07.03.2024

<https://arkeofili.com/tag/lascaux-magarasi/> Erişim Tarihi : 07.03.2024

<https://ruslanabdullah61.wordpress.com/2013/12/02/hand-paintings-and-symbols-in-rock-art-around-the-world/> Erişim Tarihi: 07.03.2024

<https://www.quora.com/When-in-history-was-copying-of-paintings-drawings-first-possible> Erişim Tarihi : 07.03.2024

<https://i.pinimg.com/originals/3e/be/d7/3ebed7988fd5749d7fbc37b6149daebe.jpg>
Erişim Tarihi:05.03.2024

<http://www.arakliegitimsurucukursu.com/Yayinlar/trafik-gorevlisinin-%C4%B1saretleri-285> Erişim Tarihi: 03.03.2024

https://www.success.com/20-dos-and-donts-of-interviewing/#google_vignette
Erişim Tarihi: 10.02.2024

<https://id.pinterest.com/pin/678425131383175194/>Erişim Tarihi: 08.02.2024

<https://i.pinimg.com/originals/a3/c8/20/a3c8203e1ff39f2f19822dd76b37380f.jpg>
Erişim Tarihi: 28.01.2024

https://www.reddit.com/r/AnatomyFortheArtist/comments/iy8zve/the_anatomy_of_the_human_hand/?utm_medium=android_app&utm_source=share&rdt=55564

Erişim Tarihi: 25.02.2024

https://es.slideshare.net/AmyRaffel/jewish-and-early-christian-art-aneta-ar-40877299?next_slideshow=true Erişim Tarihi: 07.03.2024

https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Meister_von_San_Vitale_in_Ravenna_007.jpg
Erişim Tarihi: 07.03.2024

<https://tr.pinterest.com/pin/249598004331984438/> Erişim Tarihi: 07.03.2024

[https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C4%B1yamet_G%C3%BCn%C3%BC\(Michelangelo\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C4%B1yamet_G%C3%BCn%C3%BC(Michelangelo)) Erişim Tarihi : 07.03.2024

<https://www.istanbulsanatevi.com/renkler/yesil/albrecht-durer-eller-6803/>
Erişim Tarihi: 07.03.2024

[https://www.clarkart.edu/artpiece/detail/The-Apocalypse-The-Four-Horsemen-\(3\)](https://www.clarkart.edu/artpiece/detail/The-Apocalypse-The-Four-Horsemen-(3))
Erişim Tarihi: 07.03.2024

https://www.turkcewiki.org/wiki/Y%C3%BCksek_R%C3%B6nesans Erişim Tarihi: 07.03.2024

<https://allred10.com/?p=388> Erişim Tarihi: 07.03.2024

<https://wikioo.org/tr/paintings.php?refarticle=5ZKCWC&titlepainting=Annunciation&artistname=Leonardo%20Da%20Vinci> Erişim Tarihi: 07.03.2024

<https://www.fruugo.com.tr/mesih-posterinin-sokulen/p-71689040-143884285> Erişim Tarihi: 07.03.2024

<http://www.lebriz.com/pages/artist.aspx?artistID=30§ion=100&lang=TR&bhcp=1> Erişim Tarihi 07.03.2024

https://tr.wikipedia.org/wiki/Patates_Yiyenler Erişim Tarihi: 07.03.2024

<https://ru.pinterest.com/pin/466755948876607906/> Erişim Tarihi: 07.03.2024

https://tr.wikipedia.org/wiki/Vikipedi:Se%C3%A7kin_resim_adaylar%C4%B1/Jacques-Louis_David_-_Oath_of_the_Horatii_-_Google_Art_Project.jpg
Erişim Tarihi: 07.03.2024

<https://www.sanatinoykusu.com/jacques-louis-david/> Erişim Tarihi: 07.03.2024

https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:J%C3%BApiter_y_Tetis,_por_Dominique_Ingres.jpg Erişim Tarihi : 07.03.2024

<https://www.haberturk.com/galeri/yasam/440610-gelmis-gecmis-en-carpici-yapitlar-sanat-eserleri-en-ilginc-sanat-eserleri-en-sasirtici-eserler> Erişim Tarihi: 07.03.2024

<https://birsanatbirkita.com/sanat/romantizm-en-unlu-10-sanatcisi/> Erişim Tarihi: 07.03.2024

<https://www.kollwitz.de/en/seed-for-sowing-should-not-be-milled-kn-274>
Erişim Tarihi: 08.03.2024

https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Egon_Schiele_080.jpg
Erişim Tarihi:08.03.2024

<https://www.goodfon.com/painting/wallpaper-salvador-dali-salvador-dali-surrealizm-ruka-ugryzeniia-sove.html> Erişim Tarihi : 08.03.2024

<https://tilkisanat.com/tag/sulbiye-yildirim/> Erişim Tarihi:08.03.2024

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/192411> Erişim Tarihi: 08.03.2024

<https://tr.pinterest.compin/354517801909925518/> Erişim Tarihi:08.03.2024

<https://gencyazi.com/abidin-dino-mutlulugun-resmi/> Erişim Tarihi:08.03.2024

<https://www.meisterdrucke.com.tr/sanatci/El-Greco/2.html> Erişim Tarihi:08.03.2024

<https://www.istanbulsanatevi.com/sanaticilar/soyadi-c/caravaggio-michelangelo/michelangelo-caravaggio-son-aksam-yemegi-4221/> Erişim Tarihi: 08.03.2024

<https://www.yenicaggazetesi.com.tr/atina-okulu-freskinde-bilinmeyen-ozellikler-540488h.htm> Erişim Tarihi :08.03.2024

<https://ogrencikariyeri.com/haber/efsane-mi-gercek-mi-kutsal-kase> Erişim Tarihi: 08.03.2024

<https://www.meisterdrucke.com.tr/fine-art-baski/Michelangelo-Merisi-Caravaggio/29525/Tesbih-Madonna.html> Erişim Tarihi: 08.03.2024

https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Leonardo_da_Vinci_-_Saint_John_the_Baptist_C2RMF_retouched.jpg Erişim Tarihi: 08.03.2024

<https://epos.myesr.org/posterimage/esr/ecr2012/112514/mediagallery/408464?deliveroriginal=1> Erişim Tarihi: 08.03.2024

https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Europe_a_Prophecy_copy_D_1794_British_Museum_object_1.jpg Erişim Tarihi: 08.03.2024

<https://useum.org/artwork/Olympia-Edouard-Manet-1863> Erişim Tarihi: 08.03.2024

https://www.reddit.com/r/AnatomyFortheArtist/comments/iy8zve/the_anatomy_of_the_human_hand/?utm_medium=android_app&utm_source=share&rdt=55564,
(Erişim Tarihi: 25.02.2024)

<https://i.pinimg.com/originals/a3/c8/20/a3c8203e1ff39f2f19822dd76b37380f.jpg>,
(Erişim Tarihi: 28.01.2024)

<https://id.pinterest.com/pin/678425131383175194/>, (Erişim Tarihi: 08.02.2024)
https://www.success.com/20-dos-and-donts-of-interviewing/#google_vignette,
(Erişim Tarihi: 10.02.2024)

<http://www.arakliegitimsurucukursu.com/Yayinlar/trafik-gorevlisinin-%C4%B1saretleri-285>, (Erişim Tarihi: 03.03.2024)

<https://i.pinimg.com/originals/3e/be/d7/3ebed7988fd5749d7fbc37b6149daebe.jpg>,
(Erişim Tarihi: 05.03.2024)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Yeter!_S%C3%B6z_Milletindir! Erişim Tarihi:
09.10.2023

<https://phebusmuzayede.com/78056--buyuk-turkiye-icin-desteginizi-istiyorum-yazili-adnan-menderes-resminin-oldugu-afis-25x30-cm.html> (Erişim Tarihi: 15.10.2023)

<https://bianet.org/haber/sans-mi-kader-mi-bu-afis-1-mayis-in-simgesi-oldu-174231>
(Erişim Tarihi 16.10.2023)

<https://americanart.si.edu/artwork/i-want-you-us-army-35637>, (Erişim Tarihi :
17.10.2023)

<https://i.pinimg.com/originals/c1/dd/25/c1dd25c258510c85594dc11703b63889.jpg>,
(Erişim Tarihi : 04.10.2023)

<https://arsizsanat.com/gucun-en-anitsal-ifadesi-marcus-aureliusun-atli-heykeli/>, (Erişim Tarihi: 05.10.2023)

<https://encyclopedia.usmmm.org/tags/en/tag/adolf-hitler>, (Erişim Tarihi : 06.10.2023)

<https://www.quora.com/When-in-history-was-copying-of-paintings-drawings-first-possible>, (Erişim Tarihi : 07.03.2024)

<https://ruslanabdullah61.wordpress.com/2013/12/02/hand-paintings-and-symbols-in-rock-art-around-the-world/> , (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

<https://www.nydailynews.com/2012/06/14/worlds-oldest-cave-paintings-discovered-in-spain-and-they-may-have-been-painted-by-neanderthals/>, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

<https://dustoffthebible.com/Blog-archive/2016/01/11/15-cathedral-mosaics-that-will-take-your-breath-away/christ-pantocrator-monreale-1180/> (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

<https://meta.wikimedia.org/wiki/Nihaicilik>, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

https://en.wikipedia.org/wiki/File:Meister_von_San_Vitale_in_Ravenna_002.jpg, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

https://es.slideshare.net/AmyRaffel/jewish-and-early-christian-art-aneta-ar-40877299?next_slideshow=true (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

<https://tr.pinterest.com/pin/249598004331984438/>, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C4%B1yamet_G%C3%BCn%C3%BC_Michelangelo (Erişim Tarihi : 07.03.2024)

<https://www.istanbulsanatevi.com/renkler/yesil/albrecht-durer-eller-6803/> , (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

[https://www.clarkart.edu/artpiece/detail/The-Apocalypse-The-Four-Horsemen-\(3\),](https://www.clarkart.edu/artpiece/detail/The-Apocalypse-The-Four-Horsemen-(3),) (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

https://www.turkcewiki.org/wiki/Y%C3%BCksek_R%C3%B6nesans (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

<https://www.e-skop.com/skopbulten/derisi-yuzulmus-bedenin-guzelligi/2086>, (Erişim Tarihi : 28.09.2023)

<https://hyperallergic.com/190130/an-artistic-history-of-death/> (Erişim Tarihi : 28.09.2023)

<https://allred10.com/?p=388>, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

<https://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-2292206/The-startling-accuracy-Leonardo-da-Vincis-anatomical-sketches-revealed-comparison-modern-medical-scans.html>, (Erişim Tarihi : 27.09.2023)

https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Egon_Schiele_080.jpg, (Erişim Tarihi:08.03.2024)

<https://www.goodfon.com/painting/wallpaper-salvador-dali-salvador-dali-surrealizm-ruka-ugryzeniia-sove.html>, (Erişim Tarihi : 08.03.2024)

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/192411>, (Erişim Tarihi: 08.03.2024)

<https://tilkisanat.com/tag/sulbiye-yildirim/>, (Erişim Tarihi:08.03.2024)

<https://tr.pinterest.compin/354517801909925518/>, (Erişim Tarihi:08.03.2024)

<https://gencyazi.com/abidin-dino-mutlulugun-resmi/> Erişim Tarihi:08.03.2024

<https://www.meisterdrucke.com.tr/sanatci/El-Greco/2.html>, (Erişim Tarihi:08.03.2024)

<https://www.farnoe.com/essays/supper-at-emmaus-caravaggio>, (Erişim Tarihi:08.03.2024)

<https://www.istanbulsanatevi.com/sanaticilar/soyadi-c/caravaggio-michelangelo/michelangelo-caravaggio-son-aksam-yemegi-4221/>, (Erişim Tarihi: 08.03.2024)

<https://www.frammentiarte.it/2016/8-sistina/>, (Erişim Tarihi: 09.11.2023)

<https://www.haberturk.com/galeri/yasam/440610-gelmis-gecmis-en-carpici-yapitlar-sanat-eserleri-en-ilginc-sanat-eserleri-en-sasirtici-eserler>, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

<https://birsanatbirkita.com/sanat/romantizm-en-unlu-10-sanatcisi/>, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

<https://www.kollwitz.de/en/seed-for-sowing-should-not-be-milled-kn-274> (Erişim Tarihi: 08.03.2024)

<https://www.yenicaggazetesi.com.tr/atina-okulu-freskinde-bilinmeyen-ozellikler-540488h.htm>, (Erişim Tarihi :08.03.2024)

<https://www.ogrencikariyeri.com/haber/efsane-mi-gercek-mi-kutsal-kase>, (Erişim Tarihi: 08.03.2024)

<https://www.meisterdrucke.com.tr/fine-art-baski/Michelangelo-Merisi-Caravaggio/29525/Tesbih-Madonna.html>, (Erişim Tarihi: 08.03.2024)

[https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Leonardo_da_Vinci -](https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Leonardo_da_Vinci_-_Saint_John_the_Baptist_C2RMF_retouched.jpg)

[_Saint John the Baptist C2RMF retouched.jpg](#), (Erişim Tarihi: 08.03.2024)

<https://epos.myesr.org/posterimage/esr/ecr2012/112514/mediagallery/408464?deliveroriginal=1> (Erişim Tarihi: 08.03.2024)

<https://www.artnet.com/artists/peter-paul-rubens/two-hands-and-a-forearm-7Ww-w-xKMIkjEriDzSqBVg2>, (Erişim Tarihi: 30.11.2023)

[https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Europe_a_Prophecy_copy_D_1794_British Museum object 1.jpg](https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Europe_a_Prophecy_copy_D_1794_British_Museum_object_1.jpg) , (Erişim Tarihi: 08.03.2024)

<https://useum.org/artwork/Olympia-Edouard-Manet-1863>, (Erişim Tarihi: 08.03.2024)

<https://wikioo.org/tr/paintings.php?refarticle=5ZKCWC&titlepainting=Annunciation&artistname=Leonardo%20Da%20Vinci> (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

<https://www.fruugo.com.tr/mesih-posterinin-sokulen/p-71689040-143884285>,
(Erişim Tarihi: 07.03.2024)

<https://wikioo.org/tr/paintings.php?refarticle=5ZKCWC&titlepainting=Annunciation&artistname=Leonardo%20Da%20Vinci> (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

[https://tr.wikipedia.org/wiki/Vikipedi:Se%C3%A7kin_resim_adaylar%C4%B1/Jacques-Louis David - Oath of the Horatii - Google Art Project.jpg](https://tr.wikipedia.org/wiki/Vikipedi:Se%C3%A7kin_resim_adaylar%C4%B1/Jacques-Louis_David_-_Oath_of_the_Horatii_-_Google_Art_Project.jpg) (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

<https://www.sanatinoykusu.com/jacques-louis-david/>, (Erişim Tarihi: 07.03.2024)

[https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:J%C3%BApiter_y_Tetis, por Dominique Ingres.jpg](https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:J%C3%BApiter_y_Tetis_por_Dominique_Ingres.jpg), (Erişim Tarihi : 07.03.2024)

<http://www.lebriz.com/pages/artist.aspx?artistID=30§ion=100&lang=TR&bhcp=1>, (Erişim Tarihi 07.03.2024)

<https://ru.pinterest.com/pin/466755948876607906/>,(Erişim Tarihi: 07.03.2024),

<https://www.dogubatiposter.com/basak-toplayan-kadinlar-jean-francois-millet>,
(Erişim Tarihi:27.08.2024)

EKLER**EK-1: ETİK BEYANI**

Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu Tezde

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
 - atıfta bulunduğum eserlerin bütününi kaynak olarak gösterdiğimi,
 - kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
 - bu Tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir Tez çalışması olarak sunmadığımı,
- beyan ederim.

...../...../.....

(İmza) Adı SOYADI

Yunus Emre SARI

EK-2: TEZ ORJİNALLİK RAPORU**AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ****Güzel Sanatlar Enstitüsü**

Tez Başlığı: Resim Sanatında Duygu ve Davranışın Anlatısında El Formları

Yukarıda başlığı verilen Tezimin tamamı Turnitin adlı intihal programı aracılığı ile Tez Danışmanım tarafından kontrol edilmiştir. (Tez 106, Tez 206, Tez 010 Formları)
Kontrol sonucunda (kaynakça hariç) aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Raporlama Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı (%)	Gönderim Numarası
03.06.2024	127		28.05.2024	10	

Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. (tarih gg/aa/yyyy)

İmza

Yunus Emre SARI

Öğrenci No:202153002007

Ana sanat/Anabilim Dalı: Resim Anasanat Dalı

Program (İşaretleyiniz)

Yüksek Lisans	Sanatta Yeterlik	Doktora	Bütünleşik Doktora
X			

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Doç. Nevin YAVUZ AZERİ

EK-2: Master's/Proficiency in Art/PhD
Thesis/ Art Work Report Originality Report
AKDENİZ UNIVERSITY
Institute of FineArts

Title: Hand Forms in Expressing Emotion and Behavior in Painting Art

The whole thesis/art work report is checked by my supervisor, using Turnitin plagiarism detection software taking into consideration the below mentioned filtering options. (Tez 106, Tez 206, Tez 010 Forms) According to the originality report, obtained data are as follows.(Bibliography excluded)

Date Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defence	Similarity Index (%)	Submission ID
03.06.2024	127		28.05.2024	10	

I declare that I have carefully read the Akdeniz University Institute of Fine Arts Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations, I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge. I respectfully submit this for approval.
(date dd/mm/yyyy)

Student No.: 202153002007

Department: Department of Painting

Program/Degree (please mark):

Signature

Yunus Emre SARI

Master's	Proficiency in Art	PhD	Integrated Phd
x			

SUPERVISOR APPROVAL

APPROVED.

Doç. Nevin YAVUZ AZERİ

EK-3: YAYIMLAMA VE FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Akdeniz Üniversitesi'ne verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversite'ye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikrî mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalara (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan, telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversite'ye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge* kapsamında tezim aşağıda belirtilen haricinde YÖK Ulusal Tez Merkezi Erişim Sisteminde erişime açılır.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. (1)

☐ Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. (2)

☐ Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. (3)

...../...../.....

(İMZA)

Yunus Emre SARI

***Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**

(1) Madde 6.1. Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine Enstitü Yönetim Kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmasını ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve Enstitü Anabilim Dalının uygun görüşü üzerine Enstitü Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

(3) Madde 7.1. Ulusal çıkarılan veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan iş birliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile Enstitünün uygun görüşü üzerine Üniversite Yönetim Kurulu tarafından verilir. Gizlilik

kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince Enstitü tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

Tez Danışmanının önerisi ve Enstitü Ana bilim/Ana sanat Dalının uygun görüşü üzerine Enstitü Yönetim Kurulu tarafından karar verilir.